komünist manifesto

-Komünist Parti Manifestosu-

Karl Marx

Friedrich Engels

yar yayınları

komünist manifesto

karl marx

friedrich engels

Yar Yayınları: 152

Bilim Dizisi: 23

Orijinal Adı:
Manifesto of the Communist Party

Türkiye Yayını:
YAR YAYINLARI
Ekim 2015-İstanbul

Resimler:
Karl Marx-Fridrih Engels
Komünist Partisinin Manifesti
Dietz Verlag Berlin 1975

Kapak:
Mahir Ulaş Yeşil

Baskı:
Alper Matbaası
Merkezefendi Mah.
Odin İş Merkezi No. 387, Topkapı-İstanbul
Sertifika No: 30542

YAR YAYINLARI

Kuruluş: 1972

Yönetim:

Cemal Nadir Sokak, 26-28 Büyük Milas Han,
Kat-1, No.91-92 Cağaloğlu-İstanbul
Tel: (0212) 511 69 11
Web: www.yaryayinlari.net

15.34.Y.0159-11

ISBN 978-975-7530-79-4

Sertifika No: 11253

Genel Dağıtım:
Kültür Yayın Dağıtım
Nene Hatun Mah. 113. Sk. No: 6, Esenler-İstanbul
Tel: (0212) 568 92 52 - (212) 647 25 25 Fax: (0212) 647 23 23

Karl Marx
&
Frederick Engels

KOMÜNİST PARTİ MANİFESTOSU

Şubat 1848

Türkçesi:
Atilla Tuygan

yar yayınları

TÜRKÇEDE "İLK MANİFEST ÖZETİ"(*)

Mehmet Ergün

"İlgi çekici bir olay olarak da, 1887'de bir Ermenice çevirisinin elyazmalarının İstanbul'daki bir yayıncıya verilişinden söz edeyim. Ama adamcağız Marx'ın adını taşıyan bir şeyi yayınlama cesaretine sahip değildir, çeviriciye yazar olarak kendi adını koymasını öneriyor, çevirici de bunu reddediyor."

FRİEDRİCH ENGELS (1890)

Friedrich Engels, Manifesto'nun 1888 tarihli basımı için kaleme aldığı "1888 Tarihli İngilizce Baskıya Önsöz"ün bir yerinde şu ilginç bilgiyi verir:

"Birkaç ay önce İstanbul'da yayınlanması gereken Ermenice çevirisi gün ışığına çıkamadı; çünkü duyduğuma göre, yayıncı, kitabı Marx'ın adıyla çıkarmaktan korkmuş, çevirici de kendi yapıtı olarak yayınlanması önerisini reddetmiş." [1]

(*) **Berfin Bahar**, Aylık Kültür, Sanat ve Edebiyat dergisi, Şubat 2015, sayı 204, sayfa 34-36

1 Karl Marx – Frederick Engels, **Komünist Manifesto**, 10. B., Ankara Kasım 2009, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, s. 66.

Demek ki ilk basımından çok değil kırk yıl sonra Komünist Manifesto'nun yayınlanması için İstanbul'da bir girişim olmuş. Kimliği meçhul Osmanlı yurttaşı (?) bir Ermeni, Komünist Manifesto'yu Ermeniceye çevirip yayımlatmaya kalkışmış. Ancak yayımcının çekinmesi yüzünden girişim sonuçsuz kalmış. Girişim Engels'in kulağına kadar gitmiş ve "1888 Tarihli İngilizce Baskıya Önsöz"de sözünü etme gereksinimi duymuş. Anlaşılan o ki Engels, bu sonuçsuz girişimden bir hayli etkilenmiş. Öyle ki "1890 Tarihli Almanca Baskıya Önsöz"de bir kez daha konuyu gündeme taşımış:

"İlgi çekici bir olay olarak da, 1887'de bir Ermenice çevirisinin elyazmalarının İstanbul'daki bir yayıncıya verilişinden söz edeyim. Ama adamcağız Marx'ın adını taşıyan bir şeyi yayınlama cesaretine sahip değildir, çeviriciye yazar olarak kendi adını koymasını öneriyor, çevirici de bunu reddediyor."[2]

Engels'in sözünü ettiği sonuçsuz ilk girişimden yaklaşık çeyrek yüzyıl sonra içinde Komünist Manifesto'nun özetinin de yer aldığı bir kitap yayımlanıyor: *Beynelmilel İhtilâl Fırkaları.* 1326 (1909 / 1910) yılında Matbaa-i Osmaniyye'de basılan kitabın üzerindeki imza: T. Nadir.

T. NADİR: NAM– I DİĞER HAYDAR RİFAT

Türkiye Solu'nun "tarihsel belleği"ni oluşturacak yapıtaşlarını açığa çıkarmak gibi çetin ve nankör bir işe ömrünü adayan Kerim Sadi, *Türkiye'de Sosyalizmin Tarihine Katkı*'da, bu kitabı tanıtırken şöyle diyor:

---

[2] Agy, s. 72.

"'Komünistler' (İştirakkiyûn) bölümü 7 sayfa kadardır. Bu bölümde adı geçen düşünürler şunlar: Baböf, Buanarotti, Vuvayer Darkenson, Vayıling, Karl Marx ve Engels.

Bu bölümün dört sayfası Manifest'in tahliline ayrılmıştır, ilk Manifest özetidir."[3]

Avukat T. Nadir, Cumhuriyet döneminde yazınsal kitapların yanı sıra sosyalist / sosyalist eğilimli düşün insanlarının kitaplarını Türkçeye çeviren ve benzer nitelikteki kitapların yayıncılığını yapan Avukat Haydar Rifat Yorulmaz'ın takma adıdır. Kerim Sadi, 1934 ve 1935 yıllarında, kendi yayınevi "İnsaniyet Kütüphanesi"nin yayınları arasında çıkardığı ve imzasını taşıyan *Tarihi Bir Vesika* adlı iki cüzlük çalışmasının başlangıcında *Beynelmilel İhtilâl Fırkaları*'nın Komünist Manifesto'yla ilgili bölümlerine yer vermiştir.

Kerim Sadi, *Tarihi Bir Vesika*'nın Birinci Cüz'üne şu sözlerle başlıyor:

"1908'de, Meşrutiyetin ilânından sonra, avukat T. Nadir'in neşrettiği bir kitapta 'Manifest'in muhtasar bir tahliline tesadüf ediyoruz:"[4]

Görüldüğü gibi Kerim Sadi, "avukat T. Nadir"in Haydar Rifat Yorulmaz olduğunu bilmezden geliyor. Bilmezden geliyor diyorum, çünkü kim olduğunu bilmemesine olanak yok. İzleyen yıl G. Deville'in *Sermaye* özeti çevirisindeki yanlışlar üzerine üç risale yayımlayacağı Haydar Rifat Yorulmaz'ın *Farmasonluk* adlı kitabının başındaki "3-1-934" tarihli "Başlangıç"ındaki şu sözlerin dikkatinden kaçmış olması düşünülemez:

---

[3] Kerim Sadi, **Türkiye'de Sosyalizmin Tarihine Katkı** (içinde), 2. B, İstanbul Nisan 1994, İletişim Yayınları, s. 175.

[4] Kerim Sadi, **Tarihî Bir Vesika**, Birinci Cüz, İstanbul 1934, İnsaniyet Kütüphanesi: No 13, s. 1.

Bende nereden geldiğini bir türlü bulamadığım bir tesir ile masonluğun lehine bir meyil vardı; o meylin tesiri altında olacak ki, 26 sene evvel bastırdığım ve esasını meşhur tarihçi Senyobos'dan aldığım 'Beynelmilel İhtilâl Fırkaları' ismindeki kitabımda karbonariler, kolektivistler, nihilistler, anarşistler arasında masonlar cemiyetinden de bahsetmiş ve bu cemiyet hakkında lehtar bir lisan kullanmıştım."[5]

Bu sözleriyle *Beynelmilel İhtilâl Fırkaları*'nın yazanı / hazırlayanı olduğunu açıkça belirtiyor Haydar Rifat Yorulmaz. Ama Kerim Sadi, kitapta göze batmayacak bir yer kaplayan bu "ilk Manifest özeti"ni on altı sayfalık *Tarihî Bir Vesika*'yla gündeme getirirken, olası bir tatsızlığın önünü almak için sakıngan bir tutum takınıyor ve işin içerisine Haydar Rifat Yorulmaz'ı katmadan "Avukat T. Nadir" üzerinden konuşmayı yeğliyor.

"İLK MANİFEST ÖZETİ"

Kerim Sadi, yukarıda aktardığım sözlerden sonra üst üste iki nokta koyuyor ve ardından "muhtasar tahlili" olduğu gibi aktarıyor. O dönemde *Komünist Manifesto*'nun nasıl kavranıldığını ve kavranıldığı denlisiyle Türkçede nasıl ifade edildiğini görmek için aktarılanı okumakta yarar var:

"İttihat (İştirakiyyun İttihadı) 1846'da Brüksel'de bulunan Karl Marks ile Enjels'i dahili dairesi ederek mumaileyhimayı iştirakiyyun lisanından bir 'beyanname'

---

[5] Haydar Rifat (Yorulmaz), **Farmasonluk**, İstanbul 1934, Tefeyyüz Kitaphanesi, s. 7–8.

kaleme almağa memur eylemiş ve bu beyanname 1847 kongresinde kabul olunmuştur.

Bu beyanname başlıca dört kısma kabili tefriktir:

Birinci kısmında, tekâmülü beşeriyet ve sınıfı mutasavvıt ile tabakai nas mütalea kılınmıştır. Bu kısma nazaran:

1 – 'İlâ yevmena hâza cemiyeti beşeriyenin tarihi mücadelâtı sunuf tarihidir. Cemiyeti beşeriyenin, yekdiğerine düşmanlığı anbean mütezayit iki sınıfa taksimi, sermayedaran ile amelenin tefrik olunması halleri lâyankati şiddet ve nezaket peyda etmektedir.'

2 – 'Sınıflar beynindeki mübarezat, politika mücadelesinden başka bir şey değildir. Politika kuvveti ise bir sınıfın kendi menfaatine diğerini kahrü tazyik etmek üzere tensik ettiği kuvvetten ibaret olduğuna göre hükûmatı hazıra zenginler sınıfının umur ve mesalihini temşit eden hayatı idare halinde bulunuyor demektir.'

3 – 'Sanayii cesime, âlemi tek bir ticaretgâh, bir bazârı fesihi dadü sited haline koymuştur. Bu ticaretgâhı âlemi işletmek suretile sermayedaran bilcümle beldan mahsulâtına bir sıfatı hercaîlik vermiş ve sanayiden esası millîye merbutiyet hassasını refetmiş ve her cemiyet beynelmilel bir ittihada vesile haline gelmiştir.'

4 – 'Sınıfı mutavassıt bilcümle ensali maziyei beşeriyeden daha mütebeddil, daha azîm kuvayı muhassıla tevlit etmiş ve netice itibarile tarzı muaşeretini, serveti hasılayı kendi hazanei inhisarında saklamak suretine dökmüştür; fazlai istihsalât bu esastan neş'et eylediği gibi yevmene feyevma daha ziyade umumîleşen buhranların illeti de bundan münbaistir.'

5 – 'Sınıfı mutavassıt kendini mahvedecek olan efrada, devri hazır amelesine, ahadı nâsa daha vuzuh ile daha şiddetle vücut vermiştir. Bunlar tezyidi kuvvet ve kuvayı mütezayidelerini idrak etmekte ve sınıfı mümtazdan

her gün sukut eden nice sanatkâran, esnafan vs. ile kemmiyeten ve keyfiyeten tevessu etmektedirler.'

6 – 'İlâ yevmena hâza inkılâbatı tarihiye ekalliyet tarafından ve ekalliyet lehinde sernümayı zuhur olmuştur. Halbuki silki iştirakiyyun ekseriyeti azîmenin ekseriyet tarafından tecelli eder bir hareketidir. Her memlekette mücadelâtı milliye ile besmelekeşi iptidar olunur. Fakat beynelmilel hassai sirayeti gayet kat'i ve muhakkaktır; çünkü amelenin vatanı yoktur.'

Beyannamenin ikinci kısmında;

Ahadı nas ile iştirakiyyun mütalea kılınmış ve bu zemini tahkikatın ne derece muhik ve şayanı tetkik olduğu gösterilerek fırkanın amelî programı haddei tetkikten geçirilmiştir.

Bu kısamda iştirakiyyun tarafından ahadı nasın bilcümle menafi ve alâiki müdafaa kılındığı, bunların teklifatı vazii islâhat olanların icatgerdeleri olmayıp ancak sınıflar arasında mevcut bir mübarezenin, bir hareketi tarihiyenin şeraiti hakikîyesini ifade etmekten ibaret bulunduğu; gaye ahadı nası lâyık olduğu mevkii bülende ve rifatı asayişe is'at ve politika kuvvetini bunlara teslim, ve amelenin semeri say olarak tahtı tasarrufu sermayedarında müterakim bulunan emlâk üzerindeki hakkı mülkiyeti nameşrualarının ilgası cihetlerni terviç; ve sermaye, cemiyet için hazır bir kuvet olmak itibarile mülki âm olması lâzım geldiği hususları temhit kılınmış ve bu minval üzere ticaretin ve sınıfı mümtaz ve mutavassıtın telâkkisi tarzında aile ve edyan revabıtının ve ahlâkı mevhumenin ve beynelmilel carî olan husumetlerin feshû ilgaları tabiî olduğu gösterilmiştir.

İnkılâbı siyasînin hizarayı husul olması için beyannamede başlıca tedabiri atiye tavsiye kılınmıştır:

1 – Müsaderei irat ve emlâk

2 – Şedit bir resmi müterakkî

3 – Lâğvı veraset

4 – Muhacirin emlâkinin müsaderesi

5 – Sermayei devlet ile inhisar tahtında olarak teşekkül edecek olan bir millî bankada kredinin,

6 – Bilcümle vesaiti nakliyenin temerküz ettirilmesi

7 – Mamulâtı sınaiyei milliye ve erazii milliyenin tenmiyesi

8 – Umumun sa'yı mecburiye tebeiyeti

9 – Bilcümle etfalin umumen ve bilâ ücret okutturulması ve terbiye ettirilmesi tezekkür edilmiş...

Beyannamenin üçüncü kısmında:

Sosyalist ve komünist edebiyatları ve mesaliki içtimaiyenin tenkidatı gibi mebahis yürütülmüştür.

Nihayet dördüncü kısımda ise:

İştirakkiyunun furuku muhtelifei muarızaya karşı vaz'ü halleri gösterilmiştir; neticei mukarrerat umum milletlere raci ve ihtilâlîdir. 'İştirakiyyun bütün memleketler avam fırkalarının ittihadına çalışıyor; bunların efkâr ve makasıdını setrü ihfaya meylettikleri yoktur. Bunlar vazihen bilirler ki cemiyetin hali hazırı esasından tebeddül etmedikçe makasıdı musammeme mümkünülvusül değillerdir.'

Beyannameye şöyle bir cümleli davetiye ile hatime verilmiştir:

'İmdi bilcümle memleketler fukarayı ehalisi!.. Artık el ele veriniz!..' (Beynelmilel İhtilâl Fırkaları, s. 19 – 23)."[6]

Evet "ilk Manifest özeti" Kerim Sadi'nin çevrimyazısı ile böyle. Avukat T. Nadir, nam– ı diğer Haydar Rifat Yorulmaz, Komünist Manifesto'nun her bölümünün ağırlık merkezini formüle etmeye çalışmakla kalmıyor, zaman zaman destekleyici çeviriler de yapıyor. Çevirilerinin, ana çizgileriyle, özü yansıttığını belirtmek gerekiyor. Görmek için son bölümden yaptığı çeviri ile "Komünist Manifesto'nun Türkiye Serüveni"nde özel yeri bulunan üç çevirideki biçimlerini karşılaştırmak yeterli:

---

[6] Kerim Sadi, agy, s. 1 – 4.

Avukat T. Nadir'in (Haydar Rifat Yorulmaz) çevirisi: *"İştirakiyyun bütün memleketler avam fırkalarının ittihadına çalışıyor; bunların efkâr ve makasıdını setrü ihfaya meylettikleri yoktur. Bunlar vazihen bilirler ki cemiyetin hali hazırı esasından tebeddül etmedikçe makasıdı musammeme mümkünülvusül değillerdir."*

Dr. Şefik Hüsnü'nün çevirisi: *"Nihayet, bu tarzda, komünistler, her memleketin demokrat partileri arasında ittifak ve itilafa çalışacaklardır. / Komünistler fikirlerini ve tasavvurlarını saklamayı kendilerine yakıştıramazlar. Açıkça ilan ederler ki gayeleri ancak ve ancak ananevi bütün nizam– ı içtimaiyenin şiddetle devrilmesiyle tahakkuk edecektir." (Komünist Beyannamesi, Şehzadebaşı – Evkaf Matbaası, 1923 – 1339, s. 52).*

Kerim Sadi'nin çevirisi: *"Nihayet, her yerde komünistler bütün memleketlerdeki demokrat partilerin birleşmesine ve itilâfına çalışırlar. / Komünistler, fikirlerini ve tasavvurlarını saklamağa tenezzül etmezler. Açıkça ilân ederler ki hedeflerine ancak bütün eski sosyal düzenin şiddetle yıkılmasile varılacaktır." (Manifest, İstanbul 1936, İnsaniyet Kütüphanesi No. 29, s. 57).*

Bilim ve Sosyalizm Yayınları'nca basılan kolektif çeviri: *"Son olarak, onlar, her yerde bütün ülkelerin demokratik partilerinin birliği ve anlaşması için çalışırlar. / Komünistler, görüşlerini ve amaçlarını gizlemeyi küçüklük sayarlar. Onlar, hedeflerine ancak, mevcut bütün toplumsal koşulların zorla devrilmesiyle ulaşılabileceğini açıkça ilân ederler." (Komünist Manifesto, 10. B., Ankara Kasım 2009, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, s. 57).*

Türkçede "ilk Manifest özeti"nin dili gündeş okura oldukça uzak. Ama tarihsel bir belge olduğu için sadeleştirilmesi bu niteliğini gölgeler. Kaldı ki "Komünist Manifesto'nun Türkiye Serüveni" açısından taşıdığı anlam ve önem biraz da buradan kaynaklanıyor. Selâhattin Hilâv, Kerim Sadi severlerce hazırlanan Yazı Hayatının 50. Yılında Kerim Sadi adlı saygı kitabında yer alan "Kerim

Sadi'nin Bazı İnceleme ve Eleştirmeleri" başlıklı yazısındaki şöyle diyor bu konuda:

"'Tarihî Bir Vesika' sosyalizmin Türkiye'deki yankıları konusunda, Kerim Sadi'nin bir ömür boyu yaptığı araştırmaların ilk örneklerinden. Bir formalık broşürde, avukat T. Nadir'in (Haydar Rifat) 1908'de yayınladığı bir kitapta bulunan Türkçe ilk 'Manifest' özeti tanıtılıyor. Terminoloji açısından son derece ilgi çeken bu özetin incelenmesi, broşürde üç buçuk sayfa yer tutuyor."[7]

Selâhattin Hilâv, "terminoloji açısından son derece ilgi çek"tiğini vurgularken "özet"in öneminin nereden kaynaklandığını ve dolayısıyla nerede aranması gerektiğini de belirtmiş oluyor. Geçmeden Selâhattin Hilâv'ın küçük bir dikkatsizliğine de değinmek gerekiyor burada. *"Özetin incelenmesi, broşürde üç buçuk sayfa yer tutuyor"* diyor ya, bu doğru değil. Kerim Sadi "özet"i incelemiyor, olduğu gibi aktarmakla yetiniyor. Yaptığı, "özet"in değil, Manifest'in incelenmesi. Onu da, kendi anlatımı ile söylersem, *"Marx'la Engels'in eserleri üzerinde azami derinleşmiş bir otorite sayılan; Marx–Engels Enstitüsü'nün başında iki büyük üstadın külliyatını basan ve 'Manifest'i tam bir salahiyetle şerh ettiğine kimsenin şüphesi olmayan Marx'ın cihan çapında meşhur biyograf ve şarihi D. Riyazanof"*un *"'Sosyalist Akademisi'nde layık olduğu saygı ile alkışlanan ve Bibliotheque Marxiste'in birinci numarasında basılan bir konferanstan alınmış"*[8] bölümler aracılığıyla gerçekleştirmeye çalışıyor. David Riazanov'un söz konusu metinlerin yer aldığı çalışmasının kırk dört yıl sonra dilimize çevrildiğini de belirtelim bu arada.[9]

---

7 F. Berke (Derleyen), **Yazı Hayatının 50. Yılında Kerim Sadi** (içinde), İstanbul 1969, Hilâl Matbaası, s. 102 – 103.

8 Kerim Sadi, **Marx–Engels–Lenin Enstitüsü'ne Açık Mektup**, İstanbul 1936, İnsaniyet Kütüphanesi, s. 8.

9 David Riazanov, **Karl Marx ve F. Engels (Hayat ve Eserlerine Giriş**, 2. Baskı, İstanbul Ocak 1990 (İlk Baskı: Ocak 1978), Belge Yayınları, s. 73 – 77.

"OLASI TATSIZLIK" GERÇEKLEŞİRSE?

Yukarıda sözünü ettiğim "olası tatsızlık"ın iki bileşeni var:

İlki, Haydar Rifat Yorulmaz'ın durduk yere başının derde girmesine vesile olma tehlikesi. Bunun taşınması güç tinsel bir yük olduğu çok açık.

İkincisi ise, gerçekleştirmek istediği amaca erişme olasılığını kendi eliyle yok etmek. Çünkü "ilk Manifest özeti"ni gün ışığına çıkarırken asıl Komünist Manifesto'yu tanıtmak ve eksiksiz bir çevirisini okura sunmak için gerekli ortam ve koşulları yaratmak amacını güttüğü anlaşılıyor Kerim Sadi'nin.

Böyle olduğunun göstergeleri var.

İlki, iki cüzü otuz iki sayfa tutan *Tarihî Bir Vesika*'nın 9. sayfasından sonrasının başlığının, *"'Manifest'ten Parçalar"* olması. Komünist Manifesto'dan seçtiği ve çevirdiği parçaları bu başlık altında okura sunuyor Kerim Sadi. Ama daha önemlisi, sunduğu parçaların Komünist Manifesto'nun bütününe oranı. Dr. Şefik Hüsnü'nün *Komünist Beyannamesi* çevirisinden 45, Kerim Sadi'nin *Manifest* çevirisinden 32 yıl sonra Bilim ve Sosyalizm Yayınları'nca basılan *Komünist Manifesto* çevirisi toplam 150 paragraf. Kerim Sadi'nin *Tarihî Bir Vesika*'nın iki cüzündeki paragraf sayısı ise, 90. Oranlanırsa, *Tarihî Bir Vesika*'nın *Komünist Manifesto*'nun yüzde altmışını içerdiği görülür. Oran, Kerim Sadi'nin neyi amaçladığını tenleştiriyor.

Öte yandan Kerim Sadi'nin çeviriyi sürdürmeye kararlı olduğunun da göstergeleri var. İkinci Cüz'ün bitimindeki açıklama notu şöyle: "İkinci cüzün sonu"! Kerim

Sadi, ayrıca, "İkinci Cüz'ün son sayfasında "'Manifest'in önsözleri hakkında" başlığı altında Dr. Şefik Hüsnü'nün Komünist Beyannamesi'ne değiniyor. Son tümcesi şöyle: *"'Tarihî Bir Vesika'nın bir cüzü bu ilk tercümenin intikadına (eleştirisine) ayrıldığı için burada tafsilâta girişmiyoruz."*[10] Ama ne "İkinci Cüz"ü izleyecek cüz ya da cüzleri ve ne de *"ilk tercümenin intikadına (eleştirisine) ayırmayı düşündüğü"*nü belirttiği cüzü yayımlıyor. Amaçladığı açısından bunlara gerek kalmıyor da ondan!

Gerçekten de Kerim Sadi çekindiği siyasal / hukuksal baskı gelmeyince, diğer bir deyişle "olası tatsızlık" gerçekleşmeyince cüz cüz yol almayı bırakıp doğrudan doğruya *Komünist Manifesto* çevirisini okura sunuyor (İstanbul 1936, İnsaniyet Kütüphanesi No.29, 64 s.). Yazgısını, kendisinden dinleyelim:

"1936'da bastığım Manifest, Şükrü Kaya Dahiliye Vekâleti'nde iken, on yedi gün vitrinlerde kaldıktan sonra, Heyeti Vekile kararile toplatıldı."[11]

"Olası tatsızlık" gerçekleşiyor yani! Ama amacına da erişiyor Kerim Sadi: Türkçede önsözlerini de içeren "ilk" Komünist Manifesto çevirisine imza atma onurunu elde ediyor!

mehmet_ergun56@hotmail.com

---

[10] Kerim Sadi, **Tarihî Bir Vesika**, İkinci Cüz, İstanbul 1935, İnsaniyet Kütüphanesi: No 23, s. 31.

[11] Aziz Nesin, "Kerim Sadi Konuşuyor", **Başdan**, Yıl: 1, S: 3, (24 Ağustos 1948), s. 3.

EDİTORYAL GİRİŞ

"*Komünist Parti Manifestosu*" Marx ve Engels tarafından, programa ilişkin sorunların tartışılması sırasında yeni bir proleter çizgi izleyenler açısından bir zafer anlamına gelen İkinci Kongre (Londra, 29 Kasım-8 Aralık 1847) yönergesinde Komünistler Birliği'nin programı olarak yazılmıştır.

Kongre hazırlıkları sürerken, Marx ve Engels, nihai program belgesinin bir Parti manifestosu biçiminde olması gerektiği sonucuna varmışlardır (bkz. Engels'in Marx'a 23-24 Kasım 1847 tarihli mektubu). Zamanın gizli dernekleri için alışılagelmiş olan ve "Komünist İnanç Yemini Taslağı" ve "Komünizmin İlkeleri"nde korunan soru-cevap biçimi, yeni devrimci dünya görünümünün tam ve yeterli bir şekilde açıklanabilmesi ve proleter hareketin hedef ve görevlerinin kapsamlı bir formülasyonu açısından uygun değildi. Bkz. hareketin acil taleplerini içeren *Manifesto*'nun yayınlanmasından kısa süre sonra Marx tarafından çıkartılan "Almanya'da Komünist Partinin Talepleri".

Marx ve Engels, kongrenin hemen ardından bir süre daha Londra'da kalırken *Manifesto* üzerinde birlik-

te çalışmaya başlamışlar ve Marx'ın Brüksel'e döndüğü 12 Aralık gününe kadar da sürdürmüşler; Engels de dört gün sonra (17 Aralık) Brüksel'e geldiğinde çalışmalarına yeniden başlamışlardır. Engels'in Aralık sonunda Paris'e gitmek üzere ayrılışıyla 31 Ocak'ta dönüşüne kadar olan sürede Marx, *Manifesto* üzerinde çalışmıştır.

Kendisine belli belgeler (örn. Kasım 1846 ila Şubat 1847 arasındaki Adiller Birliği Halk Odası [*Halle]* konuşmaları ve Parti programı tartışmalarına ilişkin Komünistler Birliği Birinci Kongresi belgeleri) sağlayan Komünistler Birliği Merkez Yönetimi tarafından sıkıştırılan Marx, neredeyse 1848 Ocak ayının tamamı boyunca *Manifesto* üzerinde çalışmıştır. Elyazmaları, Ocak ayı sonunda, Komünistler Birliği'nin üyesi olan Alman göçmeni J. E. Burghard'ın sahibi olduğu Alman İşçileri Eğitim Derneği basımevinde basılmak üzere Londra'ya gönderilmiştir.

Manifesto'nun elyazmaları yok olmuştur. Marx'ın elinden çıkmış tek mevcut yazılı materyal, *Manifesto*'nun kurgusunu oluşturma çabalarını gösteren III. Bölüm taslağıdır.

Manifesto, Şubat 1848 sonunda baskıdan çıkmıştır. 29 Şubat günü Eğitim Derneği tüm baskı masraflarını karşılamaya karar vermiştir.

Manifesto'nun ilk baskısı 23 sayfadan oluşan koyu yeşil kapaklı bir kitapçıktı. Nisan-Mayıs 1848'de, bir başka baskı daha yapıldı. Metin 30 sayfaydı, birinci baskıdaki bazı basım hataları düzeltilmiş ve noktalama işaretlerinin üstünden geçilmişti. Ardından bu metin Marx ve Engels tarafından sonraki yetkin baskılar için temel olarak kullanıldı. 1848 yılının Mart ve Temmuz ayları arasında *Manifesto* Alman göçmenle-

rinin demokrat gazetesi *'Deutsche Londoner Zeitung'*da basıldı. Zaten aynı yıl *Manifesto*'yu diğer Avrupa dillerinde basmak üzere sayısız çaba gösterilmişti. 1848'de bir Danca, bir Lehçe (Paris'te) ve bir İsveççe ("Komünizmin Sesi. Komünist Parti Beyannamesi" adıyla) baskıları gerçekleşti. O sıralarda yapılan Fransızca, İtalyanca ve İspanyolca çevirilerin basımı yapılamadı. Nisan 1848'de, o sıralarda Barmen'de olan Engels, *Manifesto*'yu İngilizceye çeviriyordu, fakat sadece yarısını tamamlayabildi ve Helen Macfarlane tarafından yapılan ilk İngilizce çeviri 1850 Haziran ve Kasım arasında Çartist gazete *The Red Republican*'da yayınlanana kadar iki yıl geçti. Editörü Julian Harney bu yayının giriş yazısında ilk kez yazarların adından söz etti. *Manifesto*'nun tüm daha önceki baskıları ve sonraki basımların çoğu anonimdi.

Proletaryanın 19. yüzyılın '60'lı ve '70'li yıllarında giderek büyüyen kurtuluş mücadeleleri *Manifesto*'nun yeni baskılarını gerektirdi. 1872 yılında ufak tefek düzeltmelerle ve Marx ve Engels'in 1871 Paris Komünü deneyiminden çıkarttıkları bazı sonuçları kaleme aldıkları bir önsözle yeni bir Almanca baskı yapıldı. Bu ve sonraki Almanca baskılar (1883 ve 1890) *Komünist Manifesto* adıyla yapıldı. 1872'de *Manifesto* Amerika'da ilk kez *Woodhull & Claflin's Weekly*'de yayınlandı.

Mikhail Bakunin tarafından bazı çarpıtmalarla çevrilen ilk Rusça baskı, 1869'da Cenevre'de yayınlandı. Bu baskıdaki hatalar 1882'deki (Georgi Plehanov'un çevirisiyle yapılan) Marksizm'in Rusya'da yayılmasına büyük katkıda bulunan Marx ve Engels'in özel önsözünü içeren baskıda düzeltildi.

Marx'ın ölümünden sonra, *Manifesto,* birkaç baskı daha yaptı. Engels bunların tümünü okudu, 1883 Almanca baskı ve Samuel Moore'un çevirisi olan 1888 İngilizce baskı için önsözler yazdı, dipnotlar ekledi. Bu baskı *Manifesto*'nun -Britanya, Birleşik Devletler ve SSCB'ndeki- İngilizce baskılarına temel teşkil etti. 1890 yılında, Engels bir başka Almanca baskı hazırlıklarına girişti, yeni bir önsöz yazdı ve pek çok dipnot ekledi. 1885'de *Le Socialiste* gazetesi Marx'ın kızı Laura Lafargue tarafından yapılan ve Engels tarafından okunan Fransızca çeviriyi yayınladı. Engels ayrıca 1892 Lehçe ve 1893 İtalyanca baskılara da önsözler yazdı.

Bu baskı *Manifesto*'nun, "Komünist İnanç Yemini" ve "Komünizmin İlkeleri" adıyla her ikisi de Engels tarafından kaleme alınmış iki eski versiyonunun yanı sıra Engels'in Marx'a yazdığı ve bir soru-cevap biçiminden ziyade bir manifesto biçiminde yayımlama fikrini içeren mektubu da kapsamaktadır. *Manifesto* siyasi bir tarikata değil, tarihsel öneme haiz kitlesel bir harekete hitap etmekteydi.

Öte yandan, o tarihlerde, Marx'ın kaleme almış olduğu Almanya'daki kitlesel hareket bağlamındaki acil talepleri içeren "Almanya'da Komünist Parti Talepleri", *Manifesto*'ya dâhil edildi. *Manifesto*'nun hedefi o sıralar Almanya'daki etki alanı geniş hareketti.

Marx'ın Paris Komününde açığa çıkan işçi sınıfı hareketi incelemeleri dâhil edilmiştir ve buradaki gözlemleri, işçi sınıfı hareketinin gelişmesinin bir sonucu olarak yaşamı boyunca yapmış olduğu ve bazı noktaları açıklığa kavuşturan sosyal ve tarihsel vizyonuna yönelik yegane revizyonlardır.

1872 ALMANCA BASKISINA ÖNSÖZ

O günün şartlarında faaliyetlerini ancak gizli yürütebilen uluslararası bir işçi derneği olan Komünistler Birliği, Kasım 1847'de Londra'da yapılan Kongrede, aşağıda imzaları bulunanlar bizleri, Parti için ayrıntılı bir teorik ve pratik program kaleme almakla görevlendirdi. Elyazması [1848] Şubat [Fransız] Devriminden birkaç hafta önce basılmak üzere Londra'ya gönderilen aşağıdaki *Manifesto*'nun kaynağı işte budur. İlk kez Almanca yayınlanan *Manifesto*'nun, gene Almanca olarak Almanya'da, İngiltere'de ve Amerika'da en az on iki yeni farklı baskısı yapıldı. İngilizcesi, ilk kez, Helen Macfarlane'in çevirisiyle, 1850'de, Londra'daki *Red Republican*'da ve 1871'de de, en az üç farklı çeviriyle Amerika'da yayınlandı. Fransızca versiyonu, ilk olarak 1848 Haziran başkaldırısından kısa süre önce Paris'te ve hemen ardından da New-York'un *Le Socialiste*'inde göründü. Yeni bir çeviri de halen sürmekte. Lehçesi, Almanya'daki ilk yayınlanışından kısa bir süre sonra Londra'da çıktı. Rusça çevirisi, altmışlı yıllarda Cenevre'de yayınlandı.[1] İlk çıkışından hemen sonra da Danca'ya çevrildi.

Ancak son yirmi beş yıl boyunca gelinen nokta ne denli değişmiş olursa olsun, *Manifesto*'da yer alan genel ilkeler, bir bütün olarak, bugün de her zamanki kadar doğrudur. Şurasına burasına, bazı ayrıntılar eklenebilir. İlkelerin pratikteki uygulanışı, *Manifesto*'nun bizzat belirttiği gibi, her yerde ve her zaman o gün mevcut bulunan tarihsel koşullara bağlı olacaktır ve bu nedenle, II. Bölümün sonunda önerilen devrimci önlemlere özel bir vurguda bulunulmamıştır. Bu metin, bugün, birçok açıdan çok farklı bir biçimde ifade edilebilirdi. Modern sanayinin 1848 yılından bu yana gösterdiği devasa gelişme ve işçi sınıfının bununla beraber gelişen ve genişleyen örgütlülüğü bağlamında, ilk kez Şubat Devriminde ve ardından, daha önemli olmak üzere, proletaryanın ilk kez iki ay boyunca iktidarı elinde tuttuğu Paris Komününde edinilen pratik deneyimin karşısında, bu program bazı ayrıntılarda eskimiştir. Komün özellikle bir şeyi, yani "işçi sınıfının hali hazırdaki devlet mekanizmasını salt elinde tutamayacağını ve onu kendi amaçları için kullanamayacağını" kanıtlamıştır (Bkz. bu noktanın daha da geliştirildiği *Fransa'da İç Savaş: Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyinin Çağrısı,* 1871). Ayrıca, ancak 1847'ye kadar uzandığı için, sosyalist literatüre yönelik eleştirilerin bugün için yetersiz kaldığı ve aynı zamanda, siyasi durum tamamıyla değişmiş ve tarihsel gelişim orada sayılan siyasi partilerin büyük bir kısmını yeryüzünden silip götürmüş olduğu için de, ilke olarak hâlâ doğru olmakla birlikte, komünistlerin çeşitli muhalefet partileriyle olan ilişkilerine dair düşüncelerinin (IV. Bölüm) pratik olarak eskidiği çok açıktır.

Bununla birlikte, *Manifesto*, artık değişiklik yapmaya hakkımızın olmadığı tarihsel bir belge haline gelmiştir. Belki ileride, 1847'den günümüze dek olan boşluğu dolduran bir girişle birlikte, bir başka baskı çıkabilir; fakat bu yeniden basım, bize bunun için zaman bırakmayacak kadar beklenmedik oldu.

Karl Marx & Frederick Engels
24 Haziran 1872, Londra

1882 RUSÇA BASKISINA ÖNSÖZ

Komünist Parti Manifestosu'nun, Bakunin tarafından yapılan çeviriyle ilk Rusça baskısı, Kolokol basımevi [özel bir Rus basımevi] tarafından altmışların başlarında yayınlandı. O tarihlerde, Batı, buna (*Manifesto*'nun Rusça baskısına) yalnızca edebi bir merakla yaklaştı. Böyle bir görüş bugün olanaksızdır.

Proleter hareketin o sıralar (Aralık 1847) ne denli sınırlı bir alanı kapsadığı, *Manifesto*'nun, komünistlerin çeşitli ülkelerdeki çeşitli muhalefet partileri karşısındaki konumu başlıklı son bölümünde en açık bir biçimde gösterilmektedir. Burada özellikle Rusya ve Birleşik Devletler yer almamaktadır. Bu, Rusya'nın tüm Avrupa gericiliğinin son büyük yedeğini oluşturduğu, Birleşik Devletlerin de göç yoluyla Avrupa'nın proleter güç fazlasını massettiği sıralardı. Her iki ülke de Avrupa'ya hammaddeler sağlıyor ve aynı zamanda onun endüstriyel ürünlerinin satışı için pazar oluşturuyordu. Dolayısıyla, her ikisi de, şu ya da bu şekilde, mevcut Avrupa sisteminin temel dayanaklarıydı.

Fakat durum bugün çok farklıdır. Rekabetiyle Avrupa'daki -büyüklü küçüklü- toprak mülkiyetinin te-

mellerini sarsan kocaman bir tarımsal üretim açısından, Avrupa göçü, Kuzey Amerika için pek uygundu. Bu, aynı zamanda, Birleşik Devletlerin, onun muazzam sınai kaynaklarını, Batı Avrupa'nın ve özellikle de Britanya'nın şimdiye dek mevcut bulunan sınai tekelini kısa sürede kıracak ölçekte ve öylesine büyük bir enerjiyle sömürmesine imkan verdi. Her iki olay da, bizzat Amerika üzerinde devrimci bir tepki yaratmaktadır. Tüm siyasi yapılanmanın temelini oluşturan çiftçilerin küçük ve orta boy toprak mülkiyetleri, dev çiftliklerin rekabeti karşısında adım adım çöküyor; aynı zamanda, sanayi bölgelerinde ilk kez olarak kitlesel bir proletarya ve sermaye fonunda olağanüstü bir yoğunlaşma gelişiyor.

Ve Rusya'ya gelince! 1848-49 Devrimi sırasında, yalnızca Avrupalı prensler değil, Avrupa burjuvazisi de, gözü yeni yeni açılmaya başlayan proletaryadan kurtuluşlarının Rus müdahalesinde yattığını keşfettiler. Çar, Avrupa gericiliğinin başı ilân edildi. Bugünse, Gaçina'da[2] devrimin savaş tutsağıdır ve Rusya Avrupa'daki devrimci eylemin öncüsü durumundadır.

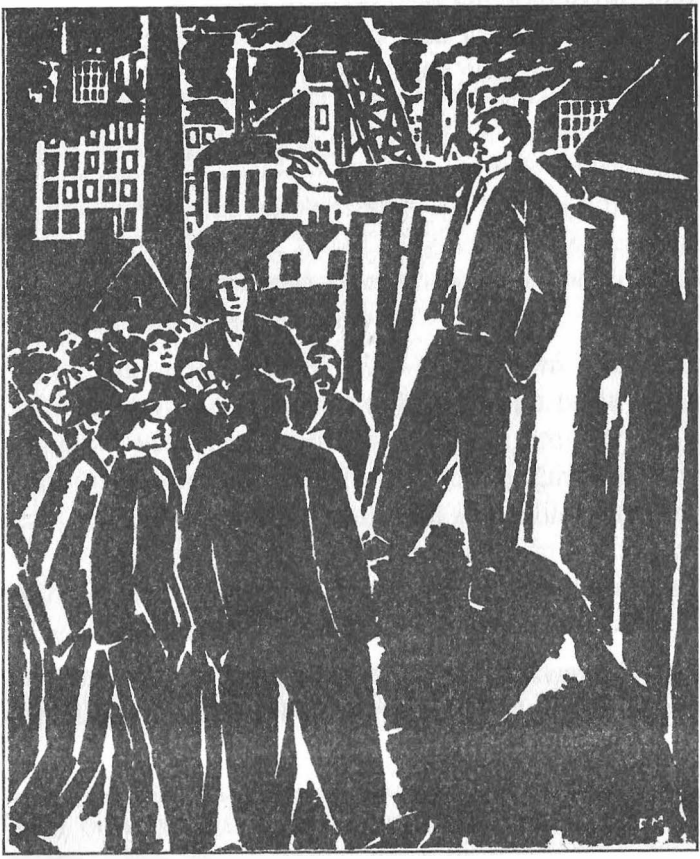
Komünist *Manifesto*, amacı itibariyle, modern burjuva mülkiyetinin kaçınılmaz olarak yaklaşan çözülüşünü ilân etmiştir. Fakat Rusya'da, hızla gelişen kapitalist vurgun ve henüz gelişmekte olan burjuva mülkiyeti karşısında, toprağın yarısından fazlasına köylülerin ortaklaşa sahip olduklarını görmekteyiz. Şimdi sorun şudur: Büyük oranda zayıflamış olsa bile, gene de, ilkel bir ortak toprak sahipliği biçimi olan Rus *obşina*'sı, doğrudan doğruya komünist ortak mülkiyetinin üst biçimine geçebilir mi? Ya da, tersine, önce

27

Batı'nın tarihsel evrimini oluşturan aynı çözülme sürecinden mi geçmelidir?

Bugün buna verilebilecek tek yanıt şudur: Eğer Rus Devrimi, Batı'daki bir proleter devrimin işareti olur, böylelikle her ikisi de birbirlerini tamamlarlarsa, halihazırda Rusya'daki ortak toprak sahipliği komünist bir gelişmenin başlangıç noktası olabilir.

Karl Marx & Frederick Engels
21 Ocak 1882, Londra

1883 ALMANCA BASKIYA ÖNSÖZ

Bu baskıya önsözü, maalesef tek başıma imzalamak zorundayım. Avrupa ve Amerika'nın tüm işçi sınıfının herkese olduğundan çok daha fazla şey borçlu olduğu Marx, artık Highgate Mezarlığında yatıyor ve mezarının üstünde ilk çimler büyümeye başladı bile. *Manifesto*'yu gözden geçirmek ya da eksikliklerini gidermek, hele de onun ölümünden sonra, hiç düşünülemez bile. Fakat ben, aşağıdaki hususları tekrar vurgulamanın gerekli olduğunu düşünüyorum:

Manifesto'da ele alınan -ekonomik üretimin ve mutlaka ondan doğan her tarihsel dönemin toplum yapısının, o dönemin siyasi ve fikri tarihinin temelini oluşturduğu; bunun sonucu olarak, (ilkel komünal toprak mülkiyetinin çözülüşünden bu yana) tüm tarihin bir sınıf mücadeleleri tarihi, sosyal evrimin çeşitli aşamalarında sömürülenle sömüren, boyunduruk altındaki sınıfla egemen sınıf arasındaki mücadelelerin tarihi olduğu; ancak, bu mücadelenin, şimdi sömürülen ve ezilen sınıfın (proletaryanın), aynı zamanda toplumun tümünü sömürüden, baskıdan ve sınıf mücadelelerinden sonsuza dek kurtarmadan,

kendisini sömüren ve ezen sınıftan (burjuvaziden) kendisini artık kurtaramayacağı bir aşamaya ulaştığı biçimindeki- temel düşünce, yalnızca ve münhasıran Marx'a aittir.(*)

Bunu pek çok kereler belirtmiştim; fakat şimdi bizzat *Manifesto*'nun önünde de yer almasının zorunlu olduğuna inanıyorum.

Frederick Engels
28 Haziran 1883, Londra

(*) "Bana göre," diye yazmıştım İngilizce çevirinin önsözünde, "Darwin teorisinin biyoloji için yaptığının aynısını tarih için yapacak olan bu önermeye, her ikimiz de, 1845 öncesindeki yıllarda kademe kademe yaklaşmaktaydık. Bu konuda bağımsız olarak ne denli ilerlemiş olduğumu Britanya'daki İşçi Sınıfının Durumu başlıklı çalışmam tanıktır. Ancak 1845 baharında, Marx'la Brüksel'de tekrar karşılaştığımda, kendisi bunlar üzerinde zaten çalışmıştı ve benim burada belirttiğim kadar açık bir biçimde, önüme getiriverdi." [Engels'in 1890 Almanca baskısına notu.]

1888 İNGİLİZCE BASKISINA ÖNSÖZ

Manifesto 1848 öncesi Kıtadaki politik koşullar altında kaçınılmaz olarak gizli bir dernek olarak örgütlenmiş, önceleri sadece Alman, sonraları ise uluslararası bir işçi birliği olan Komünistler Birliği'nin programı olarak yayınlandı. Birlik'in Kasım 1847'de Londra'da gerçekleşen Kongresinde Marx ve Engels teorik ve pratik açıdan eksiksiz bir parti programı hazırlamakla görevlendirildiler. Ocak 1948'de, Almanca olarak kaleme alınan metin, 24 Şubat Fransız Devrimi'nden birkaç hafta önce basılmak üzere Londra'ya gönderildi. 1848 Haziran Ayaklanmasından hemen önce de Fransızca çevirisi Paris'te yayınlandı. Helen Macfarlane tarafından gerçekleştirilen ilk İngilizce çeviri 1850 yılında Londra'da George Julian Harney'in *Red Republican*'ında sunuldu. Ayrıca Danimarka dilinde ve Lehçe baskıları da yapıldı.

Proletarya ile burjuvazi arasındaki ilk büyük meydan muharebesi olan Haziran 1848 Paris Ayaklanmasının bastırılması Avrupa işçi sınıfının sosyal ve siyasi iştiyaklarını bir süreliğine geri plana itti. O andan itibaren egemenlik için verilen mücadele, Şubat Dev-

rimi öncesinde olduğu gibi, mülk sahibi sınıfın farklı kesimleri arasında gerçekleşti; işçi sınıfı, siyasi hareket serbestliği için mücadeleye ve orta sınıf Radikallerin aşırı kanadı konumuna indirgendi. Bağımsız proleter hareketler, yaşam işareti gösterdiği her yerde acımasızca ezildi. Böylelikle Prusya polisi, Komünistler Birliği'nin, o zamanlar Köln'de bulunan Merkez Komitesinin izini buldu. Üyeleri tutuklandı ve on sekiz aylık tutukluluk sonunda Ekim 1852'de yargılandılar. Bu ünlü "Köln Komünistler Davası" 4 Ekim'den 12 Kasım'a kadar sürdü; tutukluların yedisi üç yıldan altı yıla kadar kale hapsine çarptırıldılar. Karardan hemen sonra Birlik, kalan üyelerince resmen feshedildi. *Manifesto* ise, unutulmaya yüz tutmuş gibi görünüyordu.

Avrupalı işçiler egemen sınıfa karşı yeni bir saldırı için yeterince güçlendiklerinde, Uluslararası İşçi Birliği oluştu. Fakat Avrupa'nın ve Amerika'nın tüm militan proletaryasını tek vücut hale getirmeyi amaçlayan bu birlik, *Manifesto*'da dile getirilen ilkeleri hemen ilan edemedi. Enternasyonal, Britanyalı sendikalar, Fransa, Belçika, İtalya ve İspanya'daki Proudhon'cular ve Almanya'daki Lassalle'cılar tarafından kabul edilebilecek kadar geniş bir programa gerek duyuyordu.(*) Bu programı tüm tarafları hoşnut edecek bir biçimde kaleme almış olan Marx, eylem birlikteliğinin ve ortak tartışmaların zorunlu sonucu olan

(*) Lassalle bize her zaman Marx'ın bir çömezi olmak istediğini ve bu bağlamda Manifesto'yu temel aldığını söylüyordu. Fakat 1862-1864 arasındaki ilk ajitasyonunda, devlet kredisince desteklenen kooperatif atölyeler talep etmenin ötesine geçemedi.

işçi sınıfının entelektüel gelişimine tam bir güven duyuyordu. Sermayeye karşı verilen mücadeledeki olaylar ve değişkenlikler, zaferlerden daha fazla olan yenilgiler, insanların sevdiği çeşitli şarlatanlıkların yetersizliği hakkında bilinçlenmelerini sağlayabilir ve böylece onların işçi sınıfının kurtuluşunun gerçek koşullarını tamamen kavramalarının yolunu açabilirdi. Ve Marx haklıydı. Enternasyonal, 1874'de dağıldığında, işçileri, 1864 yılında onları bulduğundan çok farklı bir durumda bırakmıştı. Fransa'da Proudhon'culuk, Almanya'da Lassalle'cılık can çekişiyordu ve muhafazakar Britanyalı sendikalar, çoğu Enternasyonal'le olan bağlarını çoktan koparmış olmalarına karşın, geçen yıl Swansea'da başkanlarının [W. Bevan] onlar adına "Kıta sosyalizmi bizim için korkutuculuğunu yitirdi" açıklamasını yapabildiği noktaya geliyordu yavaş yavaş. Gerçekten de *Manifesto*'nun ilkeleri bütün ülkelerin işçileri arasında hatırı sayılır ilerlemeler kaydetmişti.

Manifesto tekrar ön plana çıktı böylece. Almanca metin, 1850'den beri İsviçre, Britanya ve Amerika'da pek çok kez yeniden basılmıştı. 1872'de, çevirinin *Woodhull & Claflin's Weekly*'de yayınlandığı New York'ta İngilizceye çevrildi. Bu İngilizce versiyondan yararlanılarak New York'da *Le Socialiste* tarafından Fransızca çeviri yapıldı. O zamandan beri Amerika'da, biri Britanya'da, biraz tahrife uğramış olarak tekrar basılmış, en az iki İngilizce çeviri yayınlanmıştır. Bakunin tarafından yapılan ilk Rusça çeviri 1863 civarında Herzen'in Cenevre'deki Kolokol yayınevi tarafından çıkarıldı; kahraman Vera Zasuliç tarafından yapılan ikincisiyse 1882'de yine Cenevre'de basıldı.

Danimarka dilindeki yeni baskısı 1885'te Kopenhag'da *Socialdemokratisk Bibliotek* tarafından çıkarıldı; Fransızca yeni çevirisi ise Paris'te 1886'da *Le Socialiste*'de çıktı. Bunun ardından İspanyolca bir çeviri hazırlandı ve 1886'da Madrid'de yayınlandı. Almanca baskılar sayılamayacak kadar çok; en az on iki baskı yapıldığı söylenebilir. Bana söylendiğine göre, birkaç ay önce İstanbul'da yayınlanması gereken Ermenice çeviri, yayıncının, üstünde Marx isminin bulunduğu bir kitabı basmaya cesaret edememesinden, çevirmenin de kitabı kendi eseriymiş gibi göstermeyi reddetmesi yüzünden çıkamamış. Diğer dillere de çevirilerin yapıldığını duydum ama hiçbirini görmedim. Dolayısıyla *Manifesto*'nun tarihi, modern işçi sınıfı hareketinin tarihini yansıtmaktadır; günümüzde, hiç şüphesiz tüm sosyalist külliyatın en yaygın, en uluslararası eseri olarak, Sibirya'dan Kaliforniya'ya kadar milyonlarca işçinin tanıdığı ortak bir programdır.

Yine de kaleme alındığı sırada onu *sosyalist* bir manifesto olarak adlandıramazdık. 1847 yılında sosyalist denince, bir yandan çeşitli ütopik sistemlerin yandaşları, ölmeye yüz tutmuş mezhepler olarak Britanya'da Owen'cılarla, Fransa'da Fourier'ciler ve öte yandan da bütün yamacılıklarıyla, sermaye ve kâr için hiçbir tehlike yaratmaksızın her türlü sosyal kötülüğü ortadan kaldıracaklarına söz veren çeşitli şarlatanlar olmak üzere, işçi sınıfı hareketinin dışında duran ve daha çok "okumuş" sınıflardan destek arayanlar geliyordu akla. İşçi sınıfının salt politik devrimlerin yetersizliğine ikna olmuş ve toplumun baştan aşağıya değişmesinin yanında olan kısmı kendine Komünist diyordu. Kaba, yontulmamış, tamamen içgüdüsel bir

komünizmdi bu; yine de işin özünü yakalamıştı ve işçi sınıfı içinde, Fransa'da Cabet'nin, Almanya'da Weitling'in ütopik komünizmini yaratacak denli güçlüydü. Dolayısıyla, 1847'de, sosyalizm bir orta sınıf hareketi, komünizmse bir işçi sınıfı hareketiydi. Sosyalizm, en azından Kıta üzerinde "saygın" bir görüştü; komünizmse tam tersiydi. Ve bizim düşüncemiz, en başından beri "işçilerin kurtuluşları bizzat işçi sınıfının eylemi olması gerektiği" biçiminde olduğundan, bu iki isimden hangisini seçmek zorunda olduğumuz hakkında hiçbir kuşku duyulamazdı. Dahası o zamandan beri ondan vazgeçmek hiç aklımıza gelmedi.

Manifesto ortak eserimiz olsa da, çekirdeğini oluşturan ana düşüncenin Marx'a ait olduğunu belirtmek zorundayım. Bu düşünceye göre, her tarihsel çağda, ekonomik üretim ve değişimin egemen tarzı ve onu izlemesi gereken sosyal örgütlenme, üzerine dayandığı temel esas alınarak açıklanabilir. Ancak bundan hareketle, o çağın politik ve düşünsel tarihi açıklanabilir. Sonuç olarak insanlığın tüm tarihi (toprağın ve arazinin ortak mülkiyetine dayalı ilkel kabile toplumunun yıkılmasından beri) sınıf mücadeleleri tarihidir. Sömüren ve sömürülen, ezen ve ezilen sınıflar arasındaki savaşların tarihinin gelişmesi günümüzde, sömürülen ve ezilen sınıfın -proletaryanın- toplumun tümünü, sömürüden ve baskıdan, sınıf farklılıklarından ve savaşlarından kurtarmaksızın, sömüren ve ezen sınıfın -burjuvazinin- boyunduruğundan kurtulamayacağı aşamaya gelip dayanmıştır.

Kanaatime göre, Darwin teorisinin biyoloji için yaptığının aynısını tarih biliminde yapacak olan bu önermeye, her ikimiz de, 1845 öncesindeki yıllarda

kademe kademe yaklaşmaktaydık. Bu konuda bağımsız olarak ne denli ilerlemiş olduğum "Britanya'daki İşçi Sınıfının Durumu" başlıklı çalışmamdan anlaşılmaktadır. Ancak 1845 baharında, Marx'la Brüksel'de tekrar karşılaştığımda, kendisi bu düşünceye kesinlik kazandırmıştı ve neredeyse benim burada belirttiğim kadar açık bir biçimde, önüme getiriverdi.

1872 tarihli Almanca baskıya yazdığımız önsözden şunları alıntılayacağım:

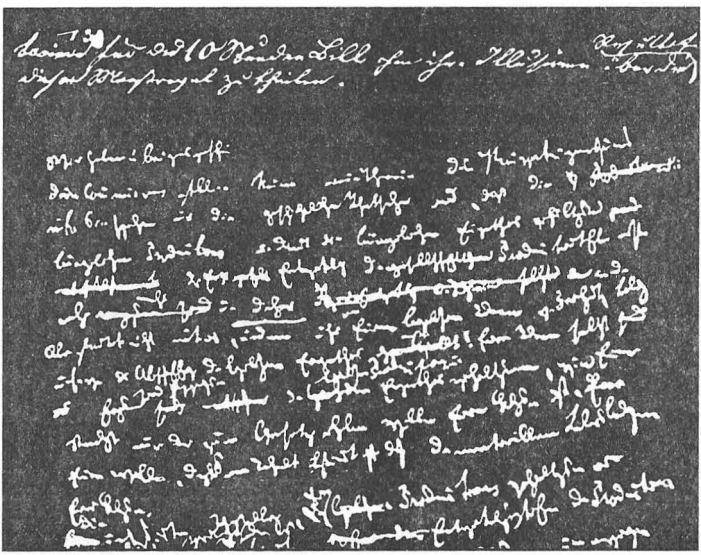
"Ancak son yirmi beş yıl boyunca gelinen nokta ne denli değişmiş olursa olsun, *Manifesto*'da yer alan genel ilkeler, bir bütün olarak, bugün de her zamanki kadar doğrudur. Şurasına burasına, bazı ayrıntılar eklenebilir. İlkelerin pratikteki uygulanışı, *Manifesto*'nun bizzat belirttiği gibi, her yerde ve her zaman o gün mevcut bulunan tarihsel koşullara bağlı olacaktır ve bu nedenle, II. Bölümün sonunda önerilen devrimci önlemlere özel bir vurguda bulunulmamıştır. Bu metin, bugün, birçok açıdan çok farklı bir biçimde ifade edilebilirdi. Modern Sanayinin 1848 yılından bu yana gösterdiği devasa gelişme ve işçi sınıfının bununla beraber gelişen ve genişleyen örgütlülüğü bağlamında, ilk kez Şubat Devriminde ve ardından, daha önemli olmak üzere, proletaryanın ilk kez iki ay boyunca iktidarı elinde tuttuğu Paris Komününde edinilen pratik deneyim karşısında, bu program bazı ayrıntılarda eskimiştir. Komün özellikle bir şeyi, yani "işçi sınıfının hali hazırdaki devlet mekanizmasını salt elinde tutamayacağını ve onu kendi amaçları için kullanamayacağını" kanıtlamıştır (Bkz. bu noktanın daha da geliştirildiği *Fransa'da İç Savaş: Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyinin Çağrısı*, 1871). Ayrıca, an-

cak 1847'ye kadar uzandığı için, sosyalist literatüre yönelik eleştirilerin bugün için yetersiz kaldığı ve aynı zamanda, siyasi durum tamamıyla değişmiş ve tarihsel gelişim orada sayılan siyasi partilerin büyük bir kısmını yeryüzünden silip götürmüş olduğu için de, ilke olarak hâlâ doğru olmakla birlikte, komünistlerin çeşitli muhalefet partileriyle olan ilişkilerine dair düşünceleri (IV. Bölüm) pratik olarak eskidiği çok açıktır.

Buna karşın "*Manifesto*", üstünde değişiklik yapmaya artık kendimizde hak görmediğimiz bir tarihsel belgedir."

İşbu çeviri Marx'ın 'Kapital'inin büyük bir bölümünü çevirmiş olan Mr. Samuel Moore tarafından yapılmıştır. Beraberce gözden geçirdik ve ben de tarihi göndermeleri açıklayan birkaç dipnot ekledim.

Frederick Engels
30 Ocak 1888, Londra

1890 ALMANCA BASKIYA ÖNSÖZ

[1883'de ilk Almanca önsöz] yazıldığından bu yana *Manifesto*'nun yeni bir Almanca baskısı zorunlu hale geldi ve *Manifesto* açısından burada sözü edilmesi gereken pek çok şey de oldu.

İkinci bir -Vera Zasuliç'in yaptığı- Rusça çeviri, 1882'de Cenevre'de çıktı; bu baskıya önsöz Marx ve benim tarafımdan yazıldı. Ne yazık ki, orijinal Almanca elyazması kaybolmuştur, bu yüzden, Rusçasından, metine yeni bir şey katmayacak olan yeni bir çeviri yapmam gerekiyor. Şöyle ki:

[1882 Rusça Baskının Yeniden Basımı]

Hemen hemen aynı tarihlerde, Cenevre'de, yeni bir Lehçe çevirisi çıktı: *Manifest Komunistyczny*.

Ayrıca, 1885'te Kopenhag'da, *Sozialdemokratisk Bibliothek*'te Danca yeni bir çeviri çıktı. Ne yazık ki, çeviri tam değildir; çevirmene güçlük çıkardığı anlaşılan bazı önemli pasajlar atlanmıştır ve de şurada burada, dikkatsizlik belirtileri görülmektedir ki, bunlar çok rahatsız edicidir; çevirmen biraz daha çaba gösterseydi kusursuz bir iş çıkartabilirdi.

Yeni bir Fransızca çevirisi 1886'da Paris'te *Le Socialiste*'de çıktı; bu, o güne kadar çıkmış olanların en iyisidir.

Bunun ardından, aynı yıl İspanyolca bir çevirisi ilkin Madrid'de, *El Socialista*'da çıktı, sonra da broşür olarak yayımlandı: *Manifesto del Partido Comunista* por Carlos Marx y F. Engels, Madrid, Administracinón de El Socialista, Hernan Cortes 8.

İlginç bir olay olarak belirteyim ki, 1887'de, bir Ermeni çevirinin el yazmaları İstanbul'daki bir yayıncıya sunulmuştu. Fakat adamcağızın üzerinde Marx'ın adı bulunan bir şeyi basacak cesareti yoktu ve yazar olarak çevirmenin kendi adını koymasını önerdi, ama çevirmen bunu reddetti.

Aslından az ya da çok farklı Amerikan çevirileri birbiri ardına Britanya'da birçok kez basılmasının ardından, nihayet aslına uygun bir çeviri 1888'de çıktı. Bu, dostum Samuel Moore'un çevirisiydi ve baskıya gönderilmeden önce üzerinden birlikte bir kez daha geçtik. Başlığı şöyledir: *Manifesto of the Communist Party*, by Karl Marx and Frederick Engels. Authorized English Translation, edited and annotated by Frederick Engels, 1888. London, William Reeves, 185 Fleet St. E. C. I. O baskının dipnotlarından bazılarını bu baskıya da ekledim.

Manifesto'nun kendisine ait bir tarihçesi vardır. Çıktığı tarihlerde, bilimsel sosyalizmin (ilk önsözde sözü edilen çevirilerin de kanıtladığı gibi) o sıralarda hâlâ sayıca hiç de fazla olmayan öncülerince heyecanla karşılanan *Manifesto*, Haziran 1848'de Paris işçilerinin yenilgileriyle başlayan gericilik tarafından, çok geçmeden geri plana itildi ve nihayet Kasım 1852'de, Köln Komünistlerinin mahkum edilmeleriy-

le, "kanunen" aforoz edildi. Şubat Devrimiyle başlamış olan işçi hareketinin sahneden çekilmesiyle, *Manifesto* da arka plana geçti.

Avrupalı işçiler, egemen sınıfların iktidarına karşı yeni bir saldırı için tekrar yeterli gücü topladıklarında, Uluslararası İşçi Birliği doğdu. Birliğin amacı, Avrupa'nın ve Amerika'nın tüm militan işçi sınıfını *tek bir* büyük ordu olarak kaynaştırmaktı. Dolayısıyla işe *Manifesto*'da yer alan ilkelerden *başlayamazdı*. İngiliz sendikalarına, Fransız, Belçikalı, İtalyan ve İspanyol Proudhon'culara ve Alman Lassalle'cılara kapıları kapamayacak bir programa sahip olmak zorundaydı. Bu program -Enternasyonalin Tüzüğünün esasını oluşturan değerlendirmeler- Marx tarafından Bakunin ve anarşistlerce bile onaylanan bir ustalıkla hazırlanmıştı. *Manifesto*'da belirlenen düşüncelerin nihai zaferi için Marx, yalnızca işçi sınıfının, mutlaka eylem birliği ve tartışmasından doğması gereken düşünsel gelişmeye güveniyordu. Sermayeye karşı mücadeledeki olay ve iniş-çıkışlar, başarılardan ziyade yenilgiler, kavgayı verenlere, o güne kadarki evrensel çabalarının yetersizliğini sergileyemez ve zihinlerini de, işçi sınıfının kurtuluşuna yönelik gerçek koşulları adamakıllı kavramaya açık hale getiremezdi. Ve Marx haklıydı. Enternasyonalin dağıtıldığı 1847'deki işçi sınıfı, kurulduğu 1864'tekinden tamamıyla farklıydı. Latin ülkelerindeki Proudhon'culuk ve Almanya'daki özgül Lassalle'cılık can çekişiyordu; zamanın katmerli muhafazakar Britanya sendikaları, 1887'de, yaptıkları Swansea Kongresi başkanının, onlar adına: "Kıta sosyalizmi bizim için korkunçluğunu yitirmiştir" diyebileceği noktaya giderek yaklaşıyorlardı. Ancak 1887'de, kıta sosyalizmi tam anla-

mıyla *Manifesto*'da sunulan teoriden ibaretti. Dolayısıyla, *Manifesto*'nun tarihi, bir ölçüde, 1848'den bu yana olan modern işçi sınıfı hareketinin tarihini yansıtmaktadır. Halihazırda, hiç kuşkusuz, tüm sosyalist külliyatın en yaygın, en uluslararası ürünü, Sibirya'dan Kaliforniya'ya dek tüm ülkelerdeki milyonlarca işçisinin ortak programıdır.

Yine de kaleme alındığı sırada onu *sosyalist* bir manifesto olarak adlandıramazdık. 1847 yılında sosyalist denince, bir yandan çeşitli ütopik sistemlerin yandaşları, ölmeye yüz tutmuş mezhepler olarak Britanya'da Owen'cılarla, Fransa'da Fourier'ciler ve öte yandan bütün yamacılıklarıyla, sermaye ve kâr için hiçbir tehlike yaratmaksızın her türlü sosyal kötülüğü ortadan kaldıracaklarına söz veren çeşitli toplumsal şarlatanlar olmak üzere işçi sınıfı hareketinin dışında duran ve daha çok "okumuş" sınıflardan destek arayanlar geliyordu akla. İşçi sınıfının salt politik devrimlerin yetersizliğine ikna olmuş ve toplumun baştan aşağıya değişmesinin yanında olan kısmı kendine *Komünist* diyordu. Kaba, yontulmamış, tamamen içgüdüsel bir komünizmdi bu; yine de işin özünü yakalamıştı ve işçi sınıfı içinde, iki ütopyacı komünizmi - Fransa'da Cabet'nin, Almanya'da Weitling'in İkorus'çu[*] komünistlerini- yaratacak denli güçlüydü. Dolayısıyla, 1847'de, sosyalizm bir orta sınıf hareketi, komünizmse bir işçi sınıfı hareketiydi. Sosyalizm, en azından Kıta üzerinde "saygın" bir görüştü; komü-

---

[*] İkarus'çuluk: İkarus gibi davranmak anlamında. Mitolojiye göre İkarus, Dedalus'un oğluydu. İkili birlikte balmumundan kanatlar takarak Girit'ten kaçmaya kalkıştılar. Fakat o kadar yükseldiler ki kanatları güneşin sıcaklığıyla eridi, düşüp Ege denizinde boğuldular.

nizmse tam tersiydi. Ve bizim düşüncemiz, en başından beri "işçilerin kurtuluşlarının bizzat işçi sınıfının eylemi olması gerektiği" biçiminde olduğundan, bu iki isimden hangisini seçmek zorunda olduğumuz hakkında hiçbir duraksama olamazdı. Dahası, o zamandan beri ondan vazgeçmek hiç aklımıza gelmedi.

"Bütün ülkelerin işçileri, birleşin!" Fakat bu sözleri kırk iki yıl önce, proletaryanın kendi taleplerini dile getirerek ortaya çıktığı ilk Paris Devrimi'nin arifesinde ilan ettiğimizde, buna çok az ses karşılık verdi. Ancak, 28 Eylül 1864'te Batı Avrupa ülkelerinin çoğunun proleterleri, şanlı anılara sahip Uluslararası İşçi Birliğinde el ele tutuştular. Doğrudur, Enternasyonal ancak dokuz yıl yaşamıştır. Fakat onun yarattığı bütün ülkelerin proleterlerinin ölümsüz birliğinin hâlâ canlı olduğuna ve her zamankinden daha güçlü yaşıyor olduğuna, bugünden daha iyi bir kanıt yoktur. Çünkü bugün,[3] ben şu satırları yazarken, Avrupalı ve Amerikalı proletarya, ilk kez ve *tek bir* ordu olarak, *tek bir* bayrak altında, *tek bir* ivedi amaca yönelen mücadele güçlerini, 1866'da Enternasyonal'in Cenevre Kongresi ve 1889'da gene Paris İşçi Kongresi tarafından ilân edildiği gibi, sekiz saatlik normal işgününün yasalaşması için seferber ediyor. Ve bugünün gösterisi, bütün ülkelerin işçilerinin bugün gerçekten de birleşmiş olduklarını bütün ülkelerin kapitalistlerinin ve toprak ağalarının gözüne sokacaktır.

Keşke Marx hâlâ yanımda olaydı da bunu gözleriyle görebilseydi!

Frederick Engels
1 Mayıs 1890, Londra

1892 LEHÇE BASKIYA ÖNSÖZ

Komünist *Manifesto*'nun yeni bir Lehçe baskısının zorunlu hale gelmiş olması, çeşitli düşüncelere neden olmaktadır.

Her şeyden önce, son zamanlarda, *Manifesto*'nun Avrupa kıtasında büyük ölçekli sanayinin gelişmesinin bir göstergesi haline gelmiş olması dikkate değerdir. Belirli bir ülkede büyük ölçekli sanayinin geliştiği oranda, o ülkenin işçileri arasında, işçi sınıfı olarak, mülk sahibi sınıflar karşısındaki konumlarına ilişkin aydınlanma talebi de büyüyor, sosyalist hareket onlar arasında yaygınlaşıyor ve *Manifesto*'ya olan talep artıyor. Dolayısıyla yalnızca emek hareketinin durumu değil, büyük ölçekli sanayinin gelişme derecesi de her ülkede, *Manifesto*'nun o ülke dilinde dağıtılan nüsha sayısıyla oldukça doğru bir biçimde ölçülebilir oluyor.

Buna göre, yeni Lehçe baskı, Polonya sanayisinde kararlı bir ilerlemeyi göstermektedir. Ve on yıl önce yayınlanmış baskıdan beri bu ilerlemenin ortaya çıktığına hiç kuşku yoktur. Rus Polonya'sı, Kongre Polonya'sı, Rus İmparatorluğu'nun büyük sanayi bölgesi

haline gelmiştir. Rusya'nın büyük ölçekli sanayisinin -bir kısmı Finlandiya Körfezi civarına, diğeri merkeze (Moskova ve Vladimir), üçüncüsü Karadeniz ve Hazar Denizi kıyılarına ve diğerleri de başka yerlere- gelişigüzel dağılmış olmasına karşılık, Polonya sanayisi, nispeten küçük bir alan içerisine sıkışmış olup böylesine bir yoğunlaşmanın getirdiği hem avantajlara hem de dezavantajlara sahiptir. Rakip Rus imalatçıları, Polonyalıları Ruslaştırma arzusuyla yanıp tutuşuyor olmalarına karşın, Polonya'ya karşı koruyucu gümrük tarifeleri talep ettiklerinde, avantajları kabulleniyorlardı. Dezavantajlarsa -Polonyalı imalatçılar ve Rus hükümeti açısından- sosyalist düşüncelerin Polonyalı işçiler arasında hızla yayılışında ve *Manifesto*'ya olan büyüyen talepte yatmaktadır.

Fakat Polonya sanayinin Rusya'nınkini geride bırakacak denli hızlı gelişimi, kendi payına, Polonya halkının tükenmez yaşam gücünün yeni bir kanıtı ve yaklaşmakta olan ulusal kurtuluşunun yeni bir güvencesidir. Ve bağımsız ve güçlü bir Polonya'nın yeniden yapılanması yalnızca Polonyalıları değil, hepimizi ilgilendiren bir konudur. Avrupalı ulusların içtenlikli bir uluslararası işbirliği ancak eğer bu ulusların her biri kendi anavatanlarında tam anlamıyla özerkseler mümkündür. Bununla birlikte, burjuvazinin işini proletarya bayrağı altında proleter savaşçılara yaptırmış olan 1848 Devrimi, vasiyet uygulama memurları Louis Bonaparte ve Bismarck'ın aracılığıyla, İtalya'nın, Almanya'nın ve Macaristan'ın bağımsızlığını da sağlamıştır; fakat 1792'den bu yana devrim için bu üçünden çok daha fazlasını yapmış olan Polonya, 1863'te kendisinden on kat daha büyük Rus kuvveti

karşısında boyun eğdiğinde, kendi kaynaklarıyla baş başa bırakılmıştı. Asalet, Polonya'nın bağımsızlığını ne koruyabilir ne de tekrar elde edebilirdi; bugünse, burjuvaziye göre bu bağımsızlık önemsizdir. Yine de, Avrupalı ulusların uyumlu işbirliği açısından bir zorunluluktur bu. Bu, ancak genç Polonya proletaryası tarafından elde edilebilir ve ancak güven içinde olabilir. Çünkü Avrupa'nın geriye kalan işçileri de Polonya'nın bağımsızlığına, Polonyalı işçiler kadar ihtiyaç duyuyorlar.

F. Engels
Londra, 10 Şubat 1892

1893 İTALYANCA BASKIYA ÖNSÖZ

Komünist Parti Manifestosu'nun yayınlanışı, o güne dek bölünme ve iç çelişmelerle zayıflamış ve dolayısıyla yabancı egemenlik altına girmiş, biri Avrupa kıtasının, öteki Akdeniz'in merkezinde bulunan iki ulusun silahlı başkaldırısı olan Milano ve Berlin'deki devrimin tarihi ile 18 Mart 1848 ile çakışmıştır neredeyse. İtalya, Avusturya İmparatoruna bağımlıyken, Almanya da Rus çarının, daha dolaylı olsa da daha az etkin olmayan boyunduruğu altına girmişti. 18 Mart 1848'in yarattığı sonuçlar, hem İtalya'yı ve hem de Almanya'yı bu yüzkarasından kurtardı; bu iki büyük ulus, 1848 ila 1871 arasında yeniden kurulabildi ve her nasılsa kendi başlarına kalabildiyse, bu, Karl Marx'ın söylediği gibi, 1848 Devrimini bastıranların, yine de ister istemez devrimin vasiyet uygulama memurları olmaları sayesindedir.

Bu devrim her yerde işçi sınıfının eseri olmuştur; işçi sınıfıydı, barikatları kuran ve bunu hayatıyla ödeyen. Yalnızca Paris işçileriydi, hükümeti devirmekteki niyeti, burjuva rejimini devirmek olanlar. Fakat kendi sınıflarıyla burjuvazi arasındaki uzlaşmaz çe-

lişkinin bilincinde olsalar bile, yine de, ne ülkenin ekonomik ilerlemesi ne de Fransız işçi kitlesinin düşünsel gelişimi, henüz sosyal bir yeniden kuruluşu mümkün kılacak aşamaya ulaşmıştı. Dolayısıyla, son tahlilde, devrimin meyvelerini kapitalist sınıf toplamış oldu. Öteki ülkelerde, İtalya'da, Almanya'da, Avusturya'da, işçiler, daha baştan, burjuvaziyi iktidara getirmekten başka bir şey yapmadılar. Fakat herhangi bir ülkede ulusal bağımsızlık olmadan burjuvazinin egemenliği mümkün değildir. Bundan ötürü, 1848 Devrimi, o zamana dek birlik ve özerklikten yoksun bulunan uluslara, İtalya'ya, Almanya'ya, Macaristan'a, birlik ve özerklik getirmek zorunda kaldı. Sıra Polonya'ya da gelecektir.

Dolayısıyla, gerçi 1848 Devrimi bir sosyalist devrim değilse de, buna yol döşemiş, zemin hazırlamıştır. Büyük ölçekli sanayinin bütün ülkelerde gelişmesiyle birlikte, son kırk beş yıl içerisinde burjuva rejimi, her yerde, kalabalık, yoğun ve güçlü bir proletarya yarattı. Böylece, *Manifesto*'nun dilini kullanacak olursak, kendi mezar kazıcılarını yarattı. Her ülkenin özerkliği ve birliği sağlanmadan, proletaryanın uluslararası birliğini ya da bu ulusların ortak amaçlara doğru barışçı ve akılcı bir işbirliğini gerçekleştirmek imkansız olacaktır. İtalyan, Macar, Alman, Polonyalı ve Rus işçilerin 1848 öncesi siyasi koşullar altında uluslararası eylem ortaklığı yaptıklarını düşünün bir!

Demek ki, 1848'de verilen savaşlar boşuna olmamıştır. Ne de bizi o devrimci dönemden ayıran kırk beş yıl boşa gitmiştir. Meyveler olgunlaşıyor ve benim bütün dileğim, *Manifesto*'nun orijinalinin yayınlanışı uluslararası devrimine nasıl haberci olduysa, bu

İtalyanca çevirinin yayınlanışının da İtalyan proletaryasının zaferinin habercisi olmasıdır.

Manifesto, kapitalizmin geçmişte oynadığı devrimci rolün tam hakkını vermektedir. İlk kapitalist ulus İtalya idi. Feodal Ortaçağın sonu ve modern kapitalist çağın başlangıcına, dev bir kişi damgasını vurdu: Hem ortaçağın son şairi ve hem de modern zamanların ilk şairi, İtalyan Dante. 1300'de olduğu gibi, bugün de, yeni bir tarihsel çağ yaklaşıyor. İtalya, bize, bu yeni, proleter çağın doğuş anına damgasını vuracak yeni Dante'yi verecek mi?

Frederick Engels
Londra, 1 Şubat 1893

KOMÜNİST PARTİ MANİFESTOSU

Avrupa'da bir hayalet dolaşıyor: Komünizm hayaleti. Yaşlı Avrupa'nın bütün güçleri, Papa ve Çar, Metternich ve Guizot, Fransız radikalleri ve Alman polis hafiyeleri, bu hayaleti kovmak için kutsal bir ittifaka girmişlerdir.

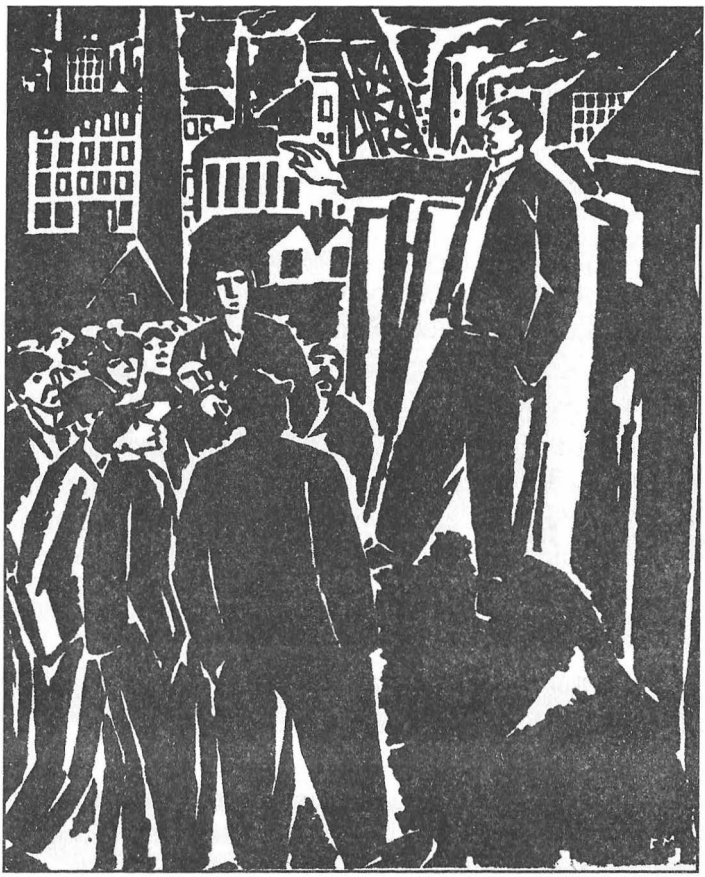
İktidardaki muhaliflerince komünist olmakla itham edilmemiş bir muhalif parti nerede vardır? Daha ileri ci muhalefet partilerinin yanı sıra, tutucu hasımlarına komünistlik yaftası yapıştırmamış muhalefet nerede görülmüştür?

Bu gerçekten iki sonuç çıkıyor:

I. Komünizmin bir güç olduğunu, artık tüm Avrupalı güçler itiraf ediyor.

II. Komünistlerin, bütün dünya önünde kendi görüşlerini, hedeflerini, eğilimlerini açıkça yaymalarının ve Komünizm Hayaleti masalına partinin bir *Manifesto*'suyla karşılık vermelerinin tam zamanıdır.

Bu amaçla, çeşitli uyruklardan komünistler Londra'da toplanmış ve İngiliz, Fransız, Alman, İtalyan, Flaman ve Danimarka dilleriyle yayınlanmak üzere aşağıdaki *Manifesto*'yu hazırlamışlardır.

I. BURJUVAZİ VE PROLETERLER[*]

Şimdiye kadar mevcut tüm toplumun tarihi[**] sınıf mücadelelerinin tarihidir.

---

[*] Burjuvazinin anlamı, modern kapitalistlerdir. Bunlar toplumsal üretim araçlarının sahibi ve ücretli işçilerin patronlarıdırlar. Proletaryanın anlamı, modern ücretli emekçilerdir. Bunlar kendilerine ait üretim araçlarına sahip olmadıklarından yaşayabilmek için işgüçlerini satmak zorundadırlar. [Engels, 1888, ingilizce baskı]

[**] Yani tüm yazılı tarih. 1847'de, toplumun tarih-öncesi, kaydedilmiş tarihten önce var olmuş toplumsal örgütlenme henüz tamamıyla bilinmiyordu. O tarihten bu yana, August von Haxthausen, Rusya'da, ortak toprak mülkiyetini keşfetti, Georg Ludwig von Maurer bunun, tarihte bütün Tötonik ırklarının geldikleri toplumsal temel olduğunu kanıtladı ve giderek köy topluluklarının Hindistan'dan İrlanda'ya kadar her yerde toplumun ilkel biçimi oldukları görüldü. Bu ilkel komünist toplumun iç örgütlenmesi tipik biçimiyle Lewis Henry Morgan'ın (1818-1861) soy ağacının gerçek niteliğini ve aşiret ile olan ilişkisini ortaya koyan üstün keşfiyle açığa çıktı. İlkel toplulukların dağılmasıyla, toplum ayrı ayrı ve nihayet uzlaşmaz sınıflar olarak farklılaşmaya başlar. Bu dağılma sürecini The Origin of the Family, Private Property, and the State, ikinci baskı, Stuttgart, 1886'da izlemeye çalıştım. [Engels, 1888 İngilizce Baskı ve (son cümle hariç) 1890 Almanca Baskı.]

Özgür insan ile köle, patrisyen ile pleb, derebeyi ile serf, lonca ustası(*) ile kalfa, kısacası ezen ile ezilen arasında sürekli bir karşıtlık olmuş, bazen gizli, bazen açık bir şekilde daima birbirleriyle mücadele yapmışlar ve bu mücadele ya tüm toplumun devrimci bir yeniden yapılanmasıyla yahut da mücadele eden sınıfların toptan mahvolmasıyla sonuçlanmıştır.

Daha önceki tarih çağlarında, hemen hemen her yerde, toplumun sosyal mevkilerden oluşan büyük bir sıralama içinde çeşitli tabakalara ayrıldığını görürüz. Antik Roma'da, sınıfların hemen hepsinde yine tali sıralamalar olmak üzere patrisyenler, soylular, plebler, köleler; Orta Çağlarda derebeyleri, toprak köleleri, lonca ustaları, kalfalar, serfler vardı.

Feodal toplumun harabelerinden doğan modern burjuva toplumu, sınıf uzlaşmazlıklarını ortadan kaldırmamıştır; sadece eskilerinin yerine yeni sınıflar, yeni baskı şartları ve yeni mücadele şekilleri getirmiştir.

Ancak çağımız, yani burjuva çağı ayırt edici bir özelliğe sahiptir: Sınıf uzlaşmazlıklarını basitleştirmiştir. Bir bütün olarak toplum gittikçe daha fazla parçalanarak iki büyük düşman kampa, açıkça karşı karşıya duran iki büyük sınıfa -Burjuvazi ve Proletaryaya- ayrılmaktadır.

Orta Çağın serflerinden, kentlerin ilk ayrıcalıklı sakinleri çıkmıştır. Bu kentlilerden de burjuvazinin ilk unsurları gelişmiştir.

(*) Lonca ustası, yani bir loncanın asal üyesi, bir loncanın başı değil, lonca içinde bir usta. [Engels, 1888 İngilizce Baskı.]

Amerika'nın keşfi, Afrika'nın burnu Cape'in deniz yoluyla dolaşılması, yükselen burjuvazi için yeni faaliyet sahaları açmıştır. Hint ve Çin pazarları, Amerika'nın sömürgeleştirilmesi, sömürgelerle mübadele, mübadele araçlarının ve genel anlamda emtianın çoğalması, ticarete, denizciliğe, sanayiye o zamana kadar görülmemiş bir hız kazandırmış ve böylelikle, çökmekte olan feodal toplumdaki devrimci unsura hızla gelişme olanağı sunmuştur.

Sınai üretimi kapalı loncaların tekelinde olan feodal sanayi sistemi, artık yeni pazarların büyüyen ihtiyaçlarını gideremiyordu. Yerine imalat sistemi geçti. İmalatçı orta sınıf, lonca ustalarını bir kenara itti; farklı ortak loncalar arasındaki işbölümü, her bir atölyedeki iş bölümü karşısında yok oldu.

Bu arada pazarlar durmadan genişliyor, talep giderek artıyordu. İmalatçı artık bunu karşılayamıyordu. Bunun üzerine, buhar ve makine, sınai üretimde devrim yaptı. İmalatın yerini dev Modern Sanayi aldı; sınai orta sınıfın yerine de, sınai milyonerler, tüm sınai ordularının liderleri, modern burjuvalar geldi.

Modern sanayi, Amerika'nın keşfi sayesinde dünya pazarını yarattı. Bu pazar, ticaretin, denizciliğin ve kara ulaşımının büyük oranda gelişmesine yol açtı. Bu gelişme de, sanayinin genişlemesini doğurdu ve sanayi, ticaret, denizcilik, demiryolları genişledikçe burjuvazi de gelişti, sermayesini çoğalttı, Orta Çağdan kalan bütün sınıfları ikinci plâna itti.

Bundan dolayıdır ki, modern burjuvazinin, uzun süren bir gelişimin, üretim ve mübadele usullerindeki bir dizi devrimin ürünü olduğunu anlıyoruz.

Burjuvazinin gösterdiği her gelişmeye o sınıfın buna denk siyasi hamlesi eşlik etmiştir. Feodal asillerin egemenliği altında ezilen sınıf olan kentsoylular, ortaçağ komününde(*), silahlı ve kendi kendini yöneten bir toplum olarak, bir yerde bağımsız kent cumhuriyeti (İtalya ve Almanya'da olduğu gibi), başka bir yerde monarşinin vergi yükümlüsü "üçüncü katman"ıydı (Fransa'daki gibi). Daha sonraları imalat devrinde, asiller karşısında denge unsuru niteliğiyle yarı feodallere ya da mutlak monarşiye hizmet eden ve gerçekte büyük monarşilerin temeli olan burjuvazi, en nihayet, Modern Sanayinin ve dünya pazarının oluşmasından bu yana, modern temsili devlette ayrıcalıklı siyasi egemenliği elde etmiştir. Modern devlet, bütün burjuvazinin ortak işlerini idare eden bir komiteden başka bir şey değildir.

Burjuvazi, tarihte en devrimci rolü oynamıştır.

Burjuvazi, üstünlüğü ele aldığı her yerde, bütün feodal, ataerkil ve pastoral ilişkileri yıkmıştır. Burjuvazi insanı "doğal üstlerine" bağlayan çeşitli feodal bağları acımasızca koparmış ve insanlar arasında çıplak öz çıkardan, merhametsiz "nakit ödemeden" başka hiçbir bağ bırakmamıştır. Dini şevkin, şövalye he-

---

(*) Bu, İtalya ve Fransa kent halkının, feodal efendilerinden ilk defa olarak kendi kendilerini yönetme hakkını satın aldıktan veya zorla ele geçirdikten sonra, kendi topluluklarına verdikleri addı. [Engels, 1890 Almanca baskı.] "Komün" feodal bey ve efendilerinden "Üçüncü Katman" olarak yerel özyönetimi ve siyasi hakları fethetmiş olmalarından bile önce doğmakta olan kentlerce Fransa'da alınan addı. Genel olarak söylemek gerekirse, burjuvazinin ekonomik gelişmesi açısından İngiltere, siyasi gelişme açısından da Fransa örnek verilebilir. [Engels, 1888 İngilizce Baskı.]

yecanının ve dar kafalı hassasiyetin en ilahi coşkularını egoist hesapların buzlu sularında boğmuştur. Kişisel değeri bir mübadele değerine indirgemiş ve yok edilemez nitelikte pek çok özgürlüğün yerine o tek, vicdansız özgürlüğü koymuştur: Serbest Ticaret. Tek sözcükle anlatmamız gerekirse, dini ve siyasi yanılsamalarla gizlenmiş sömürü yerine, açık, utanmaz, dolaysız, vahşi sömürüyü getirmiştir.

Burjuvazi, şimdiye kadar onurlu sayılan ve karşısında korkuyla karışık saygıyla durulan her faaliyeti halelerinden yoksun kılmıştır. Doktoru, avukatı, papazı, şairi, bilim adamını, kendisinin ücretli işçileri haline getirmiştir.

Burjuvazi, aile ilişkilerindeki heyecan verici hassas örtüyü yırtıp atmış ve aile ilişkisini salt para ilişkisine indirgemiştir.

Burjuvazi, gericilerin o çok hayran oldukları Ortaçağ kaba güç gösterisinin, tembellik ve ataletle yoğrulduğunu göstermiştir. İnsan etkinliğinin neler yapabileceğini ilk burjuvazi göstermiştir. Mısır piramitlerinden, Roma su kemerlerinden, Gotik katedrallerden tamamen farklı harikalar yaratmış; ulusların bütün eski göçlerini ve Haçlı seferlerini aşan seferler yapmıştır.

Burjuvazi, üretim araçlarını, dolayısıyla da üretim ilişkilerini ve tüm toplum ilişkilerini sürekli biçimde devrimcileştirmediği takdirde var olamaz. Önceki bütün sanayici sınıfların var oluşlarının ilk şartı, tersine, eski üretim yöntemlerinin aynen korunmasıydı. Üretimde gerçekleşen sürekli devrimler, bütün sosyal konumların kesintisiz bir biçimde sarsılması, sürüp gi-

den belirsizlik ve çalkantı, burjuva çağını öncekilerin tümünden ayırmaktadır. Bütün sabit, paslanmış ilişkiler, beraberlerindeki eski ve kutsanan önyargı ve kanaatlerle birlikte çürümekte, yeni oluşanlar da henüz kemikleşemeden eskimektedir. Hepsi uçup gidiyor, kutsal şeylerin tümü kirleniyor ve insan en nihayet gerçek yaşam şartlarına ve aralarındaki ilişkilere ayık kafayla bakmak zorunda kalıyor.

Ürünleri için sürekli bir biçimde genişleyen pazar ihtiyacı, burjuvaziyi bütün yer yuvarlağı üzerinde durmadan kovalamaktadır. Dolayısıyla her yere girmesi, her yere temel atması, her yerde bağlantılar kurması gerekmektedir.

Burjuvazi, dünya pazarını sömürerek her ülkedeki üretim ve tüketimine kozmopolit bir karakter kazandırmıştır. Gericileri derin kedere boğarak, sanayinin ayakları altındaki ulusal zemini çekip almıştır. Eskiden kurulmuş bütün ulusal sanayiler yıkılmıştır veya halihazırda yıkılıyorlar. Kurulmaları bütün uygar uluslar için bir ölüm-kalım meselesi olan yeni sanayiler tarafından, ürünleri yalnız ülke içinde değil, dünyanın her köşesinde tüketilmek üzere, artık yerli hammaddeleri değil, en ücra bölgelerden getirilen hammaddeleri işleyen sanayiler tarafından yerle bir ediliyorlar. Ülkenin üretimiyle karşılanan eski ihtiyaçların yerine, karşılanmaları için uzak ülke ve iklimlerin ürünlerini gerektiren yeni ihtiyaçlar bulmaktayız. Eski yerel ve ulusal kapalılığın ve kendi kendine yeterliliğin yerini, ulusların evrensel anlamda karşılıklı bağımlılığının aldığını görüyoruz. Ve maddi üretimde ne oluyorsa, düşünsel üretimde de o oluyor. Tek tek ulusların düşünsel yaratımları, ortak mülk ha-

line geliyor. Ulusal tek yanlılık ve dar kafalılık giderek olanaksız hale geliyor; sayısız ulusal ve yerel literatürden hareketle, bir dünya edebiyatı doğuyor.

Burjuvazi, bütün üretim araçlarını hızla geliştirerek ve iletişimi son derece kolaylaştırarak, bütün ulusları, hatta en barbar olanları bile uygarlığa çekmektedir. Ürettiği mallardaki ucuz fiyatlar, burjuvazinin elinde bütün Çin setlerinin temelden yıkılmasına, barbarların yabancılara karşı besledikleri şiddetli nefreti dindirmeye yarayan ağır topçu kuvvetidir. Yok olmak istemeyen bütün ulusları, burjuva üretim biçimini kabule zorluyor; onları, sözüm ona uygarlığı hayatlarına sokmak, yani burjuva olmak zorunda bırakıyor. Tek sözcükle anlatmak gerekirse, burjuvazi, kendi hayalindeki dünyaya benzer bir dünya yaratıyor.

Burjuvazi, kırsalı kentlerin hükmü altına soktu. Devasa kentler meydana getirdi, kent nüfusunu kırsala nazaran büyük oranda artırdı ve böylelikle nüfusun büyük bir bölümünü kırsal yaşamın durgunluğundan kurtardı. Kırsalı kentlere bağımlı kıldığı gibi, barbar ve yarı barbar ülkeleri de uygarlaşmış olanlara, köylüleri burjuva uluslara, Doğu'yu da Batı'ya bağımlı hale getirdi.

Burjuvazi, nüfusun, üretim araçlarının ve özel mülkiyetin parçalanmasına gittikçe daha fazla son vermektedir. Nüfusu bir araya toplamış, üretim araçlarını merkezileştirmiş ve mülkiyeti pek az kimsenin elinde yoğunlaştırmıştır. Siyasi merkezileşme, bunun zorunlu sonucudur. Bağımsız ya da birbirlerine gevşek bağlarla bağlı, çıkarları, kanunları, hükümetleri ve gümrükleri birbirinden farklı eyaletler, tek hükümetli,

tek hukuklu, tek ulusal sınıf çıkarlı, tek sınırlı ve tek gümrük tarifeli bir ulus içinde bir araya geldi.

Burjuvazi, yüz yıllık egemenliği sırasında bile, bütün geçmiş kuşaklarınkine nazaran daha kitlesel ve çok daha büyük üretici güçler yaratmıştır. Doğanın güçlerinin insana tabi kılınması, makineler, kimyanın sanayi ve tarıma uygulanması, buharlı gemiler, demiryolları, elektrikli telgraf, bütün kıtaları tarıma elverişli hale getirmek, nehirlerden kanallar açılması ve adeta yerden bitercesine nüfus artışları gibi, üretim güçlerinin sosyal emeğin bağrında uyumakta olduğunu önceki yüzyılların hangisi tahmin edebilmiştir?

O halde, burjuvazinin dayandığı üretim ve değişim araçlarının feodal toplumda vücuda geldiklerini görüyoruz. Bu üretim ve değişim araçları belli bir gelişme aşamasında, feodal toplumun üretim ve değişim yaptığı şartlar, tarım ve imalatta feodal örgütlenme, tek sözcükle, mülkiyette feodal ilişkiler, artık gelişmiş olan üretim güçlerine yetmez olmuştur; hatta köstekleyici de olmuşlardır. Bu zincir koparılmalıydı, koparıldı.

Onların yerine, kendisine uygun olan sosyal ve siyasi yapının ve de burjuva sınıfının ekonomik ve politik egemenliğinin eşlik ettiği serbest rekabet gelmiştir.

Gözlerimizin önünde buna benzer bir hareket cereyan etmektedir. Üretim ve değişim ve mülkiyetteki ilişkileriyle modern burjuva toplumu, bu denli devasa üretim ve değişim araçlarını adeta sihirli değnekle yaratmış olan bu toplum, çağırdığı ölüler dünyası güçleriyle artık başa çıkacak durumda olmayan bir büyücüye benzemektedir. On yıllardan bu yana, sanayi ve

ticaretin tarihi, modern üretici güçlerin, burjuvazinin varoluş ve egemenliği için yaşamsal bir koşul olan mülkiyet ilişkilerine karşı isyanlarının tarihinden başka bir şey değildir. Bu konuda, zaman zaman tekrarlanarak bütün burjuva toplumunun varlığını her seferinde daha ciddi tehdit eden ticari krizlerden söz etmek yeterlidir. Bu krizler sırasında sadece üretilen mamullerin değil, artık meydana gelmiş olan üretici güçlerin de büyük bir kısmı periyodik olarak yok oluyor. Krizler sırasında, önceki dönemlerde anlamsız gelebilecek bir salgın -aşırı üretim- patlak veriyor. Toplum birdenbire gerisin geriye, geçici bir barbarlık haline dönmüş oluyor; sanki kıtlık ya da genel bir savaş, onu bütün geçim araçlarından mahrum etmiş, sanki sanayi ve ticaret yok olmuş görünüyor. Peki, ama neden? Çünkü çok fazla uygarlık, çok fazla geçim aracı, çok fazla sanayi, çok fazla ticaret vardır da ondan. Toplumun emrindeki üretici güçler, artık burjuva mülkiyet ilişkilerinin gelişmesine hizmet etmiyor, tam tersine kendilerine ayak bağı olan bu ilişkiler için haddinden fazla büyümüş olduğu için, bu ayak bağlarından kurtulmaya başladıkları anda bütün burjuva toplumunu kökünden sarsıyor ve burjuva mülkiyetinin varlığını tehdit ediyor. Burjuva toplumun şartları, yarattıkları zenginliği kucaklayamayacak kadar dardır. Peki, burjuvazi bu krizleri nasıl atlatıyor? Bir taraftan üretici güçlerin büyük kısmını imha etmek zorunda kalma, diğer taraftan yeni pazarlar ele geçirme ve eski pazarları daha esaslı bir şekilde sömürme yoluyla başarıyor bunu. Yani, daha yaygın ve daha yıkıcı krizler hazırlayarak ve krizleri önleyen araçları azaltarak.

Burjuvazinin, feodalizmi yıkmak için kullandığı silahlar, şimdi, burjuvaziye çevrilmiştir.

Fakat burjuvazi, kendisine ölüm getiren silahları üretmekle kalmamış, bu silahları kullanacak insanları -modern işçi sınıfı- proleterleri de yaratmıştır.

Burjuvazi, yani sermaye, geliştikçe, -yalnız iş bulabildikleri sürece yaşayabilen ve yalnız emekleriyle sermayeyi artırdıkları sürece iş bulabilen emekçiler sınıfı olarak- proletarya da, modern işçi sınıfı da aynı oranda gelişmektedir. Kendilerini parça parça satmak zorunda olan bu emekçiler, aynı bütün öteki ticaret kalemleri gibi, bir metadırlar ve sonuç olarak rekabetin her türlü kararsızlıklarına ve pazarın tüm dalgalanmalarına maruz kalırlar.

Makinelerin yaygın kullanımı ve işbölümünün sonucu olarak proleterlerin çalışmaları, bağımsız olma özelliğini ve dolayısıyla işçiler için çekiciliğini kaybetmiştir. İşçi, makinenin bir parçası olmakta ve kendisinden sadece en basit, en tekdüze ve en kolay edinilen vasıf beklenmektedir. Bundan dolayı bir işçinin üretim maliyeti, neredeyse tümüyle, yaşamını idame ettirmek ve soyunu sürdürmek üzere muhtaç olduğu geçim araçlarıyla sınırlıdır. Fakat bir metaın fiyatı ve dolayısıyla emeğin fiyatı, onun üretim maliyetine eşittir. Yani işin iticiliği ne oranda artıyorsa, ücreti de o oranda azalmaktadır. Dahası, makinelerin kullanımı ve iş bölümü ne oranda artıyorsa, gerek iş saatlerinin fazlalaştırılması, gerekse verili bir sürede yapılacak işin artması veya makine hızının artırılması sonucunda, iş yükü de o oranda artmaktadır.

Modern sanayi, ataerkil ustanın küçük işliğini, sınai kapitalistin büyük fabrikasına dönüştürmüştür. Fabrikaları tıka basa dolduran emekçiler, askerler gibi organize edilmişlerdir. Sanayi ordusunun neferleri olarak subay ve çavuşların hiyerarşisi altında bulunmaktadırlar. Sadece burjuva sınıfının, burjuva devletinin köleleri olmakla kalmaz, her gün ve her saat makinenin, nezaretçinin ve her şeyden önce de tek tek burjuva imalatçının kölesi olmaktalar. Bu despotizm, nihai amaç ve hedefinin kazanç olduğunu ne kadar açıkça ilan ediyorsa, o kadar hasis ve iğrenç oluyor, o kadar öfke yaratıcı oluyor.

Elemeğinin hüner ve güce olan ihtiyacı ne kadar az olursa, başka bir deyişler modern sanayi ne kadar çok gelişirse, kadın ve çocuk emeği, erkek emeğinin yerini o oranda alır. Artık cinsiyet ve yaş farklılıklarının, işçi sınıfı açısından hiçbir önemi yoktur. Hepsi de cinsiyet ve yaşlarına göre az veya çok pahalı iş araçlarıdır.

İşçinin, imalatçı tarafından sömürülmesi sona erip de ücretini nakden alır almaz, üzerine burjuvazinin diğer kesimleri, yani ev sahibi, bakkal, tefeci vs. atılır.

Orta sınıfın alt tabakaları -küçük çaplı ticaret erbapları, dükkan sahipleri ve genelde emekli esnaflar, zanaatçılar ve köylüler- kısmen ellerindeki küçük sermayenin modern sanayi için yetersiz olması ve büyük kapitalistlerin rekabetine dayanamaması, kısmen de mesleki niteliklerinin yeni üretim yöntemleri karşısında değerini yitirmesi yüzünden proletarya saflarına düşmektedir. Böylece proletarya, nüfusun tüm sınıflarından oluşmaktadır.

Proletarya, çeşitli gelişme aşamalarından geçer. Burjuvaziye karşı mücadelesi, doğmasıyla birlikte başlar. Önce tek tek işçiler, sonra aynı fabrikada çalışanlar, daha sonra ise bir işkolunun aynı mahallinde çalışan işçiler, kendilerini doğrudan sömüren tek tek burjuvaya karşı mücadele etmeğe başlarlar. Saldırılarını sadece burjuvazinin üretim ilişkilerine karşı değil üretim araçlarına da yöneltirler; emekleriyle rekabete giren ithal malları yok eder, makineleri tahrip eder, fabrikaları yakar, kaybettikleri Ortaçağ işçisi statülerini geri getirmeye çalışırlar.

Bu aşamada emekçiler, bütün ülkeye dağılmış ve rekabet yüzünden parçalanmış bir yığın meydana getirirler. Herhangi bir yerde daha toplu gruplar oluşturmak üzere bir araya gelseler de bu, kendi fiili birliklerinin sonucu değil, kendi siyasi hedeflerine erişmek için sınıfı harekete geçirmek zorunda kalan ve dahası bir süre de olsa bunu yapabilen burjuvazinin birleşmesi neticesidir. Dolayısıyla, bu aşamada, proleterler kendi düşmanlarıyla değil, düşmanlarının düşmanlarıyla, yani mutlak monarşi kalıntıları, toprak sahipleri, sanayici olmayan burjuvazi, küçük burjuvaziyle mücadele ederler. Bu suretle bütün tarihsel hareket, burjuvazinin elinde yoğunlaşır; bu şekilde kazanılan her zafer burjuvazinin zaferidir.

Fakat sanayinin gelişmesiyle proletarya sadece sayıca artmakla kalmaz, büyük kitleler halinde yoğunlaşır, güçlenir ve bu gücü gittikçe daha fazla hisseder. Proletarya saflarındaki çeşitli çıkarlar ve hayat şartları, makinelerin tüm emek ayrılıklarını silmesi ve hemen hemen her yerde ücreti aynı düşük seviyeye indirmesiyle giderek daha fazla eşitlenir. Burjuvazi ara-

sında durmadan artan rekabet ve bunun sonucunda ticarette beliren krizler, işçi ücretlerini gittikçe dalgalanmaya iter. Makinelerin giderek gelişmesi, üstelik durmadan hızlanması, işçilerin geçimlerini gittikçe daha güvensiz hale getirir; tek tek işçilerle tek tek burjuvalar arasındaki çatışma, gitgide iki sınıf arasındaki çatışma haline gelir. Böylece, işçiler, burjuvaziye karşı birlikler (sendikalar) kurmakla işe girişir; ücret oranlarını yüksek tutmak için birleşir; kimi zaman çıkan bu başkaldırılar için önceden hazırlık amacıyla daimi dernekler kurarlar. Bazı yerlerde mücadele ayaklanma halini alır.

Zaman zaman işçiler zafer kazanırlar, fakat bu zaferler sadece geçicidir. Yürüttükleri savaşların gerçek meyvesi, doğrudan kazanılan başarı değil, işçilerin durmadan genişleyen birliğidir. Modern sanayi tarafından yaratılan gelişmiş iletişim ağı bu birliğe yardımcı olur ve farklı yerlerdeki işçileri ilişki içine sokar. Hepsi de aynı karakterdeki sayısız yerel mücadelelerin, sınıf mücadelesi halinde merkezileşmesi için sadece bu iletişim yeterlidir. Her sınıf mücadelesiyse, siyasi bir mücadeledir. Ve Ortaçağ kent halkı bu birliğe, mevcut karayollarıyla yüzyıllara muhtaç olduğu halde, bugünün proleterleri, demiryolları sayesinde yalnız birkaç yılda erişebiliyorlar.

Proleterlerin bir sınıf olarak ve sonuç olarak siyasi bir parti olarak bu biçimde örgütlenmesi, işçiler arasındaki rekabet sonucunda sürekli bir biçimde altüst olmaktadır. Fakat her zaman, daha güçlü, daha sağlam ve daha düzenli bir biçimde yeniden yükselmektedir. İşçi birliği, burjuvazi arasındaki bölünmelerden faydalanarak, işçilerin ayrı ayrı çıkarlarının kanunen

tanınmasını kabul ettirmektedir. Dolayısıyla, İngiltere'de on saatlik işgünü kanunu kabul edilmiştir.

Eski toplumun sınıfları arasındaki çatışmalar, pek çok yolla proletaryanın gelişmesine yardım etmektedir. Burjuvazi, sürekli bir mücadele içindedir. Önce aristokrasiye karşı; daha sonra sanayinin ilerlemesiyle çıkarları birbirleriyle uzlaşmaz olan burjuva gruplarına karşı ve her zaman için de bütün yabancı ülkelerin burjuvazisine karşı mücadelesini sürdürdü. Burjuvazi, bütün bu savaşlarda proletaryaya başvurmak, yardımını istemek ve böylece onu siyasi arenaya çekmek zorundadır. Dolayısıyla, bizzat burjuvazi, proletaryaya, kendi siyasi ve genel eğitiminin bazı unsurlarını sağlamakta, başka bir deyişle, kendisine karşı dövüşmesi için eline silah vermektedir.

Dahası, görmüş olduğumuz gibi, sanayinin ilerlemesi egemen sınıfın bütün kesimlerini proletarya saflarına indiriyor veya en azından onların var olma şartlarını tehlikeye sokuyor. Onlar da proletaryaya aydınlanma ve gelişme unsurlarını sağlıyorlar.

Nihayetinde, sınıf mücadelesi son dönemece yaklaştığında, egemen sınıf içindeki, aslında eski toplumun tümü içindeki ayrışma süreci öylesine şiddetli, keskin bir karakter alıyor ki, egemen sınıfın küçük bir kesimi ondan yüz çeviriyor ve geleceği avucunda tutan sınıf olan devrimci sınıfa katılıyor. Bundan dolayı, önceki dönemde, aristokrasinin bir kesiminin, burjuvazi tarafına geçtiği gibi, şimdi de burjuvazinin bir kesimi ve özellikle tarihi hareketi bir bütün olarak teorik anlamda kavrama düzeyine erişmiş burjuva ideologlarının bir kesimi proletaryaya katılmaktadır.

Bugün burjuvaziye karşı koyan bütün sınıflar arasında yalnızca proletarya, gerçekten devrimci bir sınıftır. Diğer sınıflar, modern sanayinin gelişmesiyle parçalanıp kaybolur; proletaryaysa sanayinin özel ve esas ürünüdür.

Alt orta sınıf, küçük imalatçı, zanaatçı, esnaf, köylü, orta sınıfın unsurları olarak varlıklarını yok olmaktan korumak için burjuvaziyle mücadele eder. Dolayısıyla, onlar devrimci değil, muhafazakârdırlar. Dahası, gericidirler, çünkü tarihin tekerleğini geriye çevirmeğe çalışırlar. Eğer kazara devrimci olurlarsa, ancak proletaryaya katılarak öyle olmuşlardır; şimdiki değil de, gelecekteki çıkarlarını savunuyor, kendi görüşlerini bırakıp proletaryanınkileri benimsiyorlar demektir.

"Tehlikeli sınıf", lümpenler [*lumpenproletariat*], yani eski toplumun en alt katmanlarının çürümesinden meydana gelen sosyal cüruf, bir proleter devrimi tarafından orada burada harekete dâhil edilebilir; ancak yaşam şartları onu gerici entrikaların kiralık aracı olmaya çok daha eğilimli kılmaktadır.

Eski toplumun şartları, proletaryanın yaşam şartlarında yok olmaktadır. Proleterin mülkiyeti yoktur; onun karısı ve çocuklarıyla olan ilişkisi burjuva aile ilişkilerinde olanlarla artık benzerlik göstermez; modern sanayi emeği, modern sermaye boyunduruğu, gerek İngiltere'de, gerek Fransa'da, gerek Amerika'da ve gerekse Almanya'da olduğu gibi, proleterin ulusal karakterinden iz bile bırakmamıştır. Ona göre, hukuk, ahlak ve din, arkalarında burjuva çıkarlarının gizlendiği burjuva önyargılarından başka bir şey değildir.

Üstünlüğü ele geçiren önceki sınıfların hepsi bütün toplumu kendi şartlarına tabi tutarak, zaten elde etmiş olduğu statüyü güçlendirmeye çalışıyordu. Proleterler, ancak kendi sahiplik tarzlarını ve böylelikle, şimdiye kadar mevcut bulunan tüm sahiplenme tarzlarını yok ederek toplumun üretim güçlerinin efendisi olabilirler. Proleterlerin korumaları ve güçlendirmeleri gereken hiçbir şeyleri yoktur; görevleri, bireysel mülkiyete yönelik önceki tüm garantileri yok etmektir.

Önceki bütün tarihsel hareketler, azınlıkların hareketleri veya azınlıkların çıkarlarına hizmet eden hareketlerdi. Proleter hareket, büyük çoğunluğun çıkarına hizmet eden, büyük çoğunluğun sınıf bilincine sahip, bağımsız bir harekettir. Bugünkü toplumumuzun en alt tabakası olan proletarya, resmi toplumun üst tabakalarını berhava etmeden kalkınamaz, ayakları üzerine basamaz.

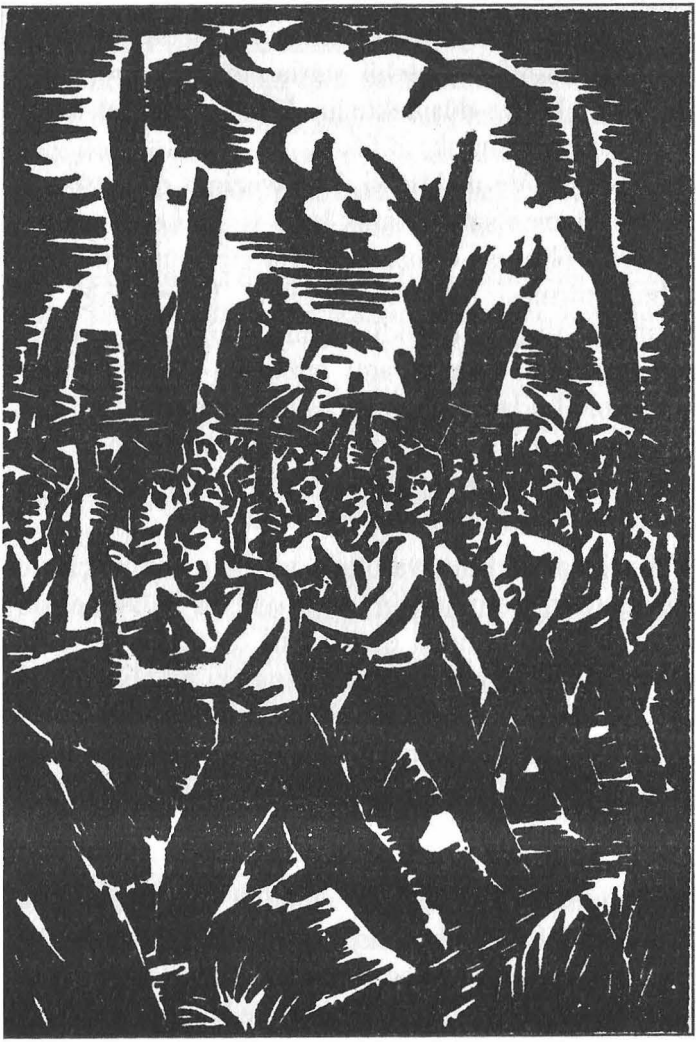
Proletaryanın burjuvaziye karşı yaptığı mücadele, öncelikle, özde olmasa bile şekil bakımından ulusaldır. Kuşkusuz, her ülkenin proletaryası her şeyden önce kendi burjuvazisiyle başa çıkmalıdır.

Proletaryanın gelişmesinin en genel aşamalarını tanımlarken, mevcut toplumda şiddetlenen az veya çok örtük iç savaşı, o savaşın açık devrimi doğurduğu ve proletaryanın burjuvaziyi cebren yıkarak, kendi egemenliğini kurduğu noktaya kadar izledik.

Şimdiye kadar, toplumun her biçimi, görmüş olduğumuz gibi, ezen ve ezilen sınıflar arasındaki antagonizmayı temel almaktadır. Fakat bir sınıfı ezebilmek için, ona, hiç olmazsa bir köle hayatı yaşayabilecek kadar da olsa belli şartların sağlanması gereklidir.

Serflik döneminde, serfin, komünde üyeliğe yükseldiği gibi, feodal mutlakıyet esaretindeki küçük burjuva da, bir burjuvaya dönüşmeyi başarmıştır. Tersine, modern işçi, sanayinin ilerlemesiyle yükselmek yerine, kendi sınıfının varlık şartlarından giderek daha aşağı derekelere düşmektedir. İşçi, bir yoksul haline geliyor ve yoksulluk, nüfus ve zenginlikten çok daha hızlı gelişir. Ve açıktır ki, burjuvazinin de artık toplumun egemen sınıfı olarak kalması ve kendi varoluş şartlarını olmazsa olmaz bir yasa gibi bütün topluma kabul ettirmesi mümkün değildir. Egemenliği sürdürmeye uygun değildir, çünkü kölesine, kölelik mevcudiyetini bile garanti etmekten acizdir, çünkü kölesi tarafından beslenmek yerine, kölesini beslemesini gerektiren bir duruma düşmek durumunda kalıyor. Toplum, artık bu burjuvazinin hükmü altında yaşayamaz, varlığı artık toplumla uyuşamaz.

Burjuva sınıfının varoluşu ve egemenliği için temel şartlar, sermayenin oluşması ve büyümesidir; sermaye için olmazsa olmaz şart da ücretli emektir. Ücretli emek, ancak işçiler arasındaki rekabete dayanır. Gönülsüz destekçisi burjuvazi olan sanayinin ilerlemesi, rekabet nedeniyle işçilerin soyutlanmalarının yerini, işbirliği nedeniyle devrimci birleşmenin almasına yol açmaktadır. Dolayısıyla modern sanayinin gelişmesi, burjuvazinin mal üretip kullandığı temelin ta kendisini ayaklarının altından kaydırmaktadır. Bundan dolayıdır ki burjuvazinin ürettiği şey, her şeyden önce kendi mezar kazıcılarıdır. Onun ölümü ve proletaryanın zaferi, aynı şekilde kaçınılmazdır.

II. PROLETERLER VE KOMÜNİSTLER

Komünistlerin bir bütün olarak proleterlerle ilgileri nedir?

Komünistler, diğer işçi sınıfı partilerine karşı ayrı bir parti oluşturmazlar.

Bir bütün olarak proletaryanın çıkarlarından ayrı hiçbir çıkarları yoktur.

Proleter hareketi biçimlendirmek ve kalıba sokmak biçiminde kendilerine özgü sekter ilkeler oluşturmazlar.

Komünistleri diğer proleter partilerinden ayıran şeyler sadece: 1. Farklı ülkelerin proleterlerinin ulusal mücadelelerinde, her türlü milliyetten bağımsız olarak tüm proletaryanın ortak çıkarlarına işaret etmeleri ve bunları savunmaları; 2. İşçi sınıfıyla burjuva arasındaki mücadelenin geçmek zorunda olduğu gelişmenin çeşitli aşamalarında, daima ve her yerde bir bütün olarak hareketin çıkarlarını temsil etmeleridir.

Dolayısıyla Komünistler, bir yandan, pratikte, her ülkenin işçi sınıfı partilerinin fiilen en ileri ve kararlı kesimidirler; öte yandan, teoride, proletaryanın büyük

kitlesi üzerinde, ilerleme hattını, koşulları ve proleter hareketinin nihai genel sonuçlarını açıkça anlama avantajına sahiptirler.

Komünistlerin acil hedefleri, diğer bütün proleter partilerinki gibidir: Proletaryanın bir sınıf haline gelmesini, burjuva egemenliğinin yıkılmasını ve siyasi iktidarın proletarya tarafından ele geçirilmesini amaçlamaktadırlar.

Komünistlerin teorik hükümleri, şu ya da bu şekilde güya evrensel bir reformcu tarafından düşünülmüş veya keşfedilmiş fikir ve ilkeleri temel almaz.

Bunlar sadece, genel terimlerle, mevcut sınıf mücadelesinden, gözlerimizin önünde cereyan eden tarihsel hareketten doğan fiili ilişkilerin bir ifadesidir. Mevcut mülkiyet ilişkilerinin yok edilmesi komünizme özgü bir özellik değildir.

Geçmişte mülkiyete yönelik bütün ilişkiler, sürekli olarak tarihsel şartlardaki dönüşümün sonucu tarihsel değişime tabi olmuştur.

Örneğin, Fransız devrimi, feodal mülkiyeti yıkarak burjuva mülkiyetini getirmiştir.

Komünizmin ayırt edici özelliği, genel anlamda mülkiyeti ortadan kaldırmak değil, burjuva mülkiyetini ortadan kaldırmaktır. Fakat modern burjuva özel mülkiyeti, sınıf çelişkilerinin tezatlarına, çoğunluğun birkaç kişi tarafından sömürülmesine dayanan mal üretme ve ürünleri sahiplenme sisteminin nihai ve en tam ifadesidir.

Komünistlerin, bu bağlamda, teorilerini tek cümleyle özetleyebiliriz: Özel mülkiyetin ortadan kaldırılması.

Biz komünistler, bir insanın emeğinin meyvesi olarak bizzat edinilen ve tüm kişisel özgürlük, faaliyet ve bağımsızlığın temeli olduğu ileri sürülen mülkiyete yönelik hakkı ortadan kaldırmak istemekle suçlanmaktaydık.

Güçlükle kazanılmış, kendi kendine edinilmiş mülkiyet mi diyorsunuz? Siz, burjuva tarzından önceki mülkiyet biçimi olan küçük zanaatçı ve küçük köylünün mülkiyetinden mi bahsediyorsunuz? Onun ortadan kaldırılmasına gerek yoktur; sanayinin gelişmesi onu büyük ölçüde ortadan kaldırdı ve günden güne de kaldırmaya da devam ediyor.

Yoksa modern burjuva özel mülkiyetinden mi söz ediyorsunuz?

Fakat acaba ücretli emek, işçi için herhangi bir mülkiyet kazandırıyor mu? Kesinlikle hayır. Bu tür bir çalışma, sermayeyi, yani ücretli emeği sömüren ve yeniden sömürmek üzere tekrar ücretli emek yaratmak şartıyla büyüyebilen mülkiyet türünü yaratır. Mülkiyet, bugünkü şekliyle, sermaye ve ücretli emek arasındaki uzlaşmaz çelişkiye dayanır. Bu uzlaşmaz çelişkinin her iki yanını gözden geçirelim.

Kapitalist olmak, üretimde sadece salt kişisel değil, aynı zamanda sosyal bir *statüye* de sahip olmak demektir. Sermaye kolektif bir üründür ve ancak toplumun birçok üyesinin birleşmiş eylemi, hatta son analizde, tüm üyelerinin ortaklaşa eyleminin sonucudur.

Demek ki, sermaye sadece kişisel değil, sosyal bir güçtür.

Dolayısıyla, sermayenin ortak mülkiyete, toplumun tüm üyelerine ait mülkiyete dönüştürülmesiyle, kişisel mülkiyet sosyal mülkiyet haline gelmiş olmayacaktır. Değişen şey sadece mülkiyetin sosyal karakteridir. Sınıf karakterini kaybedecektir.

Şimdi de ücretli emeğe geçelim.

Ücretli emeğin ortalama fiyatı, asgari ücrete eşittir; yani işçinin bir işçi olarak hayatını sürdürmesi için gereken geçim araçlarının tutarıdır. Dolayısıyla ücretli işçinin, emeğinin sonucunda elde ettiği şey, varlığını sürdürmeye ve yeniden üretmeye yeter. Biz, emek ürünlerine yönelik, insan yaşamının sürdürülmesi ve yeniden üretimi için yapılan ve geriye başkalarının emeklerine hükmedecek bir fazlalık bırakmayan bir sahiplenme anlamındaki kişisel sahiplenmeyi ortadan kaldırmak istemiyoruz. Biz ancak, işçinin sadece sermayeyi arttırmak için yaşadığı ve sadece egemen sınıf çıkarlarının gerektirdiği ölçüde yaşamasına izin verildiği şartlardaki bu sahiplenmenin sefil karakterini ortadan kaldırmak istiyoruz.

Burjuva toplumunda canlı emek, birikmiş emeği çoğaltma aracından başka bir şey değildir. Komünist toplumdaysa birikmiş emek, emekçinin varlığını genişletme, zenginleştirme, geliştirme vasıtasıdır.

Dolayısıyla burjuva toplumunda geçmiş, bugüne egemendir; komünist toplumdaysa, bugün geçmişe egemendir. Burjuva toplumunda sermaye bağımsız olup bireyselken, yaşayan kişi bağımsızlığından yoksun olup bireyselliğe sahip değildir.

Ve burjuvazi, bu durumun ortadan kaldırılmasına, bireyselliğin ve özgürlüğün yok edilmesi diyor! Haklı var. Hiç kuşkusuz, burjuva bireyselliğinin, burjuva bağımsızlığının ve burjuva özgürlüğünün ortadan kaldırılması amaçlanmaktadır.

Bugünkü burjuva üretim şartlarında, özgürlük denildiği zaman, serbest ticaret, serbestçe alım-satım anlaşılıyor.

Fakat alım-satım ortadan kalkarsa, serbestçe alım-satım da ortadan kalkar. Bu serbest alım-satım konuşmalarının, bizim burjuvazinin genel anlamda özgürlüğe dair diğer bütün "tumturaklı sözleri" gibi, Ortaçağın kösteklenen tüccarlarıyla, kısıtlanmış ticaret karşısında bir anlamı vardır; yoksa alım-satımın, burjuva üretim ilişkilerinin ve sınıf olarak burjuvazinin komünistçe ortadan kaldırılması karşısında hiçbir anlamı yoktur.

Özel mülkiyeti ortadan kaldırma niyetimiz sizi dehşete düşürüyor. Fakat sizin mevcut toplumunuzda, nüfusun onda dokuzu özel mülkiyetten yoksundur zaten; birkaç kişi için var olması da, toplumun bu onda dokuzunda özel mülkiyetin olmamasından dolayıdır. Dolayısıyla, siz bizi toplumun büyük bir çoğunluğunun özel mülkiyetten yoksun olmasını gerekli şart olarak ortaya koyan özel mülkiyeti yok etmek istemekle itham ediyorsunuz.

Tek kelimeyle, özel mülkiyetinizi ortadan kaldırmak istediğimizden dolayı suçluyorsunuz bizi. Evet, biz gerçekten bunu istiyoruz.

Siz, emeğin sermayeye, paraya, ranta, tekelleştirilebilecek sosyal bir güce çevrilemeyeceği andan itiba-

ren, yani bireysel mülkiyetin burjuva mülkiyetine, sermayeye çevrilemeyeceği andan itibaren bireyselliğin ortadan kaybolacağını söylüyorsunuz.

Demek ki, siz, "birey" denildiği zaman, burjuvadan, yani orta sınıf mülkiyet sahibinden başka kimseyi kastetmediğinizi itiraf etmelisiniz. Bu kişi gerçekten toplumda bir kenara itilmeli, ona sömürüyü sürdürmesi için hiçbir olanak verilmemelidir.

Komünizm hiç kimseyi toplumun ürünlerini sahiplenme gücünden mahrum etmez; ancak bu tür sahiplik aracılığıyla başkalarının emeğini gasp etme gücünden mahrum eder.

Özel mülkiyetin ortadan kaldırılmasıyla her türlü iş duracak ve evrensel bir tembellik hüküm sürecek diye itiraz edilmektedir.

Buna göre, burjuva toplumu tembellik yüzünden çoktan mahvolmalıydı; çünkü bu toplumda çalışanlar hiçbir şey kazanmıyor, kazananlarsa çalışmıyorlar. Bu itiraz boş laftan başka bir şey değildir: artık sermaye yoktur, o halde ücretli emek de olmayacaktır.

Maddi ürünlerin komünistçe üretilme ve sahiplenilme usulüne yöneltilen bütün itirazlar, aynı zamanda düşünsel ürünlerin üretilmesi ve sahiplenilmesi karşısında da geçerlidir. Sınıf mülkiyetinin ortadan kaldırılması, burjuvazi için nasıl bizzat üretimin ortadan kaldırılması demek oluyorsa, sınıf kültürünün ortadan kaldırılması da burjuva sınıfına tüm kültürün ortadan kaldırılması gibi gelmektedir.

Kayboluşuna üzüldüğü o kültür, toplumun büyük çoğunluğu için, insanın makine gibi hareket etme eğitimi demektir.

Fakat burjuva mülkiyetinin ortadan kaldırılması niyetimizi, özgürlük, kültür, hukuk vesaire ile ilgili burjuva kavramlarınızla ölçerek, bizimle dalaşmaya kalkışmayın. Sizin fikirleriniz burjuva üretim ve burjuva mülkiyet şartlarının ürünü olduğu gibi, hukukunuz da ancak sizin sınıfınızın herkes için geçerli bir yasa haline getirilmiş iradesi, esas özelliği sınıfınızın ekonomik varoluş şartlarının belirlediği bir iradeden başka bir şey değildir.

Sizi, mevcut üretim tarzınız ve mülkiyet biçiminizden -üretimin gelişme seyrinde ortaya çıkıp kaybolan tarihsel ilişkilerden- çıkan sosyal biçimleri, ebedi doğa ve akıl yasaları haline sokmağa götüren şey, bencil yanılgınız; ki bu yanılgıyı sizden önce hüküm sürmüş ve artık tarih sahnesinden silinmiş olan bütün sınıflarla paylaşıyorsunuz. Antik mülkiyette açıkça gördüğünüz, feodal mülkiyette kabul ettiğiniz şeyleri, burjuva mülkiyet biçiminden bahsedilirken kabul etmeye adeta yasaklısınız.

Ailenin ortadan kaldırılması [***Aufhebung***]! En radikal olanlar bile komünistlerin bu iğrenç niyeti karşısında isyan ediyorlar.

Bugünkü ailenin, burjuva ailesinin temeli nedir? Sermaye, özel kazanç... Bu aile, tamamen gelişmiş şekliyle, yalnız burjuvazi için mevcuttur. Fakat bu durum, dengini ailenin proleterler arasında fiilen yokluğunda ve açık fuhuşta bulmaktadır.

Kuşkusuz, denginin ortadan kalkmasıyla burjuva ailesi de ortadan kalkacak ve sermayenin yok edilmesiyle her ikisi de yok olacaktır.

Siz, çocukların ebeveynleri tarafından istismar edilmesini ortadan kaldırmayı istemekle mi itham ediyorsunuz bizi? Suçumuzu itiraf ediyoruz.

Fakat siz aile terbiyesini sosyal terbiyeyle değiştirdiğimiz zaman en kutsal ilişkileri de ortadan kaldırmış olacağımızı iddia ediyorsunuz.

Peki ya sizin eğitiminiz! O da sosyal değil mi ve eğitimi sürdürdüğünüz sosyal ilişkilerle, toplumun doğrudan ya da dolaylı müdahalesiyle, okul gibi araçlarla belirlenmiyor mu? Toplumun eğitim üzerindeki müdahalesini komünistler icat etmedi; onlar sadece müdahalenin karakterini değiştirecek ve onu egemen sınıfın etkisinden kurtaracaklardır.

Modern sanayinin etkisiyle, proleterler arasındaki bütün aile bağları ne kadar çok parçalanıyor ve çocuklar basit ticari metalara ve emek araçlarına dönüşüyorsa, burjuvazinin aile ve eğitime, ebeveynlerle çocuklar arasındaki kutsal ilişkilere dair boş sözleri de o kadar çok iğrençleşiyor.

Siz komünistler, kadınların ortaklaşa kullanımını yürürlüğe geçirmek istiyorsunuz diye bağırıyor burjuvazi, koro halinde.

Burjuva, karısına sadece bir üretim aracı gözüyle bakar. Üretim araçlarının ortaklaşa kullanılacağını işitir ve doğal olarak, kadınların da aynı akıbete uğrayacağını sanır.

Farkında bile değildir ki, sorun kadının sadece bir üretim aracı olma durumunu ortadan kaldırmaktır.

Kaldı ki, sandıkları gibi, kadınların komünistler arasında açıkça ve resmen ortaklaşacılığı karşısında,

bizim burjuvaların yüksek ahlaklılık taslayarak öfkeye düşmelerinden daha gülünç bir şey yoktur. Komünistler kadınların ortaklaşa kullanımına gerek görmezler; özünde bu ortaklaşacılık daima mevcut olmuştur.

Bizim burjuvalar, proleterlerin karılarına ve kızlarına sahip olmakla yetinmeyerek, resmi fuhşu bir yana bırakalım, birbirlerinin karılarını da iğfal etmekten büyük zevk duyarlar.

Burjuva evliliği, gerçekte, kadınların ortaklaşacılık sistemi demektir ve komünistler olsa olsa, kadınların iki yüzlülükle gizlenen ortaklaşacılığı yerine, onların açıkça yasal kılınmış ortaklaşacılığını hayata geçirmek istemeleriyle suçlanabilirler. Zaten açıktır ki, mevcut üretim sisteminin ortadan kaldırılmasıyla, bu sistemin sonucu olan kadınların ortaklaşa kullanımı, yani resmî ve gayri resmi fuhuş da ortadan kalkmalıdır.

Bundan başka, komünistleri, ülkeleri ve milliyeti ortadan kaldırmayı istemekle de suçluyorlar.

İşçilerin vatanı yoktur. Aslında onların, sahip olmadıkları bir şeyden yoksun edilmeleri mümkün değildir. Proletarya, her şeyden önce siyasi üstünlük kazanması, ulusun öncü sınıfı konumuna yükselmesi ve *bizzat* ulus halinde örgütlenmesi gerektiği için, hiç de burjuvazinin anladığı gibi olmamasına rağmen, ulusaldır.

Burjuvazinin gelişmesi, ticaret serbestliği, dünya pazarı, üretim tarzında ve buna uygun yaşam şartlarında tekdüzelik dolayısıyla, halklar arasındaki ulusal farklılıklar ve uzlaşmaz çelişkiler gitgide ortadan kalkmaktadır.

Proletaryanın egemenliği, bunların ortadan kalkmasını daha da hızlandıracaktır. Hiç olmazsa önde gelen uygar ülkelerin eylem birliği proletaryanın kurtuluşu için ilk şartlardan biridir.

Bir bireyin diğer birey tarafından sömürülmesi ne derecede ortadan kaldırılacaksa, bir ulusun diğer bir ulus tarafından sömürülmesi de aynı derecede ortadan kaldırılacaktır. Ulus bağlarındaysa, sınıflar arasındaki uzlaşmaz çelişkilerle birlikte, bir ulusun bir diğerine yönelik düşmanlığı da yok olacaktır.

Dini, felsefi ve genel anlamda ideolojik bir bakış açısıyla komünizme karşı ileri sürülen suçlamalar, ciddi bir biçimde incelenmeğe değmez.

İnsanın düşünceleri, görüşleri ve kavramlarının, tek sözcükle bilincinin, maddi varlık şartlarında, sosyal ilişkilerinde ve sosyal yaşamındaki her değişiklikle dönüştüğünü anlamak için o kadar derinlemesine düşünmeğe gerek var mıdır?

Düşünceler tarihi, düşünsel üretimin maddesel üretimle birlikte değiştiğinden başka neyi kanıtlıyor? Her dönemin egemen düşünceleri, daima ve ancak egemen sınıfın düşünceleri olmuştur.

İnsanlar toplumu devrimcileştiren düşüncelerden söz ettiğinde, sadece, eski toplumun içinde yeni bir toplumun unsurlarının meydana geldiği ve eski yaşam şartlarıyla birlikte eski düşüncelerin de çürüdüğü gerçeğini de ifade etmiş oluyorlar.

Antik dünya son nefesini verirken, antik dinler, Hıristiyanlık tarafından yenilmişti. 18. yüzyılda, rasyonalist düşünceler Hıristiyan düşüncelerine üstün geldikleri sırada, feodal toplum, o zamanlar devrimci

olan burjuvaziyle ölüm kalım savaşı yürütüyordu. İnanç ve din özgürlüğü düşünceleri, sadece bilgi alanında serbest rekabetin üstünlüğünün ifadesinden başka şey değildi.

"Hiç kuşkusuz," denilecektir bize, "dini, ahlaki, felsefi, siyasi ve hukuki düşüncelerin, tarihsel gelişme sürecinde değiştikleri doğrudur. Fakat din, ahlak, felsefe, siyaset ve hukuk, bu ardı arası kesilmeyen değişimden hep sağ çıkmıştır.

Hem özgürlük, adalet gibi toplumun her durumunda ortak olan ölümsüz doğrular vardır. Fakat komünizm, ebedi doğruları yok etmekte, dini ve ahlâkı yenileyeceği yerde ortadan kaldırmaktadır; dolayısıyla geçmiş tarihsel gelişmeye aykırı düşmektedir."

Bu suçlama neye indirgiyor kendini? Tüm geçmiş toplumun tarihi, çeşitli dönemlerde çeşitli biçimler alan sınıf çatışmalarının, uzlaşmaz çelişkilerin gelişiminden ibarettir.

Fakat hangi biçimi almış olursa olsun, toplumun bir kısmının diğeri tarafından sömürüldüğü tüm geçmiş çağlar için ortak olan bir gerçekliktir. Bundan dolayı, geçmiş çağların sosyal bilinci, her ne kadar çeşitli ve farklı olsa da, belli ortak biçimler içinde veya sınıf çelişkilerinin tümüyle kaybolması dışında tamamen ortadan kalkamayarak genel düşünceler içinde hareket eder; bunda şaşılacak bir şey yoktur.

Komünist devrim, geleneksel mülkiyet ilişkileriyle olan bağın en radikal biçimde kesilmesidir; devrimin gelişmesinin, geleneksel düşüncelerle ilişkisinin en radikal şekilde kesilmesinde yattığında şaşılacak bir şey yoktur.

Fakat burjuvazinin komünizme karşı itirazlarını bir yana bırakalım.

Artık yukarıda gördük ki, işçi sınıfının devrimindeki ilk adım, proletaryanın egemen sınıf haline gelerek demokrasi savaşını kazanmasıdır.

Proletarya, burjuvazinin elinden bütün sermayeyi yavaş yavaş almak, bütün üretim araçlarını devletin, yani egemen sınıf olarak örgütlenen proletaryanın elinde merkezleştirmek ve bütün üretim güçlerini mümkün olduğunca çabuk artırmak için, siyasi üstünlüğünden yararlanacaktır.

Kuşkusuz, başlangıçta, mülkiyet haklarına ve burjuva üretim şartlarına despotça müdahale dışında, yani ekonomik açıdan yetersiz ve savunulamaz gibi görünen, fakat hareket içinde büyüyüp kendisini aşan, eski toplumsal düzene başka saldırıları da zorunlu kılan ve bütün üretim biçimini devrimcileştirmenin aracı olması açısından kaçınılmaz olan önlemler dışında mümkün olmaz bu.

Bu önlemler, hiç kuşkusuz, farklı ülkelerde birbirinden farklı olacaktır.

Yine de, en ileri ülkelerde, aşağıdakiler genel anlamda uygulanabilir olacaktır:

1. Toprak mülkiyetinin kaldırılması ve toprak rantının kamu yararına kullanılması;
2. Yüksek gelişmeci bir tarzda veya kademeli vergi konulması;
3. Veraset hakkının kaldırılması;
4. Bütün mülteci ve asilerin mülklerine el konulması;

5. Kredinin, devlet sermayesiyle çalışan ve tam bir tekele sahip olan bir ulusal banka elinde merkezileştirilmesi;
6. Bütün haberleşme ve ulaşım araçlarının devlet elinde merkezleştirilmesi;
7. Devlet fabrikalarının ve üretim araçlarının artırılması; genel bir plan gereğince boş toprakların ekime açılması ve iyileştirilmesi;
8. Herkesin eşit çalışma yükümlülüğü. Özellikle tarım için sanayi ordularının meydana getirilmesi;
9. Tarımla imalat sanayilerinin birleştirilmesi; kentle köy arasındaki tüm ayrımların, nüfusun ülkeye daha eşit biçimde dağıtılmasıyla kademeli olarak kaldırılması;
10. Bütün çocuklara devlet okullarında parasız eğitim sağlanması, çocukların şimdi olduğu gibi fabrikada çalışmalarına son verilmesi, eğitimin sanayi üretimiyle birleştirilmesi, vb. vb.

Gelişim süreci içinde sınıf farkları ortadan kalktığı ve bütün üretim tüm ulusun geniş birlikteliğinin elinde merkezileştiği zaman, kamu gücü siyasi karakterini kaybedecektir. Siyasi güç, kelimenin tam anlamıyla, bir sınıfın diğer bir sınıfı ezmek için örgütlediği zorbalıktır. Proletarya, burjuvaziye karşı verdiği mücadelede, şartların dayatmasıyla, devrim yoluyla, bir sınıf olarak örgütlenmek ve egemen sınıf olarak eski üretim şartlarını zorla ortadan kaldırmak zorundaysa, bu şartlarla birlikte, sınıf çelişkilerinin ve genel anlamda sınıfların varlığını olanaklı kılan şartları da ortadan kaldıracak ve böylece sınıf olarak kendi üstünlüğüne de son verecektir.

Sınıfları ve sınıf çelişkileriyle eski burjuva toplumunun yerine, her bir bireyin serbestçe gelişmesinin, herkesin serbestçe gelişmesi için olmazsa olmaz şart olduğu yeni bir topluma sahip olacağız.

III. SOSYALİST VE KOMÜNİST LİTERATÜR

1. Gerici Sosyalizm

A. Feodal Sosyalizm

Fransız ve İngiliz aristokrasileri, tarihsel konumları dolayısıyla, bugünkü burjuva toplumuna karşı broşürler yazmayı iş edindi. 1830 Temmuz'undaki Fransız Devrimi'nde ve İngiliz reform hareketinde[4], bu aristokrasiler nefret ettikleri bu türediler karşısında bir defa daha hezimete uğradı. Artık ciddi bir siyasi mücadeleden bahsedilemezdi. Geriye yalnız edebi alanda mücadele etmek kaldı. Fakat edebi alanda dahi, restorasyon zamanından kalma eski çığlıkları atmak imkânsızdı.[*]

Aristokrasinin, sempati kazanabilmek için, artık kendi çıkarlarına önem vermiyor ve burjuvazi aleyhine sadece sömürülen işçi sınıfının çıkarına olan iddianameler yazıyormuş gibi görünmesi gerekiyordu.

---

[*] İngiliz Restorasyonu (1660-1689) değil, Fransız Restorasyonu (1814-1830). [Engels'in 1888'deki İngilizce baskıya eklediği not.]

Böylece, aristokrasi yeni efendileri için hicivler düzmek ve kulaklarına yaklaşan felakete dair kehanetler fısıldamakla öç aldı.

Feodal sosyalizm işte böyle meydana çıktı: Yarı yakınma, yarı hiciv, yarı geçmişten yankı, yarı gelecek için tehdit; bazen acı, nükteli ve keskin eleştiriler, burjuvaziyi kalbinden vuruyor, fakat tarihin bugünkü seyrini anlamaktan tamamıyla aciz olmaları dolayısıyla, bunları yazanları hep gülünç duruma düşürüyordu.

Aristokrasi, halkı ardına toplayabilmek için, proleter sadaka torbasını bir bayrak gibi savuruyordu. Fakat halk, aristokrasinin peşine düştüğü her olayda, arkalarındaki eski feodal armalarını görüyor, alaycı kahkahalarla gülerek dağılıp gidiyordu.

Bu komediyi, Fransız meşrutiyetçilerinin bir kesimi ve "Genç İngiltere" layıkıyla oynuyordu.

Feodaller, kendi sömürü biçimlerinin burjuva sömürüsüne benzemediğini kanıtlamaya çalışırlarken, kendilerinin bambaşka bir durumda ve bambaşka şartlar altında sömürdüklerini unutuyorlar. Kendi yönetimlerinde, modern proletaryanın mevcut olmadığını ileri sürerlerken, modern burjuvazinin kendi toplum biçimlerinin zorunlu sonucu olduğunu unutuyorlar.

Kaldı ki, eleştirilerinin gerici niteliğini o kadar az gizliyorlar ki, burjuvaziye yönelttikleri başlıca suçlama, burjuva *rejimi* sırasında eski toplumsal düzeni yerle bir edecek bir sınıfın geliştiğini ileri sürmelerinden ibarettir.

Onlar, burjuvaziyi, proletaryayı yaratmaktan çok, *devrimci* bir proletarya yaratmakla suçluyorlar.

Bundan dolayı, siyasi pratikte işçi sınıfı aleyhine bütün zorbaca önlemlere katılıyorlar; günlük hayattaysa, bütün tumturaklı sözlerine rağmen sanayi ağacından altın elmaları toplamaktan vazgeçmiyor ve yün, şekerpancarı, içki ticaretini, doğruluğa, sevgiye ve onura tercih ediyorlar.(*)

Papazın feodal beyle daima el ele gittiği gibi, Kilise Sosyalizmi de Feodal Sosyalizmle el ele yürümüştür.

Hıristiyan sofuculuğuna sosyalizm rengi vermekten daha kolay bir şey yoktur. Acaba Hıristiyanlık da özel mülkiyete, evliliğe ve devlete karşı mücadele etmemiş midir? Acaba bunların yerine iyilikseverliği ve yoksulluğu, evlenmemeyi ve nefse ezayı, manastır hayatını ve kiliseleri tavsiye etmiyor muydu? Hıristiyan sosyalizmi, papaz tarafından aristokratın öfkesine serpilen mukaddes sudan başka bir şey değildir.

B. Küçük Burjuva Sosyalizmi

Feodal aristokrasi, burjuvazi tarafından devrilen ve modern burjuva toplumu atmosferinde ortadan kalkan

---

(*) Bu esas olarak, toprak aristokrasisinin ve toprak ağalarının, mülklerinin büyük bölümünü onların adına kahyaların işlettikleri ve ayrıca şeker pancarı imalatçıları ve içki damıtıcıları oldukları Almanya için geçerlidir. Zengin Britanyalı aristokrasi henüz bu kadar olmamıştır; fakat onlar da, adlarını birilerine ya da üçkağıtçı şirketlere kiralayarak kiraları düşürmenin yolunu biliyorlardı. [Engels'in 1888'de yazdığı İngilizce Baskıya Önsöz'üne dipnotu.]

biricik sınıf değildi. Ortaçağ kentlileri ve küçük köylüleri modern burjuvazinin selefleriydiler. Sanayi ve ticaret bakımından az gelişmiş ülkelerde, bu iki sınıf yükselen burjuvaziyle yan yana bitkisel olarak hâlâ yaşamaktadır.

Modern uygarlığın tamamen geliştiği ülkelerde, proletarya ile burjuvazi arasında duraksayan yeni küçük burjuvazi oluşmuştur ve bu sınıf, burjuva toplumunun tamamlayıcı bir parçası olarak kendini yenilemektedir. Ancak rekabet, bu sınıfın tek tek üyelerini sürekli olarak proletarya saflarına indirmektedir. Küçük burjuvalar, modern sanayi geliştikçe, çağdaş toplumun bağımsız bir kesimi olarak büsbütün kaybolacakları ve ticarette, imalatta ve tarımdaki yerlerinin kahyalar, denetçiler ve tezgahtarlar tarafından alınacağı zamanın yaklaştığını görüyorlar.

Halkın yarısından çok daha fazlasını köylülerin teşkil ettiği Fransa gibi ülkelerde, burjuvaziye karşı proletarya tarafını tutan yazarların, burjuva *rejimine* yönelttikleri eleştirilerde, küçük burjuva ve köylü ölçütlerini kullanmaları ve işçi sınıfını küçük burjuva görüşleriyle savunmaları doğaldı. Küçük burjuva sosyalizmi böylece belirdi. Sismondi, yalnız Fransa'da değil, İngiltere'de de, bu okulun başıydı.

Bu sosyalizm okulu modern üretim şartlarındaki çelişkileri mükemmelen açıklıyordu. Ekonomistlerin büründükleri ikiyüzlü mazeretleri ortaya serdi. Makinelerin ve işbölümünün işçi kesimine getirdiği güçlükleri, sermayenin ve toprağın birkaç elde yoğunlaşmasının verdiği zararları, aşırı üretim ve krizlerin yıkıcı etkilerini inkar edilemez bir biçimde kanıtladı;

küçük burjuvaziyle köylülüğün kaçınılmaz çöküşüne, proletaryanın çektiği sefalete, üretimdeki anarşiye, zenginliğin dağılımındaki benzeri görülmemiş eşitsizliğe, uluslar arasındaki sınai imha savaşına, eski ahlaki bağların, eski aile ilişkilerinin, eski milliyetlerin çözülüşüne işaret etti.

Ancak bu sosyalizm biçimi, olumlu hedefleri açısından, ya eski üretim ve mübadele araçlarını ve onlarla birlikte eski mülkiyet ilişkilerini ve eski toplumu ihya etmeye yahut da modern üretim ve mübadele araçlarını, bu araçlarca artık tahrip edilmiş bulunan ve yıkılması gereken eski mülkiyet ilişkileri çerçevesinde tutmaya çalışıyor. Her iki durumda da, hem gerici, hem de ütopyacıdır.

Son sözleri şunlardır: İmalat için loncalar; tarımda ataerkil ilişkiler.

Sonunda, sosyalizmin bu biçimi, inatçı tarihsel olgular kendi kendini aldatmanın tüm uyuşturucu etkilerini dağıttığında kendini acınacak bir halde buldu.

C. Alman Sosyalizmi ya da "Gerçek" Sosyalizm

İktidardaki burjuvazinin zulmü altında meydana gelen ve bu iktidar aleyhine mücadeleyi yansıtan ifadeler olan Fransız sosyalist ve komünist literatürü, burjuvazinin feodal mutlakıyete karşı mücadelesine henüz başlamış bulunduğu bir zamanda girmişti Almanya'ya.

Alman filozofları, sözde filozoflar ve *beaux esprits* (edipler), bu literatüre dört elle sarıldılar, ancak bu

eserlerin Fransa'dan Almanya'ya aktarılması sırasında Fransız toplumsal şartlarının da bunlarla birlikte getirilmediğini unuttular. Alman toplum şartlarıyla temas kuran Fransız edebiyatı, o anki her türlü pratik önemini kaybetti ve salt bir edebi yön aldı. Böylece, 18. yüzyıl Alman filozofları için, ilk Fransız Devrimi'nin talepleri, genel olarak "Pratik Akıl"ın talepleri dışında bir şey değildi ve devrimci Fransız burjuvazisinin iradesinin dile getirilişi, onların gözünde, saf İradenin, olması gereken İradenin, gerçek insan İradesinin yasalarıydı.

Alman edebiyatçılarının çalışmaları, yeni Fransız düşüncelerini, kendi eskimiş felsefi bilinçlerine uydurmaktan ya da daha doğrusu, Fransız düşüncelerini kendi felsefi bakış açılarını terk etmeden eklemlendirmekten ibaretti.

Bu eklemlendirme, insan yabancı dili nasıl ediniyorsa öyle oldu, yani tercümeyle.

Keşişlerin, kadim putperestlik dönemlerine ait klasik eserlerin yazılı olduğu elyazmaları *üzerine*, Katolik azizlerinin hayatlarına dair aptalca şeyler yazdıkları iyi bilinir. Alman edebiyatçıları, dindışı/laik Fransız literatürüne karşı bunun tersine hareket ettiler. Kendi felsefi hezeyanlarını, Fransız orijinalinin altına yazdılar. Örneğin, paranın ekonomik fonksiyonlarına yönelik Fransız eleştirilerinin altına, "İnsanlığın Yabancılaşması" diye yazdılar ve burjuva devletine yönelik Fransız eleştirilerinin altına da "Genel Kategorisinin Tahttan İndirilişi" diye yazdılar ve bu böyle uzadı gitti.

Bu felsefi ibarelerini Fransız tarihsel eleştirilerinin arkasına yerleştirme işini, "Eylemin Felsefesi", "Gerçek Sosyalizm", "Alman Sosyalizm Bilimi", "Sosyalizmin Felsefi Temeli" gibi nitelemelerle kutsadılar.

Böylece, Fransız sosyalist ve komünist literatürü, tam anlamıyla iğdiş edildi. Ve bu, Alman'ın ellerinde, bir sınıfın diğer sınıfla mücadelesini ifade etmekten uzaklaştığından, Alman, "Fransız tek yanlılığını" aştığına inanıyor; Alman sosyalizminin, gerçek ihtiyaçlar yerine, gerçeğin ihtiyacını; proletaryanın çıkarları yerine ise İnsan Doğasının, hiçbir sınıfa ait olmayan, hiçbir gerçekliği bulunmayan, sadece felsefi fantezinin sisli dünyasında mevcut bulunan genel anlamda İnsanın çıkarlarını temsil ettiğini düşünüyordu.

Sıradan okul ödevini gayet ciddi ve önemli sayan ve kötü malını bu kadar yaygarayla göklere çıkartan bu Alman sosyalizmi, ukala masumiyetini yavaş yavaş kaybetti.

Alman burjuvazisinin, özellikle de Prusya burjuvazisinin feodal aristokrasi ve mutlak monarşiye karşı mücadelesi, başka bir deyişle, liberal hareket gittikçe ciddileşiyordu.

Böylece, "gerçek" sosyalizm, siyasi harekete sosyalist taleplerle karşı koymak, liberalizme, temsili hükümete, burjuva rekabetine, burjuva basın özgürlüğüne, burjuva hukukuna, burjuva özgürlük ve eşitliğine saldırmak, kitlelere, bu burjuva hareketinden hiçbir şey kazanamayacaklarını, tam tersine her şeyi kaybetme tehlikesiyle burun buruna olduklarını anlatmak için çok istediği fırsatı ele geçirmişti. Alman

sosyalizmi, tam da bu sırada, zavallı bir yankısı olduğu Fransız eleştirisinin, ilgili ekonomik varlık şartlarıyla birlikte gerçekleştirilmesinin, Almanya'da henüz süren mücadelelerin hedefi olan modern burjuva toplumunun varlığını ve buna uyarlanmış siyasi yapıyı öngördüğünü unutuverdi.

Alman sosyalizmi, maiyetinde papazları, profesörleri, taşra soylularını ve bürokratları barındıran mutlakıyet hükümetleri açısından, tehditkar burjuvaziye karşı sevinçle karşılanan bir bostan korkuluğu görevi görüyordu.

Alman Sosyalizmi, bu hükümetlerin, Alman işçi sınıfı isyanlarına karşı, tam o sırada yutturduğu acı kamçı ve kurşun haplarının ardından verilen tatlı bir şurup oldu.

Bu "gerçek" sosyalizm, bu suretle hükümetlerin elinde Alman Burjuvazisine karşı bir silah olurken, doğrudan doğruya gericiliğin çıkarlarını, Alman dar kafalılarının çıkarlarını da temsil ediyordu. Almanya'da, o anki durumun gerçek toplumsal temelini, on altıncı yüzyıldan miras kalan ve o zamandan beri şu ya da bu şekilde tekrar tekrar ortaya çıkan *küçük burjuvazi* oluşturur.

Bu sınıfın korunması, Almanya'daki mevcut durumun sürdürülebilmesi demektir. Bir tarafta, sermayenin yoğunlaşması, diğer tarafta devrimci proletaryanın büyümesi yüzünden, burjuvazi sınai ve siyasi üstünlüğüyle küçük burjuvaziyi korkutuyor, çünkü bunda kendi kaçınılmaz hezimetini görüyor. "Gerçek" sosyalizm bir kurşunla iki tavşan vuruyormuş gibi görünüyordu. Bir salgın gibi yayıldı.

Spekülatif ağlardan dokunmuş, retoriğin çiçekleriyle süslenmiş, iç bulandırıcı duygularla sulandırılmış ve Alman sosyalistlerinin, bir deri bir kemik kalan "ölümsüz gerçekler"ini sarıp sarmaladıkları, bu üste oturmayan kisve, halk arasında mallarının satışını artırmaya yaradı.

Ve Alman sosyalizmi de, küçük burjuva dar kafalılarının tumturaklı temsilcisi olarak görüldüğünü giderek daha çok kabullendi.

Alman ulusunu örnek ulus, Alman küçük dar kafalısını da örnek alınacak insan saydı. Bu model insanın her alçaklığına, gerçek niteliğiyle taban tabana zıt olmak üzere, gizli, yüce, sosyalist bir anlam yüklüyordu. İşi, komünizmin "kaba yıkıcı" yönüne açıkça karşı koymaya ve her türlü sınıf mücadelesine tepeden bakıp küçümsediğini ilan etmeye kadar götürdü. Çok azı istisna olmak üzere, şimdi (1848) Almanya'da sosyalist ve komünist sayılan bütün yayınlar, bu baştan çıkarıcı iğrenç literatür kapsamına girer.(*)

2. Tutucu Sosyalizm ya da Burjuva Sosyalizmi

Burjuvazinin bir kesimi burjuva toplumunun varlığını güvence altına almak için sosyal hoşnutsuzlukları gidermeyi arzulamaktadır.

(*) 1848 devrimi fırtınası bu iğrenç eğilimi ortadan kaldırdı ve elebaşılarını sosyalizmle amatörce uğraşmaktan vazgeçirdi. Bu eğilimin en önemli temsilcisi ve klasik tipi Karl Gruen'dür. [1890 Almanca baskıya Engels'in dipnotu.]

Ekonomistler, iyilikseverler, insancıllar, işçi sınıflarının durumunu iyileştirmek için çalışanlar, hayır işleri örgütçüleri, hayvan sever dernekleri üyeleri, ılımlılık bağnazları, her türden köşe-bucak reformcuları bu kesime dâhildirler. Ayrıca bu sosyalizm biçimi, koskoca sistemler haline de getirilmiştir.

Proudon'un *Sefaletin Felsefesi* eseri bu biçime örnek verilebilir.

Sosyalist burjuva, modern toplumsal şartların avantajlarını, bunlardan doğan kaçınılmaz mücadele ve tehlikeler olmaksızın korumak istiyor. Mevcut toplum durumunu, devrimcileştiren ve yıkıcı unsurları olmaksızın korumak istiyorlar. Proletaryasız bir burjuvazi arzuluyorlar. Burjuvazinin, hüküm sürmekte olduğu dünyayı, en iyi dünya tasavvur etmesi doğaldır. Burjuva sosyalizmi, bu rahatlatıcı tasavvuru, az veya çok eksiksiz sistemler haline getiriyor. Proletaryadan bu sistemi gerçekleştirmesini ve Yeni Kudüs'e girmesini isterken, esas itibariyle proletaryanın mevcut toplumda kalmasını, fakat bu topluma karşı düşmanca tutumlarından vazgeçmesini istiyor.

Bu sosyalizmin daha az sistemli, fakat daha pratik ikinci biçimi, proletarya için şu ya da bu siyasi reformun değil, ancak maddi varlık şartlarının, burjuva üretim ilişkilerinin değişmesinin yarar getireceğini ileri sürerek, işçi sınıfını her türlü devrimci hareketten yüz çevirtmeğe çalışıyordu. Fakat bu sosyalizm, maddi varlık şartlarının değişmesi derken, asla burjuva üretim ilişkilerinin devrim yoluyla tasfiyesini değil, bu üretim ilişkileri zemininde yapılan, yani sermayeyle ücretli emek arasındaki ilişkileri hiçbir şe-

kilde etkilemeyen, olsa olsa burjuva hükümetinin masraflarını azaltan ve onun idari işleyişini basitleştiren reformları anlıyor.

Burjuva sosyalizmi, ancak ve ancak salt bir söz sanatı haline geldiği zaman, en uygun ifadesini bulmuş olur.

Serbest ticaret işçi sınıfının yararınaymış! Koruyucu gümrükler işçi sınıfının yararınaymış! Hapishane Reformu işçi sınıfının yararınaymış! İşte, burjuva sosyalizminin son sözü ve ciddiyetle söylediği yegane söz budur.

Bu iddiaları özetlemek gerekirse: Burjuva burjuvadır -ve böylesi de sözüm ona işçi sınıfının yararınadır!

3. Eleştirel-Ütopik Sosyalizm ve Komünizm

Biz burada, Babeuf ve diğerlerinin yazılarında olduğu gibi, her büyük modern devrimde her zaman proletaryanın isteklerini ifade eden literatürden bahsetmiyoruz.

Proletaryanın, feodal toplumun devrildiği genel kaynaşma zamanlarında, doğrudan doğruya kendi sınıfsal çıkarlarını hayata geçirme konusundaki ilk girişimleri, bizzat proletaryanın yeterince gelişmiş olmaması ve kurtuluşu için gerekli ancak henüz daha yaratılması gereken ve yalnızca yaklaşmakta olan burjuva çağının yaratabileceği maddi şartların olmaması yüzünden kaçınılmaz bir biçimde başarısızlığa uğramıştır. Proletaryanın bu ilk hareketlerine refakat eden devrimci literatür, kaçınılmaz bir surette gerici

bir nitelikteydi. Bu literatür, genel bir sofuluğu ve kaba bir sosyal eşitliği telkin ediyordu.

Kelimenin tam anlamıyla sosyalist ve komünist sistemler, Saint-Simon, Fourier, Owen ve diğerlerinin sistemleri, proletaryayla burjuvazi arasında biraz yukarıda belirttiğimiz mücadelenin gelişmemiş olan ilk dönemlerinde ortaya çıkmıştır. (Bkz. Burjuvalar ve Proleterler başlıklı 1. Bölüm).

Gerçekten de, bu sistemlerin kurucuları, sınıfsal uzlaşmaz çelişkileri ve hüküm süren toplum biçimi içindeki yıkıcı unsurların etkisini görmektedirler. Fakat henüz bebeklik çağındaki proletarya onlara hiçbir tarihsel inisiyatifi veya hiçbir bağımsız siyasi hareketi olmayan bir sınıf olarak geliyor.

Sınıfsal uzlaşmaz çelişki, sanayinin gelişmesiyle baş başa yürüdüğü için, içinde bulundukları ekonomik durum, onlara, proletaryanın kurtuluşu için gerekli maddi şartları henüz sağlamıyor ve dolayısıyla bu şartları yaratacak olan yeni bir toplum biliminin, yeni sosyal yasaların peşine düşüyorlar.

Onlara kalırsa, tarihsel eylemin yerini, bunların kişisel yaratıcı eylemi, tarihsel olarak yaratılmış kurtuluş koşullarının yerini, hayali olanlar ve proletaryanın kademe kademe, kendiliğinden sınıf örgütlenmesinin yerini, bu yaratıcılar tarafından özel olarak tasarlanmış toplum örgütlenmesi alacaktır. Geleceğin tarihi, kendisini, bunların gözünde, kendi toplum planlarının propagandasına ve fiilen uygulanmasına indirgemektedir.

Planlarını oluştururken, en çok ıstırap çeken sınıf olarak işçi sınıfının çıkarlarını savunduklarının far-

kındadırlar. Onlar için proletarya, ancak en çok ıstırap çeken bir sınıf olması bakımından mevcuttu.

Sınıf mücadelesinin gelişmemiş olmasının ve de içinde bulundukları ortamın sonucu olarak, bu tür sosyalistler kendilerini tüm sınıfsal çelişkilerin üstünde saymaktadırlar. Onlar, toplumun bütün üyelerinin, hatta en iyi durumda olanların bile durumunu iyileştirmek istiyorlar. Bundan dolayı, sınıf ayrımı yapmadan, bütün topluma, hatta tercihan egemen sınıfa hitap edip duruyorlar. Sistemlerini bir kez anladıktan sonra, insanlar nasıl olur da mümkün olan en iyi toplum için en iyi planın bu olduğunu görmezlikten gelirlermiş.

Dolayısıyla, onlar her türlü siyasi ve özellikle de devrimci eylemi reddediyor, amaçlarına barış yoluyla erişmek istiyor ve yeni sosyal İncil'in yolunu ufak tefek, elbette başarısız kalmaya mahkum denemelerle açmağa çalışıyorlar.

Proletaryanın henüz az gelişmiş olduğu ve bundan dolayı durumunu gerçekçi bir şekilde algılayamadığı bir sırada çizilen geleceğin toplumuna dönük hayali tablolar, bu sınıfın bütün toplumun yeniden kuruluşuna dair ilk içgüdüsel coşkuların ürünüdür.

Fakat bu sosyalist ve komünist yayınlarda eleştiri unsuru da vardır. Mevcut toplumun bütün ilkelerine saldırırlar. Buradan hareketle, işçi sınıfının aydınlanması açısından son derece değerli materyallerle doludurlar. Onların, geleceğin toplumu hakkında vardıkları olumlu sonuçlar -örneğin kentlerle kırsal bölgeler arasındaki ayrımın, ailenin, sanayilerin özel bireyler adına işletilmesinin ve ücretli emeğin ortadan kaldı-

rılması, sosyal ahengin ilanı, devletin basit bir üretim denetçiliği haline dönüştürülmesi gibi pratik önlemler- bütün bunlar, henüz gelişmeğe başlamış ve bu yayınlarda ancak ilk belli belirsiz biçimlerde fark edilen sınıf çelişkilerinin ortadan kaldırılması gereğini vurguluyor. Bundan dolayı, bu öneriler hâlâ düpedüz ütopik bir nitelik taşır.

Eleştirel-ütopik sosyalizmin ve komünizmin önemi, tarihsel gelişimle ters orantılıdır. Sınıf mücadelesi ne kadar daha çok gelişiyor ve gitgide belli bir şekil alıyorsa, hayali bir biçimde bu mücadeleden ayrı duruş, ona yönelik bu hayali saldırılar da bütün pratik değerini ve bütün teorik haklılığını o kadar çok kaybediyor. Bundan dolayı, bu sistemlerin kurucuları birçok bakımdan devrimci olmalarına rağmen, öğretileri her defasında gerici nitelikte tarikatlar meydana getirmiştir. Bunlar, proletaryanın gerçekleşmiş tarihsel gelişimini göz önüne almadan ustalarının eski görüşlerinin arkasında duruyorlar. Bundan dolayı, sınıf mücadelesini yeniden köreltmek ve çelişkileri uzlaştırmak için sistemli bir çaba sarf ediyorlar. Bunlar, kendi sosyal ütopyalarının tecrübe yoluyla gerçekleşmesini, yalıtılmış *"phalanstére'ler"* oluşturmayı, "Home-Colonies (İç Koloniler)" kurmayı, bir "Küçük İkarya[*] -küçük

---

[*] *Phalanstéres* Charles Fourier'in planında Sosyalist kolonilerdi; *İkarya* Cabet'in Ütopyasına, daha sonra da Amerikan Komünist kolonisine verdiği addı. [Engels'in 1888 İngilizce baskısına dipnotu.]

"Home Colonies" Owen'ın Komünist model toplumları adlandırdığı şeydi. *Phalanstére'ler* Fourier'in planladığı kamu saraylarının adıydı. *İkarya* ise Komünist kurumlarını Cabet'in tanımladığı Ütopya ülkesine verilen addı. [Engels'in 1890 Almanca baskısına dipnotu.]

çapta bir Yeni Kudüs- kurmayı düşlüyorlar ve bütün bu düşlerini gerçekleştirmek için burjuvazinin duygu ve keselerine seslenmek zorunda kalıyorlar. Bunlar, yavaş yavaş yukarıda adı geçen gerici veya tutucu sosyalistlerin kategorisine inmektedirler ve ancak daha sistemli bilgiçlikleriyle ve kendi toplum bilimlerinin mucizevi etkilerine dair bağnaz ve batıl bir inanca sahip olmalarıyla onlardan ayrılıyorlar.

Bundan dolayı, işçi sınıfından gelen her türlü siyasi harekete şiddetle karşı koyuyorlar; onlara göre, böylesi eylemler yeni İncil'e karşı körü körüne inançsızlıktan ileri gelebilir ancak.

İngiltere'de Owen'cılar ve Fransa'da Fourier'ciler Çartistlere ve *Reformistlere* karşıdırlar.

IV. KOMÜNİSTLERİN MEVCUT ÇEŞİTLİ MUHALİF PARTİLER KARŞISINDAKİ KONUMLARI

II. bölümde, komünistlerin, İngiltere'de Çartistler ve Amerika'da Tarım Reformcuları gibi mevcut işçi sınıfı partileriyle olan ilişkileri açıklanmıştı.

Komünistler, işçi sınıfının en ivedi hedeflerine ulaşması ve o anki çıkarlarının gerçekleşmesi uğrunda mücadele etmekle beraber, mevcut harekette, bu hareketin geleceğini de temsil eder ve gözetirler. Fransa'da komünistler, devrimden geleneksel olarak alınan sözlere ve hayallere karşı eleştirel yaklaşma haklarını saklı tutarak, tutucu ve radikal burjuvazi aleyhinde, Sosyal-Demokratlarla(*) birlik oluyorlar.

İsviçre'de Radikalleri destekliyorlar, fakat bu partinin, Fransa'da olduğu gibi, kısmen Demokratik

---

(*) Parti o zamanlar Parlamentoda Ledru-Rollin, edebiyatta Louis Blanc, günlük basında da *Réforme* tarafından temsil ediliyordu. Sosyal-Demokrasi adı, kurucuları olan bunlarla iyi kötü sosyalizme katılmış Demokratik ya da Cumhuriyetçi Partinin bir kesimini ifade eder. [Engels, İngilizce Baskı 1888]

Sosyalistlerden, kısmen de radikal burjuvalardan olmak üzere birbirine zıt unsurlardan oluştuğu gerçeğini gözden kaçırmıyorlar.

Polonya'da, tarım devrimini ulusal kurtuluş için şart koşan partiyi, 1846'da Krakov isyanına önayak olan partiyi desteklemektedirler.

Almanya'da, burjuvazinin devrimci tutum aldığı oranda, mutlak monarşiye, feodal toprak ağalığına ve gerici küçük burjuvaziye karşı birlikte mücadele yürütmektedirler.

Fakat Almanya'da gerici sınıfların devrilmesinden sonra bizzat burjuvaziye karşı hemen mücadeleye başlayabilmek için, Alman işçilerinin, burjuvazinin, kendi egemenliğiyle zorunlu olarak yarattığı toplumsal ve siyasi şartları derhal burjuvaziye karşı birer silah olarak kullanabilsinler diye, işçi sınıfına, burjuvaziyle proletarya arasındaki düşmanca çelişki konusunda mümkün olduğunca en açık bilinci kazandırmaya çalışmaktan bir an olsun geri durmuyorlar.

Komünistler dikkatlerini esas olarak Almanya'ya çevirmekteler, çünkü Almanya, on yedinci yüzyılda İngiltere'dekinden, on sekizinci yüzyılda Fransa'dakinden daha gelişmiş bir proletaryayla yapılması gereken bir burjuva devriminin arifesinde bulunmaktadır ve çünkü Almanya'daki burjuva devrimi, onu hemen takip edecek bir proletarya devrimine başlangıç olabilir.

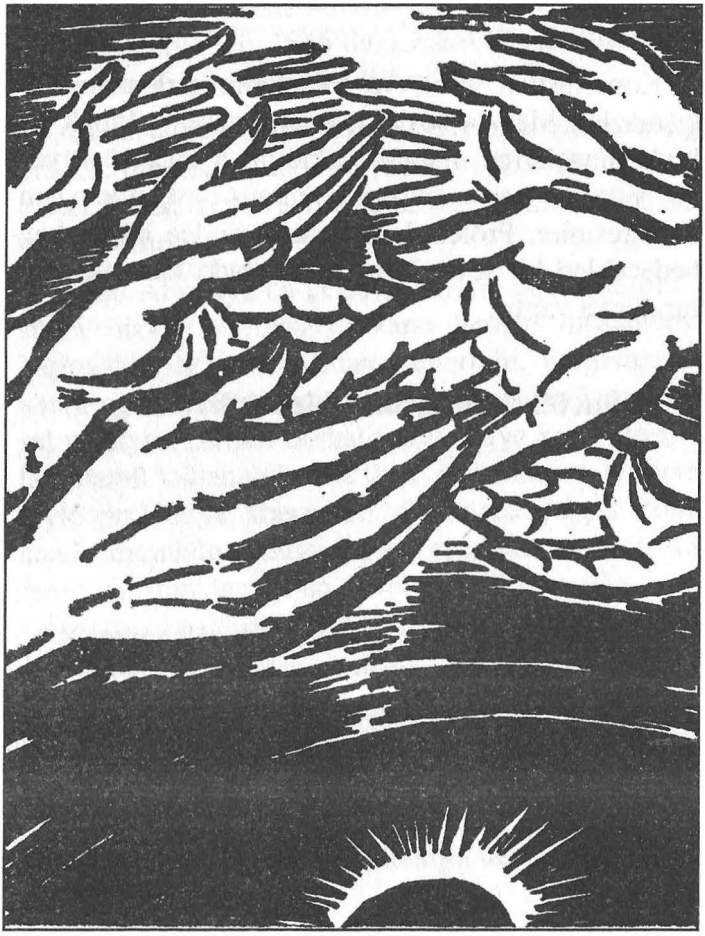
Kısacası, komünistler, mevcut toplumsal ve siyasi düzene karşı yöneltilmiş her türlü devrimci hareketi her yerde desteklerler. Bütün bu hareketlerde, ne kadar çok veya az gelişmiş olursa olsun, mülkiyet soru-

nunu hareketin esas meselesi olarak ortaya koymaktadırlar.

Nihayet, komünistler her yerde, bütün ülkelerdeki demokratik partilerin birleşmesi ve anlaşması uğrunda çalışırlar.

Komünistler, görüş ve amaçlarını gizlemeye kalkışmazlar. Mevcut sosyal şartları cebren yıkmak yoluyla amaçlarına ulaşabileceklerini açıkça söylüyorlar. Varsın egemen sınıflar komünist devrim karşısında titresinler. Proleterlerin zincirlerinden başka kaybedecekleri bir şeyleri yoktur. Halbuki kazanacakları bir dünya vardır.

Bütün ülkelerin işçileri, birleşiniz![5]

ENGELS'İN MARX'A YAZDIĞI 24 KASIM 1847 TARİHLİ MEKTUP(*)

Paris, 23-24 Kasım 1847

Sevgili Marx,

Bu akşama kadar gelmem gerektiğine karar verilmemişti. Cumartesi akşamı, Ostend'de, limanın yanındaki tren istasyonunun tam karşısında bulunan Hôtel de la Couronne'da ve Pazar sabahı suyun karşısında. Eğer saat 4 ila 5 arasında ayrılan trene yetişirsen, benimle hemen hemen aynı saatte varırsın...

Salı akşamı

"İnanç Yemini" üzerinde biraz düşündüm. Soru-cevap biçimini terk etmemiz ve "*Komünist Manifesto*" diye adlandırmamız daha iyi olacak sanırım. İçinde bir miktar tarih de aktarılması gerektiğinden dola-

---

(*) MMECW, c.38, s. 146, 24 Kasım 1847'de yazılmıştır; ilk kez Der Briefwechsel zwiscihen F. Engels und K. Marx, 1913.

yı, şimdiye dek benimsenen biçim bayağı elverişsiz. Yaptığım işi ["*Komünizmin İlkeleri*"] gelirken yanımda getireceğim; o, basit bir nesir biçiminde, fakat zayıf bir ifadeyle, aceleyle yazıldı. Şöyle başlıyorum: Komünizm nedir? Ondan sonra, doğrudan doğruya proletaryaya; onun doğuşunun tarihine, eski emekçilerle arasındaki farka, proletarya ile burjuvazi arasındaki çelişkinin gelişmesine, bunalımlara, sonuçlarına geçiyorum. Sonunda, komünistlerin parti politikalarına geliyorum. Buradaki anlatım, bütün halinde onaya sunulmadı henüz, fakat birkaç ufak şey hariç, en azından görüşlerimize aykırı hiçbir şey olmayacak bir biçime sokabileceğimi sanıyorum.

KOMÜNİST İNANÇ YEMİNİ TASLAĞI[*]

Bu belge 2-9 Haziran 1847'de Londra'da toplanan Birinci Komünistler Birliği Kongresi'nde tartışılan taslak programdır.

Kongre, 1836-37'de Paris'te kurulan ve kısa zamanda, Almanya, Fransa, İsviçre, Britanya ve İsveç'te sempatizan topluluklar edinerek uluslararası bir nitelik kazanan bir Alman işçi ve esnaf örgütü olan Adiller Birliği'nin yeniden örgütlenmesinde son aşamaydı. Marx ve Engels'in sosyalistlerin ve ilerici işçilerin ideolojik ve örgütlü birliğine yönelik faaliyetleri, Birlik'in 1846'dan bu yana Londra'da oturan liderlerini (Karl Schapper, Joseph Moll, Heinrich Bauer) Birlik'in yeniden örgütlenmesinde ve yeni program yazılmasında onların yardımlarını istemeye itmişti. Marx ve Engels, Adiller Birliği liderlerinin bilimsel komünizmin ilkelerini programları olarak kabul etmeye hazır ol-

---

[*] MECW c. 6, s. 92; 9 Haziran 1847'de Engels tarafından yazılmıştır; ilk kez *Grüdunsdokumente des Bundes der Komunisten*, Hamburg, 1969, İngilizcesi *Birth of the Communist Manifesto*, Interational Publishers, 1971

duklarına ikna olduklarında, 1847 Ocak ayının sonlarına doğru Birlik'e katılma teklifini kabul ettiler.

Engels'in Kongre'nin çalışmalarına aktif katılımı (Marx Londra'ya gidememekteydi) süreci hızlandırmıştı. Birlik, Komünistler Birliği adını aldı, Adiller Birliği'nin eski sloganı "Tüm insanlar kardeştir"in yerini, yeni ve Marksist bir slogan olan "Bütün ülkelerin işçileri, birleşiniz!" aldı. Taslak program ve taslak Birlik Tüzüğü 9 Haziran 1847 günkü son oturumda kabul edildi.

"Komünist İnanç Yemini Taslağı"nın tam metni 1968'de açığa çıktı. İsviçreli bilim adamı Bert Andréas tarafından, Komünistler Birliği'nin aktif bir üyesi olan Joachim Friedrich Martens'in Hamburg Devlet Üniversitesi Kütüphanesinde korunan arşivinde, Birlik üyelerine dağıtılan Birinci Kongre genelgesi ve taslak tüzüğüyle birlikte bulundu. Bu keşif, Komünistler Birliği'nin tarihindeki birtakım önemli noktaların ve program belgelerinin taslağının öğrenilmesine yardımcı oldu. Daha önceleri Birinci Kongrenin bir program hazırlanmasına yönelik bir karar almaktan öteye gitmediği ve tasarının 1847 Haziran ve Ağustos ayları arasındaki Kongreden sonra Londra Komünistler Birliği Merkez Yönetimi (Joseph Moll, Karl Schapper ve Heinrich Bauer) tarafından yapıldığı sanılıyordu. Yeni belgeler, taslağın 9 Haziran 1847 gününde hazırlandığını ve yazarının da Engels olduğunu göstermektedir (Martens'in arşivinde bulunan elyazması, içine sokulan bazı sözcükler, Kongre başkan ve sekreterinin tamamlayıcı cümle ve imzaları dışında, Engels'in elinden çıkmaydı).

Belge, Engels'in Kongredeki program tartışmalarına büyük etkisi olduğunu kanıtlamaktadır. Ayrıca, program taslağı hazırlanırken, Engels, Birlik üyelerinin kendilerini ütopik fikirlerin etkisinden kurtaramamış olduklarını ve bunun ilk altı soru ve cevapta görüldüğünü hesaba katmak zorundaydı. "Devrimci soru-cevap biçimi" Adiller Birliği'nde ve o zamanın diğer işçi ve esnaf örgütlerinde de kullanılırdı. Engels'in daha sonraki tartışma ve gözden geçirme süreçlerinde, program belgesinin formülasyonlarından bazılarına özel önem verdiği varsayılabilir.

Birinci Komünistler Birliği Kongresi'nin ardından, "Komünist İnanç Yemini Taslağı", taslak tüzükle birlikte sempatizan topluluklara gönderildi; buralardaki tartışmaların sonuçları İkinci Kongrenin program ve tüzüğünün nihai onayı sırasında göz önüne alındı. Engels, 1847 Ekim ayı sonlarında, *Komünizmin İlkeleri* adıyla bir başka, geliştirilmiş taslak program üzerinde çalışırken, cevaplardan bazılarının formülasyonundan vazgeçmeye açıkça karar vermiş olduğu ilk belgenin *İlkeler* kısmındaki göndermelerden ve de metnin notlarından anlayabileceğimiz gibi, "İnanç Yemini" sözcüklerini doğrudan kullanıyordu.

KOMÜNİST İNANÇ YEMİNİ

Soru 1: *Siz komünist misiniz?*

Cevap: Evet.

Soru 2: *Komünistlerin amacı nedir?*

Cevap: Toplumu, temel koşullarını bozmaksızın, her üyenin, bütün imkan ve yeteneklerini tam özgürlük içinde geliştirebileceği bir biçimde örgütlemek.

Soru 3: *Bu amacı nasıl gerçekleştirmeyi düşünüyorsunuz?*

Cevap: Özel mülkiyeti kaldırarak ve onun yerine mülkiyet ortaklığını koyarak.

Soru 4: *Mülkiyet ortaklığınızı neyin üzerine temellendiriyorsunuz?*

Cevap: Öncelikle, sanayinin, tarımın, ticaretin ve sömürgeciliğin sonucu olan üretici güçler ve geçim araçlarına ve bunları makinelerle, kimyasal ve öteki türden kaynaklarla sınırsızca genişletme olanağına.

İkincisi, her bireyin bilincinde veya duygusunda, tarihsel gelişmenin sonucu oldukları için hiç bir kanıt gerektirmeyen ve bazı inkar edilemez temel ilkelerin var olması olgusuna.

Soru 5: *Bu ilkeler nedir?*

Cevap: Örneğin her birey mutlu olmaya çalışır. Bireyin mutluluğu, herkesin mutluluğundan ayrı düşünülemez.

Soru 6: *Mülkiyet ortaklığına giden yolu nasıl hazırlamayı düşünüyorsunuz?*

Cevap: Proletaryayı aydınlatarak ve birleştirerek...

Soru 7: *Proletarya nedir?*

Cevap: Proletarya, toplumun, herhangi türden bir sermayeden gelen kârla değil, tamamıyla kendi emeğiyle yaşayan sınıfıdır; sevinci ve üzüntüsü, yaşaması ve ölmesi, bu yüzden, işlerin iyi gittiği dönemlerle kötü gittiği dönemlerin birbirlerinin yerini almasına, tek sözcükle, rekabetteki dalgalanmalara dayanan sınıftır.

Soru 8: *Şu halde proleterler her zaman var olmamışlar mıdır?*

Cevap: Hayır! Yoksul ve çalışan sınıflar her zaman var olmuştur ve bu çalışanlar hemen her zaman yoksul olanlardı. Ama proleterler, her zaman var olmamışlardır, aynen rekabetin de her zaman serbest olmadığı gibi.

Soru 9: *Proletarya nasıl doğdu?*

Cevap: Proletarya, geçen yüzyılın ortalarından beri icat edilmiş ve en önemlileri de buhar makinesi, dokuma makinesi ve buharlı tezgâh olan makinelerin uygulama alanına sokulmasıyla var oldu. Çok pahalı olan ve bu yüzden, ancak zengin kimseler tarafından satın alınabilen bu makineler, o zamanın işçilerini saf dışı bıraktı; çünkü makineler kullanılarak, metaları,

işçilerin derme çatma çıkınklarıyla ve el tezgâhlarıyla ürettiklerinden daha çabuk ve ucuza üretmek imkân dâhilindeydi. Makineler, böylece sanayiyi tümüyle büyük kapitalistlere teslim etti ve işçilerin, esasen, aletlerinden, el tezgâhlarından, vb. ibaret olan sayıca pek az mülklerini değersizleştirdi; dolayısıyla, her şey kapitalistlere kaldı, işçilere ise hiç bir şey kalmadı. Fabrika sisteminin getirilişi bu yolla oldu. Kapitalistler bunun kendileri için ne denli yararlı olduğunu bir kez görünce, bunu, gittikçe daha çok sayıda çalışma dalına yaygınlaştırmaya çalıştılar. İşi, işçiler arasında gittikçe daha çok böldüler; öyle ki, daha önceleri tüm bir nesneyi yapan işçi, artık onun yalnızca bir kısmını üretiyordu. Bu biçimde basitleştirilen emek, malları daha çabuk ve dolayısıyla daha ucuza üretiyordu ve makinelerin artık, her çalışma dalında da kullanılabileceği görülüyordu. Herhangi bir çalışma dalı fabrika üretimine geçer geçmez, tıpkı eğirme ve dokumada olduğu gibi, büyük kapitalistlerin ellerine geçti ve işçiler bağımsızlıklarının son kalıntılarını yitirdiler.

Yavaş yavaş, hemen *bütün* çalışma dallarının fabrika esasına göre işletildiği duruma ulaştık. Bu, daha önce var olan orta sınıfın, özellikle küçük usta zanaatçıların, gittikçe daha çok iflaslarını getirdi, işçilerin daha önceki konumlarını tamamıyla değiştirdi ve bütün öteki sınıfları yavaş yavaş yutan iki yeni sınıf çıktı ortaya:

I. Bütün ileri ülkelerde geçim araçlarının ve bu geçim araçlarını üreten araçların (makinelerin, fabrikaların, atölyelerin, vb.) hemen tek başlarına sahibi olan büyük kapitalistler sınıfı. Bu, *burjuvalar* sınıfı veya *burjuvazi*dir.

II. Onlardan, karşılığında salt kendi geçim araçlarını almak için emeklerini birinci sınıfa, burjuvaziye satmak zorunda kalan tamamıyla mülksüzler sınıfı. Bu emek alış-verişine taraf olanlar *eşit* olmayıp, üstünlük burjuvalarda bulunduğundan, mülksüzler, burjuvalar tarafından konan kötü koşullara boyun eğmek zorundadırlar. Burjuvalara bağımlı olan bu sınıfa *proleterler* sınıfı ya da *proletarya* denir.

Soru 10: *Proleter, köleden hangi bakımdan farklıdır?*

Cevap: Köle ancak bir kez satılır, proleter ise kendisini günbegün, saatten saate satmak zorundadır. Köle tek bir efendinin mülküdür ve işte bu nedenle, ne denli sefil olursa olsun, güvence altına alınmış bir geçime sahiptir. Proleter ise, tek bir efendinin değil, deyim yerindeyse, tüm burjuvalar *sınıfının* kölesidir ve dolayısıyla güvence altına alınmış bir geçime sahip değildir, çünkü eğer kimse gereksinme duymuyorsa onun emeğini satın almaz. Köle, uygar toplumun bir üyesi olarak değil, bir *şey* olarak hesap edilir. Proleter ise bir *kişi* olarak, uygar toplumun bir üyesi olarak kabul edilir. Köle, dolayısıyla, proleterden daha iyi bir geçime sahip *olabilir,* ama ikincisi gelişmenin daha yüksek bir aşamasında bulunmaktadır. Köle kendisini, mülkiyet ilişkilerinin tamamından yalnızca kölelik ilişkisini kaldırıp *bir proleter haline gelerek özgür* kılar. Proleter ise, kendisini, ancak *genel olarak mülkiyeti* kaldırmakla özgür kılabilir.

Soru 11: *Proleter, serften hangi bakımdan farklıdır?*

Cevap: Serf, ürünün az veya çok bir bölümünü teslim etme karşılığında bir toprak parçasının, yani bir

üretim aracının kullanımına sahiptir. Proleter ise, kendi emeği karşılığında ona ürünlerin rekabet tarafından belirlenen bir bölümünü teslim eden bir başka kimseye ait üretim araçlarıyla çalışır. Serfin durumunda, emekçinin payı kendi emeği, yani kendisi tarafından belirlenir. Serfin güvence altına alınmış bir geçimi vardır, proleterin yoktur. Serf kendisini, mülk sahibi haline gelerek, böylece rekabetin içine girip o an için mülk sahibi sınıfa, ayrıcalıklı sınıfa katılarak özgür kılar. Proleter ise mülkiyeti, rekabeti ve her türlü sınıf farklılıklarını kaldırarak kendisini özgür kılar.

Soru 12: *Proleter, zanaatçıdan hangi bakımdan farklıdır?*

Cevap: Proleterin tersine, geçen yüzyılda hâlâ hemen her yerde ve şurada burada bugün de var olan zanaatçı, olsa olsa geçici bir proleterdir. Amacı, bizzat sermaye edinmek ve böylece öteki işçileri sömürmektir. Zanaat loncalarının hâlâ var olduğu yerlerde veya bir iş kurma özgürlüğünün, el işinin fabrika temeli üzerinde örgütlenmesine ve yoğun rekabete yol açmasına henüz imkan vermediği yerlerde bu amacına ulaşabilir durumdadır. Ama fabrika sistemi, el işinin yerini alır almaz ve rekabet bütün gücüyle işlemeye başlar başlamaz, bu olasılık ortadan kalkar ve zanaatçı giderek daha çok bir proleter haline gelir. Demek ki zanaatçı, kendisini *ya* bir burjuva haline gelerek *yahut da* (şimdi birçok durumda olduğu gibi) rekabet sonucu bir proleter haline gelerek ve proletaryanın hareketine -yani az çok bilinçli komünist harekete- katılarak özgür kılar.

Soru 13: *Şu halde mülkiyet ortaklığının her zaman imkan dâhilinde olduğuna inanmıyorsunuz?*

Cevap: Hayır. Komünizm, ancak makinelerin ve öteki icatların toplumun bütün üyelerine çok yönlü bir gelişme, mutlu bir yaşantı vaadinde bulunma olanağını verdiğinden beri ortaya çıkmıştır. Komünizm köleler, serfler ya da zanaatçılar için olmayıp, yalnızca proleterler için olanaklı olan bir kurtuluşun teorisidir ve bu yüzden zorunlu olarak 19. yüzyıla ait olup, daha eski bir dönemde imkan dâhilinde değildir.

Soru 14: *Altıncı soruya dönelim. Mülkiyet ortaklığına giden yolu proletaryayı aydınlatarak ve birleştirerek hazırlamayı düşündüğünüze göre, bu durumda devrimi ret mi ediyorsunuz?*

Cevap: Her türlü komplonun yalnızca yararsız değil, hatta zararlı olduğundan eminiz. Devrimlerin kasten ve keyfi olarak yapılmadıklarının, bunların her yerde ve her zaman tek tek partilerin koskoca sınıfların irade ve önderliklerine hiç bir biçimde bağlı olmayan koşulların zorunlu sonuçları olduklarının da farkındayız. Fakat proletaryanın gelişmesinin dünyanın hemen bütün ülkelerinde mülk sahibi sınıflar tarafından zorla baskı altına alındığını ve böylelikle bir devrimin komünizmin muhalifleri tarafından zorla hazırlanmakta olduğunu da görüyoruz. Eğer, sonunda, ezilen proletarya böylece bir devrime iteklenecek olursa, biz de, şimdi nasıl sözlerimizle yapıyorsak, o zaman da fiilen proletaryasının davasını savunacağız.

Soru 15: *Mevcut toplumsal düzenin yerine mülkiyet ortaklığını bir çırpıda koymak niyetinde misiniz?*

Cevap: Böyle bir niyetimiz yok. Yığınların gelişmesi karamame buyruklarıyla olamaz. Bu, yığınların içinde yaşadıkları koşulların gelişimiyle belirlenir ve dolayısıyla yavaş yavaş ilerler.

Soru 16: *Mevcut durumdan mülkiyet ortaklığına geçişin nasıl gerçekleşeceğini düşünüyorsunuz?*

Cevap: Mülkiyet ortaklığının getirilmesinin ilk ve temel koşulu, proletaryanın demokratik bir yapı aracılığıyla siyasi olarak kurtulmasıdır.

Soru 17: *Demokrasiyi bir kez kurunca alacağınız ilk önlem ne olacaktır?*

Cevap: Proletaryanın geçimini güvence altına almak.

Soru 18: *Bunu nasıl yapacaksınız?*

Cevap: I. Özel mülkiyeti, toplumsal mülkiyete dönüşümünün yolunu yavaş yavaş hazırlayacak biçimde sınırlayarak, örneğin artan oranlı vergilendirme, miras hakkını devlet yararına sınırlama, vb. vb. ile.

II. İşçileri, ulusal atölyelerde ve fabrikalarda ve ulusal mülklerde istihdam ederek.

III. Bütün çocukları devlet hesabına eğiterek.

Soru 19: *Geçiş dönemi sırasında bu tür eğitimi nasıl düzenleyeceksiniz?*

Cevap: Bütün çocuklar, ilk ana bakımına artık gereksinme duymadıkları andan itibaren, devlet kuruluşlarında eğitileceklerdir.

Soru 20: *Mülkiyet ortaklığının getirilmesine, kadınların ortaklaştırılacağının ilan edilmesi eşlik etmeyecek midir?*

Cevap: Biz, erkek ile kadın arasındaki özel ilişkiye ya da genel olarak aileye, ancak mevcut kurumun korunmasının, yeni toplumsal düzeni aksatması ölçüsünde müdahale edeceğiz. Dahası, aile ilişkisinin, tarihin akışı içerisinde mülkiyet ilişkileri tarafından ve gelişme dönemleri tarafından değişikliğe uğratıldığının ve bunun sonucu olarak, özel mülkiyetin sona ermesinin de, bunun üzerinde çok önemli bir etkisi olacağının pekiyi farkındayız.

Soru 21: *Milliyetler komünizm altında da var olmaya devam edecekler midir?*

Cevap: Ortaklaşacılık ilkesi uyarınca birbirleriyle birleşen halkların milliyetleri, bu birlikle bir o kadar kaynaşmak zorunda kalacaklar ve böylelikle, tabakalar ve sınıflar arasındaki çeşitli farklılıklar, temellerinin -özel mülkiyetin- terk edilmesiyle ortadan kalktıkça, bunlar da yok olacaktır.

Soru 22. *Komünistler mevcut dinleri reddederler mi?*

Cevap: Bugüne kadar var olan bütün dinler, tek tek halkların veya halk gruplarının gelişmelerinin tarihsel aşamalarının ifadesiydiler. Ama komünizm, mevcut bütün dinleri gereksizleştiren ve onların yerini alan tarihsel gelişim aşamasıdır.

Kongre adına ve yetkisiyle

Sekreter: *Heide* [Wilhelm Wolff'un Adiller Birliği'ndeki takma adı]

Başkan: *Karl Schill* [Karl Schapper'ın Adiller Birliği'ndeki takma adı]

Londra, 9 Haziran 1847

KOMÜNİZMİN İLKELERİ[*]

1847'de Engels, Komünistler Birliği için, biri Haziran, diğeri Ekim ayında olmak üzere soru-cevap biçiminde iki taslak program yazdı. *Komünizmin İlkeleri* olarak bilinen ikincisi ilkin 1914'de yayınlandı. "Komünist İnanç Yemini Taslağı" adlı eski belge 1968'de bulundu. İlkin 1969'da Hamburg'da, Komünistler Birliği'nin birinci kongresine ilişkin dört başka belgeyle birlikte, *Gründungs Dokumente des Bundes der Kommunisten (Juni bis September 1847)* [Komünistler Birliği'nin Kuruluş Belgeleri] adıyla bir kitapçık olarak yayınlandı.

1847 Haziran ayında, Komünistler Birliği'nin kuruluş konferansı da olan Adiller Birliği Kongresinde, Bir-

---

[*] Yazılışı: Ekim-Kasım 1847; Kaynak: Seçilmiş eserler, s. 1, s. 81-97, Progress Publishers, Moskova, 1969; ilk kez yayınlanışı: 1914, Eduard Bernstein tarafından, Alman Sosyal Demokratik Partisi yayını *Vorwärts*'ta. Çeviri: Paul Sweezy; Transkripsiyon: Zodiac, MEA 1993; marxists.org 1999; Andy Blunden tarafından gözden geçirilmiş ve düzeltilmiştir, Şubat 2005. Dipnotlar:Çince Baskı, Marx/Engels'in Seçme Eserleri, Pekin, Foreign Languages Press, 1977, marxists.org tarafından editörlük eklemeleri yapılmıştır.

lik'in kesimlerine tartışılmak üzere sunulması için bir "inanç yemini" hazırlanmasına karar verildi. Şu anda aydınlığa kavuşan belge hemen hemen kesinlikle bu taslaktır. İki belgenin karşılaştırılmasıyla görülmektedir ki, *Komünizmin İlkeleri* bu eski taslağın gözden geçirilmiş bir baskısıdır. *Komünizmin İlkeleri*'nde, Engels, iki yerde "değiştirilmedi" (*bleibt*) notuyla, üç soruyu cevapsız bırakmıştır; bu açıkçası daha önceki taslakta verilen cevaplara gönderme demektir.

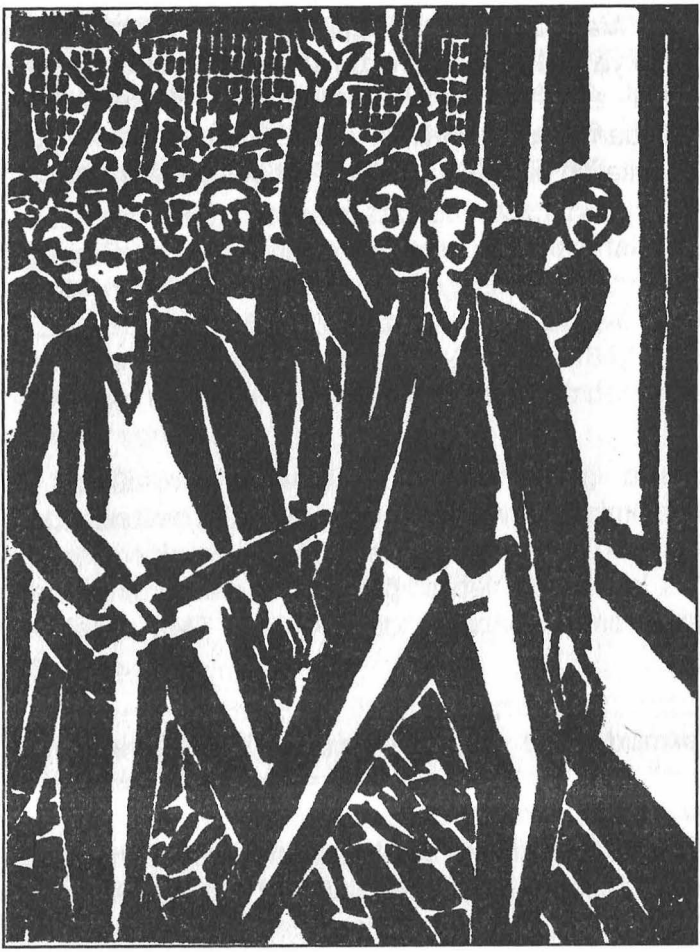
Engels, programın yeni taslağını Komünistler Birliği'nin Paris çevresinin önde gelen organının talimatlarıyla hazırladı. Talimatlara, Engels'in, o zamanlar "hakiki sosyalist" Moses Hess'in hazırladığı ve sonradan reddedilen taslak programı 22 Ekim 1847 günkü komite toplantısında şiddetle eleştirmesinden sonra karar verildi.

Komünizmin İlkelerini bir hazırlık taslağı olarak değerlendiren Engels, eski soru-cevap biçiminden vazgeçmenin ve bir *Manifesto* biçiminde bir program hazırlamanın daha iyi olacağına dair görüşlerini 23-24 Kasım 1847 tarihinde Marx'a yazdığı bir mektupta ifade etti.

Komünistler Birliği'nin ikinci kongresinde (29 Kasım-8 Aralık 1847), Marx ve Engels, temel bilimsel komünizm ilkelerini savundular ve Komünist Parti programının bir *Manifesto* biçiminde hazırlanmasıyla görevlendirildiler. *Manifesto*'nun yazılmasında Marksizm'in kurucuları Komünizmin İlkeleri olarak belirlenen önermelerden yararlandılar.

Engels, "imalat", "imal etme" gibi terimlerinin tercümesinde *Manüfaktür* terimini ve türevlerini kullanmaktadır. Engels bu terimi, "büyük sanayi" niteleme-

sini kullandığı fabrika üretimi için değil, *elle* üretimi belirtmek için kullanıyordu. *Manüfaktür* ortaçağ kentlerinde lonca üretimi demek olan ve bağımsız esnaflar tarafından gerçekleştirilen zanaattan farklılık gösterir. *Manüfaktür* tüccar kapitalistler için çalışan ev işçileri ya da kapitalistlerin büyük işliklerinde birlikte çalışan zanaatçı grupları tarafından gerçekleştirilir. Bundan dolayı, üretimin lonca (zanaat) ve modern (kapitalist) biçimleri arasında, bir geçiş aşamasıdır.

KOMÜNİZMİN İLKELERİ

– 1 –

Komünizm nedir?

Komünizm, proletaryanın kurtuluş koşullarının öğretisidir.

– 2 –

Proletarya nedir?

Proletarya, toplumun, geçim araçlarını herhangi bir sermayeden elde edilen kârdan değil, tamamıyla ve yalnızca kendi emeğinin satışından sağlayan; sevinci ve üzüntüsü, yaşaması ve ölmesi, tüm varlığı emek talebine, dolayısıyla işlerin iyi gittiği dönemler ile kötü gittiği dönemlerin birbirlerinin yerini almasına, sınırsız rekabetten doğan dalgalanmalara dayanan sınıfıdır. Proletarya, yani proleterler sınıfı, tek sözcükle, 19. yüzyılın çalışan sınıfıdır.[6]

– 3 –

Şu halde proleterler her zaman var olmamışlardır?

Hayır. Yoksul halk ve çalışan sınıflar her zaman var olmuştur ve bu çalışan sınıflar çoğunlukla yoksuldular. Ama demin sözü edilen koşullar altında yaşayan bu tür yoksullar, bu tür işçiler, yani proleterler her zaman var olmamışlardır, nasıl ki rekabet her zaman serbest ve sınırsız olmamışsa.

– 4 –

Proletarya nasıl doğdu?

Proletarya, geçen yüzyılın (18. yy.) ikinci yarısında İngiltere'de ortaya çıkan ve o zamandan bu yana dünyanın bütün uygar ülkelerinde kendini yinelemiş olan sanayi devriminin bir sonucu olarak doğdu.

Bu sanayi devrimine, buhar makinesinin, çeşitli dokuma makinelerinin, buharlı tezgahın ve daha birçok başka mekanik aygıtların icadı neden oldu. Çok pahalı olan ve bunun sonucunda, ancak büyük kapitalistler tarafından satın alınabilen bu makineler, o güne dek var olan tüm üretim biçimini değiştirdi ve makineler işçilerin derme çatma çıkrıklarıyla ve el tezgahlarıyla ürettiklerinden daha ucuz ve daha iyi metalar ürettiği için, eski işçileri saf dışı bıraktı. Böylece bu makineler, sanayiyi tümüyle büyük kapitalistlere teslim etti ve işçilerin sayıca pek az olan mülklerini (aletler, el tezgahları, vb.) değersizleştirdi, öyle ki, kapitalistler çok geçmeden her şeye el attılar ve işçile-

re hiç bir şey kalmadı. Fabrika sistemi, bu yolla, dokuma imalatına girmiş oldu.

Makine ve fabrika sisteminin harekete geçmesinin ardından, fabrika sistemi çok geçmeden öteki sanayi dallarında da, özellikle giyim eşyaları üretimi ve matbaa işlerinde, çanak-çömlek ve madeni eşya sanayinde kullanılmaya başlandı.

Tek tek işçiler arasında giderek daha çok iş bölümü oldu, öyle ki, daha önce tüm bir nesneyi yapan işçi, artık onun yalnızca bir kısmını üretiyordu. Bu işbölümü, ürünlerin daha hızlı ve dolayısıyla daha ucuza imal edilmelerini olanaklı kıldı. Bu, her işçinin eylemini, bir makinenin yalnızca aynı yetkinlikte değil, hatta bundan çok daha iyi bir biçimde yapabildiği çok basit, sürekli yinelenen mekanik bir işleme indirgedi. Bu yolla, sanayinin bütün bu dalları, tıpkı iplikçilik ve dokumacılık gibi, birbiri ardından buhar gücünün, makinenin ve fabrika sisteminin egemenliği altına girdiler.

Ama böylece, bunlar, aynı zamanda, tamamıyla büyük kapitalistlerin eline geçtiler ve buralarda da işçiler bağımsızlığın son kırıntılarını yitirdiler. Yavaş yavaş, gerçek imalathanelere ek olarak zanaatlar da, aynı şekilde, giderek daha çok fabrika sisteminin egemenliği altına girdiler, çünkü burada da, maliyetlerden birçok tasarrufların yapılabildiği ve çok yüksek bir işbölümünün olabildiği büyük atölyelerin kurulmasıyla, büyük kapitalistler, küçük zanaatçının yerini giderek daha çok aldı.

Böylece şimdi, uygar ülkelerde hemen bütün çalışma dallarının fabrika sistemi altında yürütüldüğü ve

hemen bütün dallarda zanaatın ve imalatın büyük sanayi tarafından saf dışı edildiği noktaya ulaşmış bulunuyoruz. Bunun sonucu olarak, eski orta sınıflar, özellikle küçük zanaat ustaları, giderek daha çok iflasa uğradılar. İşçilerin eski konumları tamamıyla değişti ve bütün öteki sınıfları yavaş yavaş yutan iki yeni sınıf çıktı ortaya:

(i) Bütün uygar ülkelerde bütün geçim araçlarına ve bu geçim araçlarının üretimi için gerekli hammaddelere ve aletlere (makineler, fabrikalar, vb.) daha şimdiden hemen tamamıyla sahip büyük kapitalistler sınıfı. Bu sınıf, burjuvalar sınıfı veya burjuvazidir.

(ii) Tamamıyla mülksüz olan ve bu yüzden, emeklerini, karşılığında zorunlu geçim araçları edinmek için burjuvalara satmak zorunda kalanlar sınıfı. Bu sınıfa proleterler sınıfı veya proletarya denir.

– 5 –

Proleterlerin burjuvalara bu emek satışı hangi koşullarda gerçekleşir?

Emek herhangi bir başka meta gibi bir metadır ve fiyatı da herhangi bir başka metanın fiyatını belirleyen aynı yasalar tarafından belirlenir. Büyük sanayinin veya serbest rekabetin -ki göreceğimiz gibi, ikisi de aynı kapıya çıkar- egemenliği altındaki bir metanın fiyatı, ortalama olarak, her zaman, o metanın üretim maliyetine eşittir.

Emeğin üretim maliyeti de, demek ki, aynı şekilde emeğin üretim maliyetine eşittir. Emeğin üretim maliyeti, tamamen, işçinin, kendisini çalışabilir bir du-

rumda tutmak ve işçi sınıfının yok olmasını önlemek için gereksindiği geçim araçları miktarından ibarettir. Demek ki işçi, emeği karşılığında, bu amaç için gerekli olandan daha fazlasını almayacaktır; emeğin fiyatı veya ücret, geçim için gerekli en düşük, asgari değerde olacaktır.

İşler bazen kötü, bazen da iyi olduğuna göre, işçi de bir durumda daha fazla, öteki durumda daha az alacaktır, tıpkı fabrika sahibinin kendi malı karşılığında bir durumda daha fazla, öteki durumda daha az alması gibi. Ama fabrika sahibi nasıl ki işlerin iyi olduğu zaman ile kötü olduğu zaman arasında ortalama olarak kendi malı için, bu malın üretim maliyetinden ne daha fazla, ne de daha az alıyorsa, işçi de ortalama olarak bu asgari ücretten ne daha fazla, ne de az alacaktır. Bütün çalışma dalları ne denli büyük sanayinin eline geçerse, ücretlere ilişkin bu ekonomik yasa da o denli daha sıkı uygulanır.

– 6 –

Sanayi devriminden önce hangi işçi sınıfları vardı?

Çalışan sınıflar, toplumun gelişmesinin farklı aşamalarına bağlı olarak, farklı koşullar içinde yaşarlar ve mülk sahibi ve egemen sınıflar karşısında farklı konumlara sahip bulunurlardı.

Antikçağda, çalışan halk, tıpkı birçok geri ülkede ve hatta Birleşik Devletlerin güney kesiminde hâlâ olduğu gibi, sahiplerinin köleleri idiler.

Ortaçağda, tıpkı Macaristan'da, Polonya'da ve Rusya'da hâlâ olduğu gibi, toprak sahibi soyluların serfleri idiler. Ortaçağda ve sanayi devrimine dek, kentlerde, bir de küçük-burjuva zanaatçıların hizmetinde çalışan kalfalar vardı ve imalatın gelişmesiyle birlikte, yavaş yavaş, daha o sıralar, büyükçe kapitalistler tarafından çalıştırılan imalat işçileri ortaya çıktı.

– 7 –

Proleterler kölelerden hangi bakımdan farklıdırlar?

Köle ancak bir kez satılır, proleter ise kendisini günbegün, saat be saat satmak zorundadır.

Tek bir efendinin mülkü olan bireysel köle, efendisinin çıkarı bunu gerektirdiğinden, ne denli sefil olursa olsun, güvence altına alınmış bir geçime sahiptir. Emeği ancak birisi buna gereksinme duyduğu zaman kendisinden satın alınan ve deyim yerindeyse, tüm burjuvalar sınıfının mülkü olan bireysel proleter ise, güvence altına alınmış bir geçime sahip değildir. Bu geçim ancak tüm proleter sınıf için güvence altına alınmıştır.

Köle rekabetin dışındadır, proleter ise onun içindedir ve bunun bütün dalgalanmalarından etkilenir.

Köle, uygar toplumun bir üyesi olarak değil, bir şey olarak hesap edilir; proleter ise bir kişi olarak, uygar toplumun bir üyesi olarak kabul edilir. Şu halde, köle proleterden daha iyi bir geçime sahip olabilir, ama proleter, toplumun gelişmesinin daha yüksek bir aşamasına mensuptur ve kendisi de köleden daha yüksek bir aşamada bulunur.

– 8 –

Proleterler serflerden hangi bakımdan farklıdırlar?

Serf, ürünün bir bölümünü teslim etme veya iş yapma karşılığında, bir üretim aletine, bir toprak parçasına ve bunun kullanım hakkına sahiptir.

Proleter ise, ürünün bir bölümünü alma karşılığında, bir başka kişiye ait üretim aletleriyle, bu başka kişinin hesabına çalışır.

Serf verir, proletere ise verilir. Serfin güvence altına alınmış bir geçimi vardır, proleterin yoktur. Serf rekabetin dışındadır, proleter ise içindedir.

Serf kendisini, ya kente kaçarak ve orada bir zanaatçı haline gelerek yahut toprak ağasına emek ve ürün vermek yerine para vererek ve özgür bir kiracı haline gelerek veyahut da kendi feodal beyini kovup kendisi mülk sahibi haline gelerek, kısacası, şu veya bu biçimde mülk sahibi sınıfa ve rekabete dâhil olarak özgür kılar. Proleter ise kendisini, rekabeti, özel mülkiyeti ve her türlü sınıf ayrımını kaldırarak özgür kılar.

– 9 –

Proleterler zanaatçılardan hangi bakımdan farklıdırlar?

Proleterin tersine, geçen yüzyılda (18. yy) hâlâ hemen her yerde ve şurada burada bugün de var olan zanaatçı, olsa olsa geçici bir proleterdir. Amacı, bizzat sermaye edinmek ve böylece öteki işçileri sömürmektir. Zanaat loncalarının hâlâ var olduğu yer-

lerde veya bir iş kurma özgürlüğünün, el işinin fabrika temeli üzerinde örgütlenmesine ve yoğun rekabete yol açmasına henüz imkan vermediği yerlerde bu amacına ulaşabilir durumdadır. Ama fabrika sistemi, el işinin yerini alır almaz ve rekabet bütün gücüyle işlemeye başlar başlamaz, bu olasılık ortadan kalkar ve zanaatçı giderek daha çok bir proleter haline gelir. Demek ki, zanaatçı, kendisini, *ya* bir burjuva haline gelerek *yahut da* (şimdi birçok durumda olduğu gibi) rekabet sonucu bir proleter haline gelerek ve proletaryanın hareketine -yani az-çok bilinçli komünist hareket- katılarak özgür kılar.[7]

– 10 –

Proleterler imalat işçilerinden hangi bakımdan farklıdırlar?

16-18. yüzyıl imalat işçisi, hemen her yerde, hâlâ bir üretim aletine, tezgaha, aile çıkrığına ve boş zamanlarında işlediği küçük bir miktar toprağa sahipti. Proleter bunlardan hiç birisine sahip değildir.

İmalat işçisi, hemen her zaman, kırsal kesimde ve kendi toprak ağası ve işvereniyle az-çok ataerkil ilişkiler içerisinde yaşar; proleter ise, çoğunlukla büyük kentlerde yaşar ve işvereniyle yalnızca para ilişkisi içerisindedir.

İmalat işçisi, büyük sanayi tarafından ataerkil ilişkilerinden koparılır, hâlâ sahip olduğu mülkünü yitirir ve böylelikle ancak o zaman bizzat bir proleter haline gelir.

– 11 –

Sanayi devriminin ve toplumun burjuvazi ve proletarya olarak bölünmesinin ilk sonuçları nelerdi?

Birincisi, makine emeğinin sonucu sınai ürünlerin fiyatlarının sürekli ucuzlaması yüzünden, el emeğine dayalı eski imalat veya sanayi sistemi, dünyanın bütün ülkelerinde tamamıyla yıkıldı.

Şimdiye dek tarihsel gelişimin az-çok dışında kalmış bulunan ve sanayileri şimdiye dek imalata dayanmış olan bütün yarı-barbar ülkeler, böylece, yalıtılmış durumlarından zorla kopartıldılar. İngilizlerin daha ucuz olan metalarını satın aldılar ve kendi imalat işçilerini yok olmaya terk ettiler. Böylece, binlerce yıldır hiçbir ilerleme göstermemiş olan ülkeler, örneğin Hindistan, gittikçe devrimcileştiler ve artık Çin bile bir devrime doğru ilerliyor.

İngiltere'de bugün icat olunan yeni bir makinenin, bir yıl içerisinde, Çin'de milyonlarca işçiyi işsiz bırakacağı bir noktaya gelmiş bulunuyoruz.

Büyük sanayi, böylece, dünyanın bütün halklarını birbirleriyle ilişki içerisine sokmuş, bütün küçük yerel pazarları dünya pazarına katmış, her yerde uygarlık ve ilerleme için zemin hazırlamış ve uygar ülkelerde olan her şeyin bütün öteki ülkelerde de yankılar uyandırmasına neden olmuştur.

Böylece, eğer İngiltere ya da Fransa'da işçiler şu anda kendilerini kurtaracak olsalar, bu, bütün öteki ülkelerde de, bu ülkelerin işçilerine er veya geç kurtuluş getirecek devrimlere yol açacaktır.

İkincisi, büyük sanayinin imalatın yerini aldığı her yerde, sanayi devrimi, burjuvazinin servetini ve gücünü en yüksek düzeye ulaştırmış ve onu ülkenin en önde gelen sınıfı yapmıştır. Sonuç, bunun olduğu her yerde, burjuvazinin, siyasi gücü ele geçirmesi ve o güne kadarki egemen sınıfları -aristokrasiyi, lonca ustalarını ve bunların her ikisini de temsil eden mutlak monarşiyi- tasfiye etmesi olmuştur.

Burjuvazi, aristokrasinin, soyluluğun gücünü, toprak mülkiyetinin satışı üzerindeki yasağı ve soyluluğun bütün ayrıcalıklarını kaldırmakla yok etti. Lonca ustalarının gücünü ise, bütün lonca ve zanaat ayrıcalıklarını kaldırmakla kırdı. Her ikisinin de yerine serbest rekabeti, yani herkesin istediği her sanayi dalıyla uğraşma hakkına sahip olduğu ve gerekli sermaye yokluğu dışında onu bu uğraşını sürdürmekten hiç bir şeyin alıkoyamadığı bir toplum düzenini koydu.

Serbest rekabetin getirilmesi, bu nedenle, toplum üyelerinin bundan böyle ancak sermayelerinin eşit olmaması ölçüsünde eşit olmadıklarının, sermayenin belirleyici güç haline geldiğinin ve dolayısıyla, kapitalistlerin, burjuvaların, toplumun en önde gelen sınıfı olduklarının resmen ilanı demektir.

Büyük sanayinin başlaması için serbest rekabet zorunludur, çünkü büyük sanayinin üzerinde büyüyebileceği tek toplum düzeni budur. Soyluluğun ve lonca ustalarının sosyal güçlerini böylece yok etmiş olan burjuvazi, onların siyasi güçlerini de yok etti. Toplumun en önde gelen sınıfı olarak burjuvazi, siyasi alanda da kendisini en önde gelen sınıf ilan etti. Bunu, yasa karşısında burjuva eşitliğine ve serbest reka-

betin yasal olarak tanınmasına dayanan ve Avrupa ülkelerine anayasal monarşi biçiminde girmiş olan temsil sistemini kurmakla yaptı. Bu anayasal monarşiler altında yalnızca belli bir miktarda sermaye sahibi olanlar, yani burjuvalar seçmendirler; bu burjuva seçmenler milletvekillerini seçerler ve bu burjuva milletvekilleri de, vergileri reddetme hakkı aracılığıyla bir burjuva hükümet seçerler.

Üçüncüsü, sanayi devrimi burjuvaziyi ne ölçüde yaratmışsa, aynı ölçüde proletaryayı da yaratmıştır. Burjuvaların zenginleşmeleri oranında proleterler de sayıca artmışlardır. Çünkü proleterler ancak sermaye tarafından istihdam edilebildiklerinden ve sermaye de ancak emek istihdam etmekle arttığından, proletaryanın büyümesi, sermayenin büyümesiyle at başı beraber gider.

Aynı zamanda bu, burjuvaları da, proleterleri de, sanayinin en kârlı bir biçimde işletilebildiği büyük kentlerde yoğunlaştırır ve büyük yığınları bu bir tek yere yığmakla proleterleri kendi güçlerinin bilincine vardırır.

Ayrıca, bu ne denli gelişirse, el emeğini yerinden eden o denli çok makine icat olunur, büyük sanayi, daha önce de söylediğimiz gibi, ücretleri o denli asgariye indirir ve böylelikle proletaryanın durumunu giderek daha da çekilmez hale getirir. Böylece, bir yanda proletaryanın büyüyen tatminsizliği bir proleter toplumsal devrimi hazırlayacak büyüyen güçle birleşir.

– 12 –

Sanayi devriminin öteki sonuçları nelerdi?

Buhar makinesi ve öteki makinelerle, büyük sanayi, sınai üretimi kısa bir zamanda ve küçük bir masrafla sınırsız bir ölçüde artırmanın araçlarını yaratmış oldu. Bu üretim kolaylığıyla, büyük sanayinin zorunlu sonucu olan serbest rekabet, çok geçmeden son derece yoğun bir nitelik kazandı; çok sayıda kapitalist, sanayiye atıldı ve çok geçmeden kullanılabilecek olandan daha fazlası üretilmeye başlandı.

Sonuç, imal edilen malların satılamaması ve ticaret bunalımı denen şeyin ortaya çıkması oldu. Fabrikalar durmak zorunda kaldı, fabrika sahipleri iflas etti ve işçiler ekmek kapılarını yitirdiler. Her yerde büyük bir sefalet vardı.

Bir süre sonra fazla ürünler satıldı, fabrikalar gene çalışmaya başladı, ücretler yükseldi ve işler her zamankinden daha bir canlılık kazandı.

Ama çok geçmeden gene çok fazla metalar üretildi, bir başka bunalım ortaya çıktı ve bir öncekiyle aynı yolu izledi.

Böylece, bu (19.) yüzyılın başından beri sanayinin durumu, bolluk dönemleri ile bunalım dönemleri arasında dalgalandı durdu ve hemen hemen her beş veya yedi yılda bir, düzenli olarak, benzer bir bunalım meydana geldi ve her defasında işçilerde en büyük sefalete, genel devrimci coşkuya ve tüm mevcut sistem için de en büyük tehlikeye yol açtı.

– 13 –

Düzenli olarak yinelenen ticari bunalımlardan ne gibi sonuçlar çıkartılabilir?

Birincisi, serbest rekabeti gelişmesinin başlangıç aşamalarında büyük sanayinin kendisi yaratmışsa da, şimdi artık, her şeye karşın, serbest rekabete sığmıyor; rekabet ve genel olarak sınai üretimin bireyler tarafından sürdürülmesi, büyük sanayi için kurması gereken ve kıracağı bir ayak bağı haline gelmiştir; büyük sanayi, mevcut temeller üzerinde yürütüldüğü sürece, her defasında tüm uygarlığı tehdit eden, yalnızca proleterleri sefalete sürüklemekle kalmayıp çok sayıda burjuvayı da iflasa uğratan ve her yedi yılda bir tekrarlanan genel bir kargaşalık sayesinde ayakta kalabilir; dolayısıyla ya büyük sanayinin kendisi terk edilmelidir, ki bu kesinlikle olanaksızdır veya bu durum, sınai üretimin artık birbirleriyle rekabet eden tek tek fabrika sahipleri tarafından yönetilmeyip, belli bir plan uyarınca ve herkesin gereksinmeleri uyarınca toplumun tümü tarafından yönetildiği, tamamıyla yeni bir toplum örgütlenmesini mutlaka zorunlu kılar.

İkincisi, büyük sanayi ve onun olanaklı kıldığı üretimin sınırsız genişlemesi, toplumun her üyesinin bütün yeti ve yeteneklerini tam bir özgürlük içerisinde geliştirip kullanabilmesine yetecek miktarda zorunlu yaşam nesnelerinin üretildiği bir toplumsal düzen yaratabilir.

Böylece, büyük sanayinin mevcut toplum içerisinde bütün sefaleti ve bütün ticaret bunalımlarını yaratan bu niteliğidir ki, farklı bir toplumsal örgütlenme içerisinde bu aynı sefaleti ve bu feci dalgalanmaları yok edecektir.

Şu halde, en açık bir biçimde kanıtlanıyor ki:

(i) Bundan böyle, bütün bu hastalıklar, yalnızca, var olan koşullara artık tekabül etmeyen bu toplumsal düzene mal edilecektir;

(ii) Bu hastalıkları yeni bir toplumsal düzen sayesinde tamamıyla ortadan kaldırmanın çareleri mevcuttur.

– 14 –

Bu yeni toplumsal düzen nasıl bir şey olacaktır?

Her şeyden önce, yeni toplumsal düzen, sanayinin işletilmesini ve genel olarak üretimin bütün dallarını, birbirleriyle rekabet eden ayrı ayrı bireylerin ellerinden alacak ve bunun yerine, bütün bu üretim dallarının tüm olarak toplum tarafından, yani sosyal bir plan uyarınca ve toplumun bütün üyelerinin katılmasıyla, toplum yararına işletilmesini sağlamak zorunda olacaktır.

Demek ki, rekabeti kaldıracak ve onun yerine birlikteliği koyacaktır.

Sanayinin bireyler tarafından işletilmesi zorunlu olarak özel mülkiyet sonucunu verdiğine göre ve rekabet sanayi kuruluşlarının tek tek özel sahipler tarafından işletilme biçiminden başka bir şey olmadığına göre, özel mülkiyet, sanayinin bireysel olarak işletilmesinden ve rekabetten ayrılamaz. Şu halde, özel mülkiyet de kaldırılmak zorunda olacaktır. Bütün üretim araçlarının ortaklaşa kullanımı ve bütün ürünlerin ortak rızayla dağıtımı yani mülkiyet ortaklaşacılığı denilen sahiplik düzeni onun yerine geçecektir.

Özel mülkiyetin kaldırılması, gerçekten de, sanayinin gelişmesini zorunlu olarak izleyen tüm bu toplumsal sistem dönüşümünün en özlü ve en karakteristik özetidir ve dolayısıyla, bu düzen, haklı olarak, komünistlerin temel istemleri oluyor.

– 15 –

Öyleyse özel mülkiyetin daha önce kaldırılması imkan dâhilinde değil miydi?

Hayır. Toplum düzenindeki her değişiklik, mülkiyet biçimlerindeki her devrim, eski mülkiyet ilişkileriyle artık bağdaşmayan yeni üretici güçlerin yaratılmasının zorunlu sonucu olmuştur. Özel mülkiyetin kendisi de bu şekilde doğmuştur.

Çünkü özel mülkiyet her zaman var olmamıştır.

Ama ortaçağın sonlarına doğru, imalat biçimi olarak, o sıradaki mevcut feodal ve lonca mülkiyetine tâbi kılınamayan yeni bir üretim biçimi ortaya çıktı, eski mülkiyet ilişkilerine sığmayan imalat, yeni bir mülkiyet -özel mülkiyet- biçimi yarattı. İmalat için ve büyük sanayinin gelişiminin birinci aşaması için, özel mülkiyetten başka hiçbir mülkiyet biçimi ve özel mülkiyet üzerine kurulmuş olandan başka hiçbir toplum düzeni olanaklı değildi.

Yalnızca herkese yetecek kadarla kalmayıp, toplumsal sermayenin artması ve üretici güçlerin daha da gelişmesi için bir fazlalık da üretmek olanaklı olmadığı sürece, toplumun üretici güçlerini kullanan bir egemen sınıf ve bir de yoksul ezilen sınıf her zaman

var olacaktır. Bu sınıfların nasıl oluştukları üretimin gelişme aşamasına bağlı kalacaktır.

Tarıma bağlı olan ortaçağda, bey ile serfi buluyoruz; Ortaçağın sonlarına doğru, kentlerde, lonca ustasını ve kalfayı ve gündelikçi emekçiyi görüyoruz; 17. yüzyıl imalat işçisine sahiptir; 19. yüzyıl ise büyük fabrika sahibine ve proletere.

Açıktır ki, üretici güçler, şimdiye dek, henüz herkes için yeterli miktarda üretebilecek veya özel mülkiyeti bu üretici güçler için bir ayak bağı, bir engel haline getirecek kadar gelişmemişlerdi.

Ama birincisi, bugün büyük sanayinin gelişmesi, şimdiye dek duyulmamış ölçekte sermaye ve üretici güç yaratmaktadır ve bu üretici güçlerin kısa bir sürede sınırsız ölçüde artırması çareleri vardır. İkincisi, bu üretici güçlerin birkaç burjuvanın ellerinde yoğunlaşmış olmasına karşın, geniş halk yığınları giderek daha çok proleterler haline gelmiş ve bunların durumları burjuvaların zenginliklerinin artması ölçüsünde daha da perişanlaşarak çekilmez bir hal almıştır. Üçüncüsü, kolayca artırılabilecek bu kuvvetli üretici güçlerin, özel mülkiyetin ve burjuvaların boyutlarını toplumsal düzende her an en şiddetli patlamalara yol açacak kadar aşmış olduğu günümüzde, özel mülkiyetin kaldırılması yalnızca olanaklı hale gelmemiş, hatta mutlak bir zorunluluk olmuştur.

– 16 –

Özel mülkiyetin kaldırılmasını barışçıl yöntemlerle gerçekleştirmek imkan dâhilinde midir?

Bu, olabilmesi istenilen bir şeydir ve buna karşı direnecek en son kişiler elbette komünistler olurdu. Komünistler, komplonun her türlüsünün, hiçbir yarar sağlamadığı gibi, hatta zararlı olduğunu çok iyi biliyorlar. Devrimlerin kasten ve keyfi olarak yapılmadıklarını, bunların her yerde ve her zaman belirli partilerin ve koskoca sınıfların irade ve önderliklerinden tamamıyla bağımsız koşulların zorunlu sonuçları olduklarını çok iyi biliyorlar.

Ama proletaryanın gelişmesinin, hemen her uygar ülkede, zorla bastırıldığını ve komünistlerin muhaliflerinin, böylece, bütün güçleriyle, bir devrime doğru gittiklerini de görüyorlar. Ezilen proletarya, sonuçta bir devrime zorlanacak olursa, biz komünistler, nasıl şimdi sözle yapıyorsak, o zaman fiilen de proleterlerin davasını savunacağız.

– 17 –

Özel mülkiyeti bir çırpıda kaldırmak mümkün müdür?

Hayır, mülkiyetin ortaklaşacılığını kurmak için mevcut üretici güçleri, bir çırpıda gereken ölçüde artırmak ne kadar olanaksızsa, böyle bir şey de o kadar olanaksızdır.

Şu halde, nasıl olsa yaklaşan proleter devrim, mevcut toplumu ancak yavaş yavaş değiştirecek ve özel mülkiyeti ancak gerekli miktarda üretim aracı yaratıldığı zaman kaldırabilecektir.

– 18 –

Bu devrim nasıl bir yol izleyecektir?

Her şeyden önce, bir demokratik yapıyı ve böylelikle de, dolaysız ya da dolaylı biçimde, proletaryanın siyasi egemenliğini yürürlüğe koyacaktır. Proletaryanın şimdiden halkın çoğunluğunu oluşturduğu İngiltere'de bu dolaysız olarak gerçekleştirilecektir. Halkın çoğunluğunun yalnızca proleterlerden değil, henüz yeni yeni proleterleşen ve siyasi çıkarları bakımından proletaryaya gittikçe daha çok bağımlı hale gelen ve bu yüzden de çok geçmeden proletaryanın istemlerine uymak zorunda kalacak olan küçük köylülerden ve kent küçük burjuvazisinden oluştuğu Fransa ve Almanya'da ise, devrim dolaylı olarak gerçekleşecektir. Bu belki de ikinci bir savaşı gerektirecektir, ama ancak proletaryanın zaferiyle sonuçlanabilecek bir savaşı.

Özel mülkiyete doğrudan saldıran daha ileri önlemleri gerçekleştirmenin ve proletaryaya geçim araçları sağlamanın bir aracı olarak ivedilikle kullanılmayacak olduktan sonra, demokrasinin proletaryaya hiç bir yararı olmaz. Mevcut koşulların şimdiden zorunlu hale getirdiği bu önlemler arasından belli başlıları şunlardır:

(i) Gelişmiş tarzda vergilendirme, yüksek veraset vergileri, ikinci dereceden akrabaların (erkek kardeşler, yeğenler, vb.) veraset haklarının kaldırılması, zorunlu ikrazlar, vb. yoluyla özel mülkiyetin sınırlandırılması.

(ii) Toprak maliklerinin, fabrika sahiplerinin, demiryolu ve gemicilik ayrıcalıklarını ellerinde bulunduranların, kısmen devlet sanayinin rekabetiyle, kısmen doğrudan tahvil tarzında tazminatlarla yavaş yavaş mülksüzleştirilmeleri.

(iii) Bütün mültecilerin ve halkın çoğunluğuna karşı başkaldıran isyancıların mülklerinin zoralımı.

(iv) Proleterlerin çalışmasının ya da istihdamının, ulusal mülklerde, ulusal fabrika ve atölyelerde örgütlendirilmesi, böylelikle işçilerin kendi aralarındaki rekabete son verilmesi ve hâlâ var oldukları sürece, fabrika sahiplerinin devletin ödediği kadar yüksek ücret ödemeye zorlanmaları.

(v) Özel mülkiyet tamamıyla kaldırılıncaya kadar, toplumun tüm üyeleri için eşit çalışma yükümlülüğü. Özellikle tarım için, sanayi ordularının kurulması.

(vi) Sermayesi devletin olan bir ulusal banka aracılığıyla, kredi ve bankacılık sisteminin devlet elinde merkezileştirilmesi ve bütün özel bankaların ve bankerlerin faaliyetlerine son verilmesi.

(vii) Ulusun elindeki sermayenin ve işçilerin artması oranında, ulusal fabrikaların, atölyelerin, demiryollarının ve gemilerin artırılması, bütün boş toprakların ekime açılması ve halen ekilen toprakların iyileştirilmesi.

(viii) İlk ana bakımına gereksinme duymayacak kadar büyür büyümez, bütün çocukların ulusal kurumlarda ve ulus hesabına eğitilmeleri. Üretimle birleştirilmiş eğitim.

(ix) Ulusal mülkler üzerinde, sanayiyle olduğu kadar tarımla da uğraşan yurttaş toplulukları için ortak barınak olarak kullanılmak üzere, büyük konutların inşası ve her ikisinin de tek yanlılıkları ve sakıncaları olmaksızın hem kentsel ve hem de kırsal yaşamın üstünlüklerinin birleştirilmesi.

(x) Sağlığa aykırı ve kötü inşa edilmiş bütün konutların ve mahallelerin yıkılması.

(xi) Gayrimeşru ve meşru çocukların miras hakkından eşit olarak yararlandırılmaları.

(xii) Bütün ulaşım araçlarının ulusun elinde yoğunlaşması.

Bütün bu önlemler, elbette ki, bir anda uygulanamazlar. Ama bunlardan her biri, her zaman, bir ötekini gerektirecektir. Özel mülkiyete karşı ilk köklü saldırıda bir kez bulunuldu mu, proletarya, durumdan daha ileriye gitmek, bütün sermayeyi, bütün tarımı, bütün sanayiyi, bütün ulaşımı ve bütün değişimi gittikçe daha çok devletin elinde yoğunlaştırmak zorunda kaldığını görecektir. Bu önlemlerin hepsi de, bu gibi sonuçlara yol açarlar ve ülkenin üretici güçlerinin proletaryanın emeğiyle çoğaltılması oranında bunlar, gerçekleşebilir hale gelecek ve merkezileştirici etkilerini geliştireceklerdir.

Nihayet, bütün sermaye, bütün üretim ve bütün değişim ulusun ellerinde yoğunlaştığında, özel mülkiyet kendiliğinden ortadan kalkacak, para gereksiz olacak ve üretim o denli artmış ve insanlar o denli değişmiş olacaklardır ki, eski sosyal ilişkilerin son biçimleri de yok olabilecektir.

– 19 –

Bu devrimin yalnızca bir ülkede olması mümkün müdür?

Hayır. Dünya pazarını yaratmış olan büyük sanayi, yeryüzündeki bütün halkları ve özellikle de uygar halkları öylesine birbirlerine bağlamıştır ki, her halkın başına gelecekler, bir ötekine bağlıdır.

Ayrıca, büyük sanayi bütün uygar ülkelerde toplumsal gelişmeyi öylesine eşitlemiştir ki, bütün bu ülkelerde burjuvazi ve proletarya, toplumun iki belirleyici sınıfı ve bunlar arasındaki mücadele de, günün temel mücadelesi olmuştur.

Komünist devrim, bu yüzden, hiç de salt ulusal bir devrim olmayacaktır; bu, bütün uygar ülkelerde, yani en azından İngiltere, Amerika, Fransa ve Almanya'da, aynı zamanda gerçekleşen bir devrim olacaktır.

Bu ülkelerin her birinde devrim, o ülkenin daha gelişkin bir sanayiye, daha çok zenginliğe ve daha hatırı sayılır bir üretici güçler kitlesine sahip olup olmayışına bağlı olarak, daha çabuk ya da daha yavaş gelişecektir. Dolayısıyla, bunu gerçekleştirmek, en yavaş ve en güç Almanya'da, en çabuk ve en kolay da İngiltere'de olacaktır. Bunun dünyanın öteki ülkeleri üzerinde de önemli etkileri olacak ve bunların daha önceki gelişme biçimlerini tamamıyla değiştirecek ve büyük çapta hızlandıracaktır.

Bu, dünya çapında bir devrimdir ve dolayısıyla kapsamı da dünya çapında olacaktır.

– 20 –

Özel mülkiyetin ortadan kalkmasının sonuçları ne olacaktır?

Her şeyden önce, toplumun, hem bütün üretici güçlerin ve haberleşme araçlarının kullanımını ve hem de ürünlerin değişim ve dağıtımını özel kapitalistlerin ellerinden alarak, bunları elde bulunan olanaklara ve tüm toplumun gereksinmelerine uygun düşen bir plan uyarınca yönetmesiyle, büyük sanayinin şu andaki işletilişinin bütün kötü sonuçları ortadan kaldırılmış olacaktır.

Bunalımlar son bulacaktır; mevcut toplum sistemi altında aşırı üretim demek olan ve sefaletin bunca büyük bir nedeni olan genişletilmiş üretim, o zaman yeterli bile olmayacak ve çok daha genişletilmek zorunda kalacaktır. Toplumun ivedi gereksinmelerinin ötesindeki aşırı üretim, sefalet yaratmak yerine, herkesin gereksinmelerinin karşılanması demek olacak, yeni gereksinmeler ve aynı zamanda da bunları karşılayacak araçlar yaratacaktır. Bu, yeni ilerlemelerin koşulu ve nedeni olacak ve bu ilerlemeleri, böylelikle, toplum düzeninde şimdiye dek hep olduğu gibi kargaşalığa yol açmaksızın başaracaktır. İmalat sistemi zamanımızın büyük sanayiyle kıyaslandığında ne denli zavallı kalıyorsa, büyük sanayi de, özel mülkiyetin baskısından bir kez kurtuldu mu, bugünkü gelişme düzeyini o denli zavallı bırakacak bir ölçekte gelişecektir. Sanayinin bu gelişmesi, topluma, herkesin gereksinmelerini karşılamaya yeterli miktarda ürün sağlayacaktır.

Aynı şekilde özel mülkiyetin baskısıyla ve topraktaki parçalanmayla kösteklenen tarım da, mevcut iyileştirmelerin uygulamaya konmasından ve bilimsel ilerlemelerden yepyeni bir hız kazanacak ve toplumun emrine bol miktarda ürün sunacaktır.

Toplum böylece dağıtımını bütün üyelerinin gereksinmelerini karşılayacak şekilde düzenleyebilmesine yeterli miktarda ürün üretecektir.

Toplumun çeşitli karşıt sınıflara bölünmesi, böylelikle, gereksiz hale gelecektir. Yalnızca gereksiz olmakla kalmayacak, bu, yeni toplum düzeniyle bağdaşmayacaktır da. Sınıflar işbölümü yüzünden var oldular, bu işbölümünün bugüne kadarki varlık biçimi tamamıyla yok olacaktır. Çünkü sınai ve tarımsal üretimi tanımlanan düzeye getirmek için, mekanik ve kimyasal araçlar tek başlarına yeterli değildir; bu araçları harekete geçiren insanların yetenekleri de buna tekabül eden bir ölçüde geliştirilmelidir.

Nasıl ki geçen yüzyılda köylüler ve imalat işçileri tüm yaşam biçimlerini değiştirmişler ve büyük sanayiye sürüklendiklerinde bizzat çok farklı insanlar haline gelmişlerse, üretimin toplumun tamamı tarafından ortak yönetimi ve bunun sonucu üretimin göstereceği yeni gelişme de çok farklı insanları gerektirecek ve aynı zamanda bunları yaratacaktır.

Üretimin ortak yönetimi, her biri tek bir üretim dalına bağlanmış, ona zincirlenmiş, onun tarafından sömürülen, her biri bütün öteki yetenekleri pahasına yeteneklerinden yalnızca bir tekini geliştirmiş ve toplam üretimin yalnızca bir tek dalını veya o dalın bölümlerinden birini bilen bugünün insanları tarafından gerçekleştirilemez. Bugünün sanayisi bile, bu gibi insanlardan gittikçe daha az yararlanıyor.

Toplumun tümü tarafından ortaklaşa ve planlı olarak yürütülen sanayi, ayrıca, her yönden gelişmiş, üretim sisteminin tamamını kavrama yeteneğine sahip insanlar öngörür.

Böylece birini köylü, ötekini ayakkabıcı, bir üçüncüsünü fabrika işçisi, bir dördüncüsünü borsa tellalı yapan -ki makineler bu kimselerin ayaklarını daha şimdiden kaydırmıştır- işbölümü tamamıyla yok olacaktır. Eğitim, genç insanlara üretim sisteminin tamamını baştanbaşa çarçabuk görme olanağını verecek, toplumun gereksinmelerine veya kendi eğilimlerine göre onların sanayinin bir dalından ötekine geçebilmelerini sağlayacaktır. Dolayısıyla eğitilme, mevcut işbölümünün bunlardan her birine zorla kabul ettirdiği bu tek-yanlılıktan onları kurtaracaktır. Toplumun komünistçe örgütlenmesi, böylece, üyelerine, her yönden gelişmiş bulunan yeteneklerini, her yönde kullanma şansını verecektir. Bununla, çeşitli sınıflar zorunlu olarak yok olacaklardır. Şu halde, toplumun komünistçe örgütlenmesi, bir yandan sınıfların varlığıyla bağdaşmaz, öte yandan bu toplumun kurulması da, bu sınıf farklılıklarını yok etmenin araçlarını sağlar.

Bundan, kent ile köy arasındaki karşıtlığın da, aynı şekilde, yok olacağı sonucu da çıkar. Tarımın ve sanayinin iki farklı sınıf yerine, aynı insanlar tarafından yürütülmesi, zaten, salt maddi nedenlerden dolayı, komünist birlikteliğin temel bir koşuludur. Tarımsal nüfusun kırdaki dağınıklığıyla sınai nüfusun büyük kentlere yığılmasının yan yana bulunması, tarımın ve sanayinin ancak az gelişmişlik aşamasına tekabül eden bir durumdur, kendisini daha şimdiden şiddetle hissettiren bütün daha ileriki gelişmeler için bir en-

geldir. Üretici güçlerin ortak ve planlı olarak işletilmesi amacıyla toplumun bütün üyelerinin genel birlikteliği; üretimin herkesin gereksinmelerini karşılayacak ölçüde genişletilmesi; kimilerinin gereksinmelerinin başkalarının yoksulluğu pahasına karşılanması durumunun son bulması; sınıfların ve bunların karşıtlıklarının tamamıyla yok edilmesi; bugüne kadar mevcut olan işbölümünün kaldırılmasıyla, endüstriyel eğitimle, iş alanının değiştirilmesiyle, herkesçe sağlanan zevklerden herkesin yararlanmasıyla, kent ile kırın kaynaşmasıyla toplumun bütün üyelerinin yeteneklerinin her bakımdan gelişmesi -özel mülkiyetin kaldırılmasının temel sonuçları işte bunlardır.

– 21 –

Komünist toplum düzeninin aile üzerindeki etkisi ne olacaktır?

Bu, cinsiyetler arasındaki ilişkiyi, yalnızca ilgili kişileri ilgilendiren ve toplumun hiçbir müdahale isteminde bulunmayacağı salt özel bir ilişki haline getirecektir. Bunu yapabilecek durumdadır, çünkü özel mülkiyeti kaldırmakta ve çocukları komünal olarak eğitmekte, böylece bugüne kadar mevcut evliliğin ikiz temelini -özel mülkiyet sayesinde kadının kocaya ve çocukların da ana-babaya olan bağımlılığını- yok etmektedir. Ahlak dersi veren dar kafalıların kadınların komünist ortaklaşacılığına karşı kopardıkları yaygaranın yanıtı da buradadır.

Kadınların ortaklaşacılığı tümüyle burjuva toplumuna ait bir ilişkidir ve bugün eksiksiz bir biçimde fuhuşla gerçekleşmektedir. Ama fuhşun kökleri özel

mülkiyettedir ve onunla birlikte o da kalkar. Şu halde, komünist örgütlenme, kadınlarda ortaklaşacılığı getirmek yerine, ona son verir.

– 22 –

Komünist örgütlenmenin mevcut milliyetler karşısındaki tutumu ne olacaktır?

Ortaklaşacılık ilkesi uyarınca birbirleriyle birleşen halkların milliyetleri, bu birlikle bir o kadar kaynaşmak zorunda kalacaklar ve böylelikle, tabakalar ve sınıflar arasındaki çeşitli farklılıklar, temellerinin yani özel mülkiyetin terk edilmesiyle ortadan kalktığı gibi, bunlar da sonunda ortadan kalkacaktır.[8]

– 23 –

Mevcut dinler karşısındaki tutumu ne olacaktır?

Bugüne kadar var olan bütün dinler, tek tek halkların veya halk gruplarının gelişimlerinin tarihsel aşamalarının ifadesiydiler. Fakat komünizm, mevcut bütün dinleri gereksizleştiren ve onların yerini alan tarihsel gelişim aşamasıdır.[9]

– 24 –

Komünistler sosyalistlerden hangi bakımdan farklıdırlar?

Sosyalist denilenler üç gruba ayrılırlar:

[Gerici Sosyalistler:]

Birinci grup, büyük sanayi, dünya ticareti ve bunların ikisinin var ettiği burjuva toplumu tarafından yıkılmış veya hâlâ gün be gün çökmekte olan feodal ve ataerkil toplum yanlılarından oluşur. Bugünkü toplumunun hastalıklarından, bu grup, feodal ve ataerkil toplumun yeniden kurulması gerektiği, çünkü onun bu hastalıklardan uzak olduğu sonucunu çıkartıyor. Bu grubun bütün önerileri, doğrudan veya dolambaçlı olarak, bu hedefe yöneliktir.

Proletaryanın sefaleti karşısındaki bütün yakınlık gösterilerine ve yakınmalara karşın, komünistler, bu gerici sosyalistler grubuna şiddetle karşı koyacaklardır, çünkü:

(i) bu grup tamamen olanaksız bir şey için uğraşıyor;

(ii) bu grup, mutlakıyetçi veya feodal hükümdarlardan, bürokratlardan, askerlerden ve rahiplerden oluşan maiyetleriyle birlikte aristokrasinin, lonca ustalarının ve imalatçıların egemenliğini oluşturmak istiyor. Gerici sosyalistler, bugünkü toplumun kusurlarından gerçekten de uzak olan, ama peşinden en azından bir o kadar başka kötülük getiren ve ezilen sınıfların bir komünist örgütlenme yoluyla kurtuluşları için umut dahi vermeyen bir toplumu kurmaya çalışıyor;

(iii) proletarya ne zaman devrimci ve komünist olsa, bu grup, proleterlere karşı burjuvaziyle derhal bağlaşıklık kurarak gerçek niyetlerini her zaman açığa vuruyor.

[Burjuva Sosyalistleri:]

İkinci grup, bugünkü toplumun ayrılmaz kötülüklerinin, kendi varlıkları konusunda telaşa düşürdüğü mevcut toplum yandaşlarından oluşur. Bunlar, bu yüzden, mevcut toplumu korumaya, ama ona bağlı olan kötülükleri kaldırmaya çabalarlar. Bu amacı göz önüne alarak, bunlardan bazıları salt hayırsever önlemler; ötekiler ise, toplumu yeniden örgütleme bahanesi altında, mevcut toplumun temellerini ve dolayısıyla mevcut toplumun kendisini koruyacak tantanalı reform sistemleri önerirler. Komünistler bu burjuva sosyalistlerine karşı da durmadan savaşmak durumunda olacaklardır, çünkü bunlar komünistlerin düşmanları için çalışıyorlar ve komünistlerin yıkmak amacında oldukları toplumu savunuyorlar.

[Demokratik Sosyalistler:]

Nihayet, üçüncü grup, 18. soruda sıralanan önlemlerden bir kısmını komünistlerle aynı şekilde, ama komünizme geçişin bir aracı olarak değil de, mevcut toplumun sefaletini kaldırmaya ve kötülüklerini yok etmeye yeterli önlemler olarak arzulayan demokratik sosyalistlerden oluşur.

Bu demokratik sosyalistler, ya kendi sınıflarının kurtuluş koşulları konusunda henüz yeterince aydınlanmamış proleterlerdir ya da demokrasi kazanılana ve bunu izleyen sosyalist önlemler gerçekleşene dek proletaryayla birçok bakımlardan aynı çıkarlara sahip olan bir sınıfın, küçük-burjuvazinin üyeleridirler.

Eylem anlarında komünistler, bu nedenle, bu demokratik sosyalistlerle bir anlaşmaya varmak ve bu demokratik sosyalistler egemen burjuvazinin hizmetine girmedikleri ve komünistlere saldırmadıkları sürece, bunlarla genel olarak şimdilik olabildiğince ortak bir politika izlemek durumundadırlar.

Açıktır ki, bu ortak eylem, onlarla olan ayrılıkların tartışılmasını dışlamaz.

– 25 –

Komünistlerin günümüzün öteki siyasi partileri karşısındaki tutumu nedir?

Bu tutum ülkeden ülkeye değişir.

Burjuvazinin egemen olduğu İngiltere, Fransa ve Belçika'da, komünistler, çeşitli demokratik partilerle, halen her yerde savundukları sosyalist önlemlerde demokratlar komünistlere ne kadar yaklaşacak olurlarsa, yani bunlar proletaryanın çıkarlarını ne kadar açık ve kesin bir biçimde savunacak ve proletaryaya ne kadar çok dayanacak olurlarsa o kadar büyük olacak ortak bir çıkara şimdilik hâlâ sahiptirler. Örneğin İngiltere'de, hepsi de işçi olan Çartistler[10] komünistlere, demokratik küçük-burjuvaziden veya radikal denenlerden çok daha yakındırlar.

Demokratik bir anayasanın getirilmiş olduğu Amerika'da, komünistler, bu anayasayı burjuvaziye karşı çevirecek ve onu proletaryanın çıkarları doğrultusunda kullanacak olan partiyle, yani tarımcı Ulusal Reformcularla[11] dava ortaklığı yapmalıdırlar.

İsviçre'de, hâlâ çok karışık bir parti olmalarına karşın, radikaller, gene de komünistlerin birlikte herhangi bir şey yapabilecekleri tek kimselerdir ve ayrıca, bu radikaller arasında Vaud ve Cenevre kantonlarında bulunanlar en ileri olanlardır.

Nihayet, Almanya'da burjuvazi ile mutlak monarşi arasındaki kesin mücadele uzak değildir. Ne var ki komünistler, kendileri ile burjuvazi arasındaki kesin mücadeleyi, burjuvazi egemen oluncaya dek hesaba katamayacaklarına göre, kendisini bir an önce devirmek için burjuvazinin bir an önce iktidara gelmesinde ona yardımcı olmak komünistlerin çıkarınadır. Dolayısıyla komünistler, her zaman, hükümetler karşısında liberal burjuvazinin yanında yer almalı, ama burjuvazinin kuruntularını paylaşmaya veya burjuvazinin zaferinin proletaryaya getireceği yararlar konusunda bunların verdikleri sahte güvencelere inanmaya karşı her zaman tetikte olmalıdırlar. Burjuvazinin zaferinin komünistlere sağlayacağı yegane yararlar şunlar olacaktır

(i) komünistler için kendi ilkelerini savunmayı, tartışmayı ve yaymayı ve böylece proletaryayı sıkıca örülmüş, militan ve örgütlü bir sınıf halinde birleştirmeyi kolaylaştıran çeşitli ödünler ve

(ii) mutlakıyetçi hükümetlerin düştüğü gün, sıranın, burjuvalar ile proleterler arasındaki savaşa geleceğinin kesin oluşu. Komünistlerin parti politikası, o günden sonra, burjuvazinin halen egemen olduğu ülkelerdekiyle aynı olacaktır.

ALMANYA'DA KOMÜNİST PARTİNİN TALEPLERİ

"Almanya'da Komünist Partisinin Talepleri" Karl Marx ve Frederick Engels tarafından Paris'te, (Engels'in Brüksel'den Paris'e geldiği) 21 Mart ile 24 Mart 1848 tarihler arasında yazıldı. Bu belge Merkez Yönetimin üyeleri tarafından tartışıldı ve Almanya'da gerçekleşen devrimde Komünistler Birliği'nin siyasi programı olarak onaylanıp imzalandı. Mart ayında vatanlarına dönmek üzere olan devrimci Alman göçmen işçileri arasında dağıtılmak üzere broşür halinde basıldı. Paris'teki Avusturyalı ve Alman diplomatlar 27, 28 ve 29 Mart gibi erken tarihlerde bu konuda kendi hükümetlerine bilgi verdiler (hatta Avusturya Büyükelçisi broşürün "25 Mart" tarihli nüshasını mektubuna ekledi). Broşür kısa zamanda, başta Londra'daki Alman göçmen işçiler olmak üzere diğer ülkelerdeki Komünistler Birliği üyelerine ulaştı.

Nisan ayı başlarında, "Almanya'da Komünist Partisinin Talepleri" *Berliner Zeitungs-Halle* (özel ek No. 82, 5 Nisan 1848), *Düsseldorfer Zeitung* (No. 96, 5 Nisan 1848), *Mannheimer Abendzeitung* (No. 96, 6

Nisan 1848), *Trier'sche Zeitung* (No. 97, 6 Nisan 1848, ek), *Deutsche Allgemeine Zeitung* (No. 100, 9 Nisan 1848, ek) ve *Zeitung für das deutsche Volk* (No. 21, 9 Nisan 1848) gibi Alman demokrat gazetelerinde yayınlandı.

6 Nisan gibi Almanya'ya gidip bir süre Köln'de kalan Marx ve Engels, devrim sırasında bu program belgesini tanıtmak üzere yoldaşlarıyla ellerinden geleni yaptılar. "Talepler", 1848 ve 1849'da süreli yayın halinde ve broşür biçiminde tekrar tekrar basıldı. 10 Eylül 1848'e kadar, Köln İşçileri Derneği tarafından hem kendi kentlerinde hem de bazı Ren Prusya'sı bölgelerinde dağıtılmak üzere Köln'de de basıldı. Birtakım ufak tefek değişikliklere ek olarak, broşürdeki 10. madde Mart-Nisan 1848'de yayınlanandan biraz farklıydı. 1848 Ekim'inde Berlin'de toplanan İkinci Demokratik Kongre'de, Köln İşçileri Derneği delegesi Friedrich Beust, komisyon adına ve "Talepler"i izleyen eylem programının benimsenmesi lehine bir konuşma yaptı. 1848 Kasım ve Aralık aylarında, "Talepler"in çeşitli maddeleri Köln İşçileri Derneği'nin bir toplantısında tartışıldı. Devrim sırasında ve yenilgiden sonra yayınlanan pek çok baskı orijinal biçimini koruyarak bugüne kadar gelmiştir; bunlardan bazıları polis arşivlerinde yer almaktadır.

1848 yılı sonu ya da 1849 yılı başlarında, "Talepler"in özetlenmiş bir versiyonu Leipzig'deki Weller Publishers tarafından basıldı. Belgenin başında yer alan slogan, 9. maddenin ikinci paragrafı ve 10. maddenin son cümlesi atlanmış ve "Komite" sözcüğü imzalar arasından çıkartılmıştı. 1853'de, yine özet bir versiyonu, Komünistler Birliği'nin başka belgeleriyle birlikte, 1852'de Köln'deki Komünistler aleyhine tanık-

lık yapan iki polis Wermuth ve Stieber tarafından istihbarat amacıyla, Berlin'de yayınlanan *Die Communisten-Verschworungen des neunzehnten Jahrhunderts* adlı kitapta yayınlandı. Daha sonra Engels "Talepler"in başlıca maddelerini, *Sozialdemokrat* gazetesinde 1885 Kasım'ında yayınlanan *On the History of the Communist League* başlıklı denemesinde ve 1885'de Hottingen-Zürich'de basılan K. Marx, *Enthüllungen über den Kommunisten Prozess zu Köln* adlı risalenin girişi olarak yeniden yayınladı.

"Almanya'da Komünist Partisinin Talepleri"nin İngilizce çevirileri, D. Ryazanoff'un giriş ve açıklayıcı notlarıyla birlikte Londra'daki Martin Lawrence'da basılan *The Communist Manifesto of Karl Marx and Friedrich Engels*'te (1930); edisyonunu V. Adoratsky'nin yaptığı, Moskova-Leningrad'daki SSCB Co-operative Publishing Society of Foreign Workers'da basılan K. Marx, *Selected Works,* Cilt II'de (1936); aynı adla New York'ta (1936); D. J. Struik'un giriş yazısıyla, New York'taki International Publishers'da basılan *Birth of the Communist Manifesto*'ta (1971) ve daha pek çok yayında okuyucuyla buluşmuştur.

ALMANYA'DA
KOMÜNİST PARTİNİN TALEPLERİ

"Bütün ülkelerin işçileri, birleşiniz!"

1. Almanya'nın tamamının tek ve bölünmez bir cumhuriyet olduğu beyan olunacaktır.
2. 21 yaşına gelmiş her Alman, bir suçtan mahkum olmamış olması kaydıyla, seçme ve seçilme hakkına sahip olacaktır.
3. Halkın temsilcilerine ödeme yapılacaktır, böylece işçiler de Alman parlamentosuna üye olabileceklerdir.
4. Halkın evrensel anlamda silahlandırılması. Gelecekte ordular aynı zamanda emek orduları olacaktır, dolayısıyla birlikler, eskiden olduğu gibi, sadece tüketmeyecek, geçimleri için gerekenden fazlasını üretecektir. Bu, üstelik emeğin örgütlenmesine de yardımcı olacaktır.
5. Adalet hizmetleri ücretsiz olacaktır.
6. Bugüne kadar kırsal nüfus üzerinde ciddi ağırlığı olan feodal yükümlülükler vergiler, angaryalar, öşürler, vb. tazminat söz konusu olmaksızın kaldırılacaktır.

7. Asillere ve diğer feodallere ait mülkler, madenler, ocaklar ve diğer benzeri yerlerle birlikte devletleştirilecektir. Mülkler büyük ölçekte ve en ileri bilimsel araçlarla tüm toplumun yararına işlenecektir.
8. Köylülere ait topraklardaki ipoteklerin devletleştirildiği beyan olunacaktır. Bu ipoteklere ait faiz köylüler tarafından devlete ödenecektir.
9. Kiralama sisteminin geliştirildiği yerlerde, arazi kirası ya da terk kirası devlete vergi olarak ödenecektir.

   6, 7, 8. ve 9. maddelerde belirtilen önlemler, bugüne kadar köylülere yüklenen komünal ve diğer türlü yükümlülükleri azaltmak için kabul edilecek ve onlar, devletin harcamalarını ödemeye yönelik araçlardan kesinti olmaksızın ve üretimi tehlikeye atmaksızın, kiracı çiftçiler olacaklardır.

   Ne köylü ne de kiracı çiftçi olmayan toprak sahibinin üretimde payı yoktur. Bundan dolayı onun tarafından yapılan tüketim sömürüden başka bir şey değildir.
10. Değerli kağıt emisyonu yasal olan devlet bankası tüm özel bankaların yerini alacaktır.

    Bu önlem kredi sisteminin *bir bütün olarak* halkın yararına düzenlenmesini mümkün kılacak ve büyük finans kodamanlarının egemenliğini yıkacaktır. Ayrıca, giderek altın ve gümüş sikkenin yerini kağıt paranın almasıyla, (burjuva ticaretinin olmazsa olmaz, öncelikli koşulu olan) evrensel mübadele aracını ucuzlatacak, altın ve gümüşün dış ticarette kullanımı serbest olacaktır. Nihayetinde, bu önlem tutucu burjuvazinin çıkarlarını Hükümetle bağlantılı kılmak için gereklidir.

11. Tüm nakliye, demiryolu, kanal, denizyolu, karayolu, posta araçları devlete devrolunacaktır. Tümü devletleştirilecek ve ücretsiz olarak yoksul sınıfların hizmetine sunulacaktır.
12. Tüm devlet memurları aynı maaşı alacaklardır; sadece, geçindirecek bir ailesi olan ve bundan dolayı daha fazla ihtiyacı bulunan memurlar daha yüksek bir maaş alacaklardır.
13. Kilise ve devletin tam olarak ayrılması. Her mezhepten din adamlarına sadece cemaatlerinin gönüllü bağışlarıyla ödeme yapılacaktır.
14. Miras hakkı kesilecektir.
15. Kademeli vergilerin kabulü ve tüketim malları üzerindeki vergilerin kaldırılması.
16. Ulusal atölyelerin açılması. Devlet tüm işçilere geçimi garanti eder ve işsiz olanlara iş sağlar.
17. Halkın genel ve ücretsiz eğitimi.

Küçük burjuvazinin ve küçük köylülerin bu talepleri mümkün olduğunca desteklemeleri Alman proletaryasının çıkarınadır. Bu taleplerin gerçekleştirilmesi Almanya'da, bugüne kadar bir avuç insanın sömürüsüne maruz kalmış ve sömürücülerinin onların boyun eğmelerinden gelecekte de yararlanmayı sürdürmek istedikleri milyonlarca insanın tüm zenginliğin üreticileri olarak hak sahibi oldukları o gücü elde etmelerine imkan verecektir.

Komite
Karl Marx, Karl Schapper,
H. Bauer, F. Engels, J. Moll, W. Wolff

PARİS KOMÜNÜ

Uluslararası İşçi Birliği'ne Sesleniş, Mayıs 1871

"Paris Komünü" Karl Marx tarafından Enternasyonal Genel Konseyi'ne hitaben kaleme alındı ve Komüncülerin kahramanca mücadelelerinin nitelik ve dünya çapındaki önemini ve onların ders alınması gereken tecrübelerini iyice kavraması gereken tüm ülkelerin işçileri arasında dağıtılmak amacıyla "Fransa'da İç Savaş" adlı kitapta yer buldu. Kitap 1872 yılında yaygın olarak okuyucuyla buluştu ve pek çok dile çevrilip Avrupa ve Birleşik Devletlerde yayınlandı.

İlk konuşma, Fransa-Prusya Savaşı'nın başlamasından beş gün sonra, 23 Temmuz 1870 günü yapıldı. 9 Eylül 1870 günü yapılan ikinci konuşma, Bonaparte'ın ordusunun yenilmesinden bir hafta sonraki olaylara tarihsel bir bakış içermekteydi. Paris Komünü'nün yenilmesinden iki gün sonra 30 Mayıs 1871 günü yapılan üçüncü konuşma, o güne kadarki ilk işçi hükümetinin önemini vurguluyordu.

Fransa'da İç Savaş esas olarak Marx'ın, yarısını burada sunduğumuz üçüncü konuşması olarak yayınlandı. 1891'de, Paris Komünü'nün 20. yıldönümünde, Engels eseri yeni bir derleme haline getirdi. Engels, Marx'ın Enternasyonal'de yaptığı ilk iki konuşmayı da dâhil etmeye karar vermişti.

Konuşma, Komün'ün tecrübelerini temel alan pek çok konuya açıklık getirdiği ve *Manifesto*'ya ek sayılabileceği için buraya dâhil edilmiştir.

PARİS KOMÜNÜ

18 Mart sabahı Paris, "Vive la Commune!" (Yaşasın Komün!) çığlıklarıyla uyandı. Peki ama Komün veya başka bir deyişle burjuva sağduyusunu böylesine tedirgin eden bu sfenks nedir?

"Başkent proleterleri", diyordu 18 Mart günlü bildirgesinde Merkez Komite, "yönetici sınıfların güçsüzlük ve döneklikleri karşısında, kamu işlerinin yönetimini ele alarak durumu kurtarma zamanının geldiğini anlamışlardır."

Ama işçi sınıfı mevcut devlet makinesini olduğu gibi alıp onu kendi amaçları için kullanmakla yetinemez.

Sürekli ordu, polis, bürokrasi, ruhban sınıfı ve yargı gibi, sistemli ve hiyerarşik bir işbölümü planına göre biçimlendirilmiş, her yerde var olan organlarıyla merkezileşmiş devlet iktidarı, doğmakta olan burjuva toplumuna feodalizme karşı mücadelesinde güçlü bir silah olarak hizmet gördüğü mutlak monarşi günlerine kadar uzanır. Bununla birlikte, ortaçağdan kalma

her türlü pislik, senyör ve soyluların üstünlük hakları, yerel ayrıcalıklar, belediye ve lonca tekelleri, taşra yapıları nedeniyle bu modern devletin gelişmesi engelleniyordu. 18. yüzyıl Fransız Devrimi'nin dev süpürgesi bütün bu geçmiş zaman kalıntılarını silip süpürdü ve böylece toplumsal dayanağı modern devleti, son engellerden de kurtarmış oldu. Modern devlet, kendisi de yarı-feodal bir nitelik taşıyan eski Avrupa'nın modern Fransa'ya karşı birleşme savaşlarının ürünü olan Birinci İmparatorluk döneminde kuruldu.

Daha sonraki rejimler sırasında parlamenter denetim altına, yani varlıklı sınıfların doğrudan denetimi altına sokulmuş bulunan hükümet, sadece büyük ulusal borçların ve ezici vergilerin fideliği olmakla kalmadı; otorite, çıkar, mevki gibi dayanılmaz çekicilikleriyle, bir yandan yönetici sınıfların rahiplerden oluşan fesat komiteleri ve serüvencileri arasında uyuşmazlık nedeni oldu ve öte yandan toplumun ekonomik değişiklikleriyle birlikte siyasi niteliği de değişti. Modern sanayi geliştikçe, sermayeyle emek arasındaki sınıf karşıtlığı da büyüyor, yoğunlaşıyor, devlet iktidarı giderek sermayenin emek üzerindeki ulusal bir iktidarı, sosyal kölelik hedeflerine göre örgütlenmiş sosyal bir güç, bir sınıf egemenliği aygıtı niteliğini kazanıyordu.

Sınıf mücadelesinde ilerleme gösteren her devrimden sonra, devlet iktidarının baskıcı niteliği gitgide daha açık bir biçimde ortaya çıkıyordu. 1830 Devrimi, hükümeti toprak sahiplerinden kapitalistlere, işçilerin en uzak düşmanlarından en dolaysız düşmanlarına geçirdi. Devlet iktidarını, Şubat Devrimi adına ele geçiren cumhuriyetçi burjuvalar, işçi sınıfını "sos-

yal" cumhuriyetin, onların sosyal bağımsızlığını güvence altına alan cumhuriyetten başka bir şey olmadığına inandırmak ve burjuvalarla toprak sahiplerinin kralcı yığınına da, hükümetin mali kaygı ve üstünlüklerini tam bir güvenlik içinde "cumhuriyetçi" burjuvalara bırakabileceklerini kanıtlamak amacıyla, bu iktidarı Haziran kıyımlarında kullandılar.

Bununla birlikte, kahramanlıklarla dolu Haziran başarılarından sonra, artık cumhuriyetçi burjuvaların, kapkaççılar sınıfının bütün rakip fraksiyon ve hizipleri tarafından, üretici sınıflarla şimdi açıkça ortaya çıkmış bulunan çelişkiler içinde kurulmuş bir koalisyon olan "Düzen Partisi"nin ilk saflarından artçı birliğine geçmekten başka çareleri kalmıyordu. Hisse senetli şirket biçimindeki hükümetlerinin yapısı, başkan olarak Louis Bonaparte ile birlikte, "*vile multitude*"e [*kaba çoğunluk*] karşı aşağılama, kabul edilmiş bir sınıf terörizmi ve özgürce haksızlık rejimi olan parlamenter cumhuriyet oldu.

Her ne kadar parlamenter cumhuriyet, Başkan Bay Thiers'nin dediği gibi, "onları (yönetici sınıfın çeşitli kesimlerini) en az bölen" cumhuriyet idiyse de, bu sınıfla onun seyrek safları dışında yaşayan tüm toplum arasında bir uçurum vardı. Birlikleri, daha önceki hükümetler döneminde, kendi iç uyuşmazlıklarının devlet iktidarı adına her türlü engeli ortadan kaldırıyordu. Proletaryanın isyan tehlikesi karşısında, birleşmiş ve varlıklı sınıf, devlet iktidarını, kimsenin gözünün yaşına bakmadan, sermayenin emeğe karşı ulusal savaş silahı olarak kullanıyordu.

Üretici kitleye karşı sürekli savaşta, varlıklı sınıf, sadece yürütme gücünü durmadan artan baskı güçleriyle donatmak zorunda değildi, kendi öz parlamenter kalesi olan Ulusal Meclisi, yürütme gücüne karşı tüm savunma araçlarından giderek yoksun bırakmak zorundaydı da. Yürütme gücü, Louis Bonaparte'ın kişiliğinde, varlıklı sınıfın temsilcilerini kovdu. "Düzen Partisi" cumhuriyetinin doğal ürünü, İkinci İmparatorluk oldu.

İmparatorluk, doğum belgesi yerine hükümet darbesi, vize yerine genel oy hakkı, krallık asası yerine de kılıçla, sermaye ve emek mücadelesine doğrudan doğruya katılmamış bulunan o geniş üreticiler yığını olan köylülüğe dayandığını ileri sürüyordu. Parlamentarizme ve böylece hükümetin varlıklı sınıflara kölece bağımlılığına da son vererek, işçi sınıfını kurtaracağını ileri sürüyordu. İşçi sınıfı üzerindeki ekonomik üstünlüklerini koruyarak, varlıklı sınıfları kurtaracağını ileri sürüyordu ve son olarak, ulusal büyüklüğe dair hayalleri yeniden canlandırarak, bütün sınıfların birliğini kurmakla böbürleniyordu.

Gerçekteyse, burjuvazinin ulusu yönetme yeteneğini çoktan yitirmiş ve işçi sınıfınınsa henüz elde etmemiş bulunduğu bir dönemde, mümkün olan tek hükümet biçimi de buydu. Bu hükümet, bütün dünyada, toplumun kurtarıcısı olarak alkışlandı. Tüm siyasi kaygılardan kurtulmuş bulunan burjuva toplum, kendisinin hiçbir zaman düşünmediği bir gelişmeye erişti onun egemenliği altında. Sanayi ve ticareti, devasa oranlara erişti; mali dolandırıcılık, kozmopolit içki alemleri arttı; har vurup harman savurma, kitlelerin sefaletiyle tantanalı, yapmacık, rezil lüks alemleriyle

tam bir karşıtlık oluşturuyordu. Toplumun çok üstünde durur gibi görünen devlet iktidarı, gene de bu toplumun rezalet çürümüşlüklerinin yuvasıydı. Devletin kendisinin ve kurtarmış bulunduğu toplumun çürümüşlüğünü, bu rejimin ağırlık merkezini Paris'ten Berlin'e taşıma hevesindeki Prusya'nın süngüleriyle açığa çıktı. Emperyalizm, doğmakta olan burjuva toplumun, feodalizmden kurtuluş aracı olarak dünyaya getirdiği ve iyiden iyiye gelişmiş burjuva toplumun, sonunda emeği sermayeye köleleştirme aracı durumuna dönüştürmüş olduğu devlet iktidarının, aynı zamanda hem en değerden düşmüş, hem de en son biçimidir.

İmparatorluğun doğrudan antitezi, Komün oldu. [1848] Şubat Devriminin, Paris proletaryasının "sosyal cumhuriyet" çığlığı, sadece sınıf egemenliğinin kralcı biçimini değil, sınıf egemenliğinin kendisini de kaldıracak bir cumhuriyet için duyulan belirsiz bir özlemden başka bir şeyi dile getirmiyordu. Komün, bu cumhuriyetin olumlu biçimi oldu. Eski hükümet iktidarının merkezi ve aynı zamanda Fransız işçi sınıfının da toplumsal kalesi olan Paris, Bay Thiers ve köylüler tarafından, imparatorluğun onlara bıraktığı o eski hükümet iktidarını geri getirmek ve sürdürmek için kalkışılan girişime karşı silaha sarılmıştı. Paris, sadece, kuşatma sonucu ordudan kurtulmuş ve onun yerine çoğunluğu işçiler tarafından oluşturulan Ulusal Muhafız gücünü geçirmiş bulunduğu için direnebiliyordu. Şimdi sürekli bir kurum durumuna dönüştürülmesi gereken şey, işte bu durumdu. Bu yüzden, Komünün ilk kararnamesi düzenli ordunun kaldırılması ve silahlanmış halkla değiştirilmesine yönelik oldu.

Komün, kentin çeşitli ilçelerinden genel oyla seçilmiş belediye meclisi üyelerinden kurulmuştu. Bu üyeler sorumlu ve her an görevden alınabilir idiler. Komün üyelerinin çoğu doğal olarak işçilerden veya işçi sınıfının ünlü temsilcilerinden oluşuyordu. Komün hem bir parlamenter yapı hem de yürütme ve yasamayı yürüten hareketli bir gövde olacaktı.

Merkezi hükümetin aracı olmaya devam edecek yerde, polis siyasi niteliklerinden hemen yoksunlaştırıldı ve Komünün sorumlu ve her an görevden geri alınabilir bir aracı durumuna dönüştürüldü. Yönetimin öbür dallarındaki görevliler için de aynı şey oldu. Komün üyelerinin en alt düzeyine kadar her türlü kamu görevi işçi ücretleri karşılığı görülecekti. Yüksek devlet görevlilerinin hakları ve temsil ödenekleri, bu yüksek görevlilerle birlikte ortadan kalktı. Kamu hizmetlileri, merkezi hükümet tarafından korunan kimselerin özel mülkiyeti olmaktan çıktı. Sadece belediye yönetimi değil, o güne kadar devlet tarafından yürütülmüş bulunan her şey Komünün ellerine verildi.

Eski hükümetin maddi iktidar araçları olan düzenli orduyla polis kaldırıldıktan sonra, Komün, manevi baskı aleti olan "rahiplerin iktidarı"nı yıkma işine girişti; varlıklı kurumlar olan tüm kiliselerin dağıtılması ve kamulaştırılmasına emir verdi. Rahipler, selefleri olan havariler gibi, müminlerin sadakalarıyla geçinmek üzere, yaşamlarını kendi imkanlarıyla sürdürmeye gönderildiler.

Öğretim kurumları parasız olarak halka açıldı ve aynı zamanda kiliseyle devletin iç içe olmasından da kurtarıldı. Böylece, sadece öğretimin herkes için erişi-

lebilir kılınmasıyla kalınmamış, bilimin kendisi de, sınıf önyargıları ve hükümet iktidarının ona vurduğu zincirlerden kurtarılmıştı.

Adalet görevlileri, sırayla bağlılık yemini etmiş bulundukları bütün hükümetlere bağımlılıklarını gizlemekten başka bir işe yaramayan o yapmacık bağımsızlıktan yoksunlaştırıldılar. Öbür kamu görevlileri gibi, yüksek adalet görevlileri ve yargıçlar da seçilir, sorumlu ve azledilebilir olacaklardı.

Paris Komünü, elbette, Fransa'nın bütün büyük sanayi merkezlerine örnek olacaktı. Komün rejimi, Paris ve ikincil merkezlerde bir kez kurulduktan sonra, eski merkezi hükümet, taşra illerinde de, yerini üreticilerin kendi kendilerini yönettiği bir hükümetine bırakma zorunda kalacaktı.

Komünün geliştirme zamanı bulamadığı ulusal örgütlenme tasarısında, Komünün en küçük kırsal yerleşim merkezlerinin bile siyasi biçimi olacağı ve kırsal bölgelerde, düzenli ordunun, hizmet zamanı son derece kısa bir halk milisiyle değiştirileceği söylenmişti. Her ilin kırsal komünleri, ortak işlerini ilin yönetim merkezindeki bir delegeler meclisi aracıyla yönetecek ve bu il meclisleri de Paris'teki Ulusal Delegasyona milletvekilleri göndereceklerdi; delegeler her an görevden azledilebilir ve seçmenlerinin *mandat imperatif*ine [*resmi talimat*] bağlı olacaklardı. Bir merkezi hükümete kalan, az fakat önemli görevler, gerçeğe aykırılığı bilinse bile, söylendiği gibi kaldırılmayacak, fakat komünün sorumlu görevlilerince yürütülecekti.

Ulusun birliği bozulmayacak, tersine, komünal yapı tarafından örgütlenecek ve üstüne yapışmış bir asalaktan başka bir şey olmadığı halde ulustan bağımsız ve ulusun üstünde olarak bu birliğin cisimlenmiş hali olduğunu ileri süren devlet iktidarının yıkılmasıyla bir realite haline gelecekti.

Eski hükümet iktidarının salt baskıcı organlarının kesilip atılması önemli olduğu halde, bunların görevleri, toplumun üzerinde üstünlük taslayan bir otoriteden çekilip alınacak ve toplumun sorumlu hizmetkârlarına verilecekti. Genel oy hakkı, her üç ya da altı yılda bir halkı parlamentoda yönetici sınıfın hangi üyesinin temsil edeceği ve ayaklar altına alacağını kararlaştıracak yerde, komünler biçiminde örgütlenmiş halka hizmet edecekti. Ve bireyler gibi, toplulukların da, gerçek işler konusunda, genel olarak herkesi kendi yerine koymasını ve eğer bir kez bir yanlışlık yaparlarsa, onu da hemen düzeltmesini bildikleri, iyi bilinen bir olgudur. Öte yandan, Komün anlayışına hiçbir şey, genel oy hakkı yerine hiyerarşik bir görevlendirme geçirmekten daha yabancı olamaz.[12]

Haksız yere, sosyal yaşamın, kendileriyle belirli bir benzerlik gösterdikleri daha eski ve hatta sönmüş biçimlerinin yinelenmesi olarak görülmek, genelde yeni tarihsel biçimlerin kaderidir. Böylece, modern devlet iktidarını yıkan bu Komünde, önce bu devlet iktidarının temeli olan ortaçağ komünleri denenmek istendi. Komün yapısı, haksız yere, başlangıçta cebren kurulmuş olmasına karşın, şimdi güçlü bir sosyal üretim etkeni durumuna gelmiş olan o büyük uluslar birliğini, Montesquieu ve Jirondenlerin[13] düşüne uygun olarak, bir küçük devletler federasyonu biçiminde bozma girişimi olarak görüldü. Komün ve devlet ikti-

dan karşıtlığı, aşırı merkezileşmeye karşı eski mücadelenin aşırı bir biçimi olarak görüldü. Özel tarihsel koşullar, öbür ülkelerde, burjuva hükümet biçiminin, Fransa'da olduğu biçimdeki klasik gelişmesini engelleyebilir ve İngiltere'de olduğu gibi, büyük merkezi devlet yapılarının, bozulmuş kilise yönetim kurulları, çıkarcı belediye meclis üyeleri ve kentlerde ve köylerde açgözlü yardım bürosu yöneticileriyle, gerçekten soydan geçme sulh yargıçlarıyla tamamlanmasına izin verebilir.

Komün Anayasası, o güne kadar toplumun sırtından geçinen ve onun özgür hareketini kötürümleştiren asalak devlet tarafından emilmiş bulunan tüm güçleri topluma geri verecektir. Sadece bununla bile, Fransa'nın canlanmasının çıkış noktası olacaktır.

Fransız taşra kentleri burjuvazisi, Komünde, bu sınıfın Louis-Philippe döneminde kırsal kesim üzerinde uygulamış bulunduğu ve Louis Napoléon döneminde de yerini kırsal kesimin kentler üzerindeki sözde egemenliğine bırakan egemenliğin onarılma girişimine tanık oldu. Gerçekte, komün yapısı, kırsal üreticileri il yönetim merkezlerinin fikirsel yönetimi altına koyacak ve kent işçilerinin kişiliğinde, çıkarlarına doğal mutemet yapacaktı. Komünün sadece varlığı bile, belediye özgürlüğünü içeriyordu; fakat bu özgürlük bundan böyle, artık kaldırılmış bulunan devlet iktidarı için bir engel değildi. Paris Komününe, kentlerin yönetimini Prusya devletinin polis makinesindeki basit tali çarklardan başka bir şey olmama derecesine düşüren, o 1791'deki eski Fransız belediye örgütünün karikatürü Prusya belediye rejimi özlemlerini yükleme düşüncesi, ancak ve ancak, eğer kendi kanlı entrikalarına gömülmüş bulunmasaydı, düzeysiz eski Kladde-

radatsch (Berlin'in Punch'u[14]) yazarlığı mesleğine seve seve dönecek olan bir Bismarck'ın aklına gelebilirdi ancak. Komün, büyük gider kaynağı olan sürekli orduyla devlet memurluğunu kaldırarak, tüm burjuva devrimlerin o ucuz hükümet sloganını gerçekleştirdi. Komünün varlığı bile, sınıf egemenliğinin, hiç değilse Avrupa'da, olağan yükü ve vazgeçilmez maskesi olan krallığın olmamasını gerektiriyordu. O, cumhuriyete gerçekten demokratik kurumlar temelini sağlıyordu. Ama ne "ucuz hükümet", ne de "gerçek cumhuriyet" onun son hedefiydi; bunlar onun gerekli sonuçlarından başka bir şey değildi.

Komünün, konusu olduğu yorumların ve ona dayanan çıkarların çeşitliliği, daha önceki bütün hükümet biçimlerinin özde baskıcı bir nitelik taşımasına rağmen, onun gelişmeye son derece yetenekli bir siyasi biçim olduğunu gösterir. Komünün gerçek gizemi şudur: O, özde bir işçi sınıfı hükümeti, üreticiler sınıfının mülk sahipleri sınıfına karşı mücadelesinin ürünü, emeğin ekonomik kurtuluşunun gerçekleşmesini sağlayan en yeni siyasi biçimdi.

Bu son koşul olmasaydı, Komün yapısı imkansız bir şey ve bir aldatmaca olurdu. Üreticinin siyasi egemenliği, onun toplumsal köleliğinin ebedileştirilmesiyle birlikte var olamaz. Demek ki, Komün, sınıfların varoluşunun, öyleyse sınıf egemenliğinin üstüne dayandığı ekonomik temellerin kökünü kazımak için kaldıraç hizmeti görmeliydi. Emek bir kez kurtulduktan sonra, her insan bir emekçi durumuna gelir ve üretken çalışma bir sınıfın özniteliği olmaktan çıkar.

Tuhaf şeydir. Emekçilerin kurtuluşu üzerindeki son altmış yılın bütün cafcaflı söylevlerine ve tüm li-

teratürüne rağmen, işçiler, nerede olursa olsun, kendi öz davalarını ele almaya görsünler; sanki kapitalist toplum, daha tüm çelişkileri gelişmemiş, daha bütün yalanları ortaya çıkmamış, daha pis gerçekliği gözler önüne serilmemiş de, henüz bakir suçsuzluğunun en arı durumu içinde bulunuyormuş gibi, sermaye ve ücretli kölelik gibi iki kutbu (toprak sahibi artık kapitalistin komandit ortağından başka bir şey değildir) ile birlikteki güncel toplum sözcülerinin tüm lafazanlıklarının gürlediği hemen duyulur. Komün, diye haykırırlar, tüm uygarlığın temeli olan mülkiyeti kaldırmak istiyor.

Evet baylar, Komün, büyük bir yığının emeğini birkaç kişinin zenginliği durumuna getiren bu sınıf mülkiyetini kaldırmak istiyordu. Mülksüzleştiricilerin mülksüzleştirilmesini amaçlıyordu. Üretim araçlarını, bugün özde emeğin köleleştirme ve sömürü araçları olan toprağı ve sermayeyi, özgür ve ortaklaşa bir çalışmanın aletleri durumuna dönüştürerek, bireysel mülkiyeti bir gerçeklik yapmak istiyordu. Ama komünizmdir bu; o "olanaksız" komünizm! Ne yani, egemen sınıfların sistemi sonsuza kadar sürdürmenin olanaksızlığını anlayacak kadar kavrayışlı olan üyeleri ve bunların sayısı kabarıktır, kooperatif üretimin usandırıcı ve gürültücü havarileri oldular. Ama eğer kooperatif üretim bir aldatmaca ve bir tuzak olarak kalmayacaksa; eğer o kapitalist sistemin yerini alacaksa; eğer kooperatif toplulukların tümü, ulusal üretimi, onu kendi denetimleri altına alan ve kapitalist üretimin kaçınılmaz yazgısı olan sürekli anarşi ortamına son veren ortaklaşa bir plana göre düzenleyecekse, baylar, eğer bu komünizm değilse, o çok "mümkün" komünizm değilse, nedir peki?

İşçi sınıfı Komünden mucizeler beklemiyordu. Onun *par décret du peuple* [*halkın beratıyla*] uygulanacak hazırlop ütopyaları yoktur. Kendi kurtuluşunu ve bu kurtuluşla birlikte, modern toplumun ekonomik gelişmesiyle karşı konmaz bir biçimde yöneldiği yaşamın o daha yüksek biçimini gerçekleştirmek için, uzun mücadelelerden, koşulları ve insanları baştanbaşa dönüştürecek tarihsel süreçler dizisinden geçme zorunda olduğunu bilir, işçi sınıfı. O, bir ülküyü gerçekleştirmek zorunda değil, sadece yıkılmakta olan eski burjuva toplumun bağrında taşıdığı yeni toplumun önündeki engelleri kaldırmak zorundadır. Tarihsel görevinin bilinci içinde ve davranışında ona yaraşır olma kararlılığıyla, işçi sınıfı basın uşaklarının kaba sövgüleriyle, bilgisizleriyle ve sekterlikleriyle döktüren kurulu düzen tutkunu burjuva doktrincilerinin kasılmalarına gülümser.

Paris Komünü devrimin yönetimini eline aldığı zaman, basit işçiler olarak, "doğal üstlerinin" hükümet ayrıcalıklarına dokunma cüretini gösterip, eşi görülmemiş güçlükler içinde, yapacaklarını gösterişsizce, bilinçlice ve etkilice yaptıkları zaman (üstelik en yükseği, büyük bir bilimsel otoriteye(*) inanmak gerekirse, Londra'nın herhangi bir okul sekreterine ödenen en düşük ücretin ancak beşte-birine erişen ücretler karşılığında), eski dünya, Belediye Dairesi üzerinde dalgalanan, emek cumhuriyetinin simgesi kızıl bayrak karşısında boyun eğmek zorunda kaldı.

Ve bununla birlikte, bu devrim, işçi sınıfının, sadece zengin kapitalistler değil, Paris orta sınıfının bü-

(*) Profesör Huxley. [1871 Almanca baskıya dipnot.]

yük bölümü dükkancılar, satıcılar, tüccarlar tarafından bile, sosyal girişkenliğe hâlâ yetenekli tek sınıf olarak tanınmış bulunduğu ilk devrim idi. Komün, orta sınıfın kendi içinde sürekli anlaşmazlıklar nedeni olan borç ve alacak sorununu bilgece çözerek, onu kurtarmıştı.[15] Orta sınıfın bu kesimi, 1848 Haziran'ındaki işçi ayaklanmasının ezilmesine katılmış ve Kurucu Meclis tarafından alacaklılarına[16] saygısızca kurban edilmişti. Ama onun bugün işçi sınıfının yanında yer almak için tek nedeni bu değildi. Artık hangi ad altında belirirse belirsin -Komün veya imparatorluk- dışında başka bir seçenek olmadığını seziyordu. İmparatorluk, kamu zenginliğini saçıp savurmasıyla, sürekli başvurduğu mali dolandırıcılıklarla, sermayenin yapay merkezileşmesine ve bu sınıfın büyük bir bölümünün bağlaşık mülksüzleştirilmesine sağlamış olduğu destekle orta sınıfı ekonomik bakımdan yıkmıştı. İmparatorluk, bu sınıfı, siyasi bakımdan incitmiş, çocuklarının eğitimini *frères ignorantin*'lere,[17] vererek Volterciliğine meydan okumuş, neden olduğu yıkımlara karşılık imparatorluğun yok olmasına neden olmuş bir savaşa sokarak, onun Fransız ulusal duygusunu ayaklandırmıştı. Gerçekte, tüm yüksek tabaka Bonapartistleri ve kapitalist bohemlerin Paris dışına göçünden sonra, orta sınıfın gerçek düzen partisi, kendisi Komün bayrağı altına giren ve Thiers'in yanlış anlamalarına karşı onu savunan "Cumhuriyetçi Birlik"[18] oldu. Bu büyük orta sınıf bugünkü zor sınava dayanacak mı? Bunu ancak zaman gösterecek.

Komün, köylülere: "Bizim zaferimiz sizin tek çarenizdir" derken, yerden göğe kadar haklı idi. Versail-

les'da uydurulmuş metelik etmez Avrupa gazetecilerinin tüm yalanlarının en şaşılacaklarından biri, Ulusal Meclis köylülerinin Fransız köylülüğünü temsil ettikleri yalanı oldu. Fransız köylüsünün, 1815'ten sonra, bir milyon frank zarar tazmini ödemek zorunda kaldığı adamlara duyduğu sevgi biraz düşünülsün.[19] Onun gözünde, büyük bir toprak sahibinin varlığı bile, 1789 kazanımlarına el uzatmadır. Burjuvazi, 1848'de, frank başına 45 santimlik ek vergiyle onun toprak parçasını ağır yükümlülükler altına sokmuştu, fakat o bunu devrim adına yapmıştı; oysaki şimdi, Prusyalılara ödenecek beş milyarlık zarar tazminatını köylünün omuzlarına yüklemek için, devrime karşı iç savaşı kışkırtıyordu. Komün, buna karşılık, ilk bildirgelerinden birinde, savaşın gerçek yaratıcılarının onun giderlerini de ödemek zorunda olduklarını bildiriyordu. Komün, köylüyü kan vergisinden kurtaracak, ona ucuz bir hükümet verecek, bugünkü sülükleri olan noteri, avukatı, mübaşiri ve öbür adli vampirleri, onun tarafından seçilmiş ve ona karşı sorumlu, ücretli Komün görevlileri durumuna dönüştürecekti. Onu, *garde-champpetre*'in [*köy koruculari*], jandarına ve valinin zorbalığından kurtaracak, rahip tarafından alıklaştırılmak yerine, öğretmen tarafından eğitilecekti. Ve Fransız köylüsü, her şeyin üstünde, hesap adamıdır. Rahip aylığının, tahsildar tarafından zorla alınması yerine, kiliseye bağlı olanları dinsel içgüdülerinin kendiliğinden ortaya çıkmasına bağlı olmasını son derece akla yatkın bulacaktı. Komün hükümetinin Fransız köylüsüne getirdiği büyük iyilikler işte bunlardı. Öyleyse burada, köylünün toprak parçası üzerine bir karabasan gibi çöken ipotekli borç, her gün bü-

yüyen *prolétariat foncier [kır proletaryası]* ve onun bu toprak parçasından, modern tarımın gelişmesi ve kapitalist işleme biçiminin rekabeti sonucu gitgide daha hızlı gerçekleşen mülksüzleştirilmesi gibi, sadece Komünün köylü yararına çözmeye yetenekli ve aynı zamanda da zorunlu olduğu daha karmaşık somut sorunlar üzerinde uzun uzadıya durmak gereksizdir.

Fransız köylüsü, Louis Bonaparte'ı cumhurbaşkanı seçti, fakat düzen partisi İkinci İmparatorluğu kurdu. Gerçekte Fransız köylüsü neye ihtiyaç duyduğunu, kendi *maire*'ini [*belediye başkanı*] hükümetin valisine, kendi öğretmenini hükümetin rahibine ve kendi kişiliğini de hükümetin jandarmasına karşı çıkararak, 1849 ve 1850'de göstermeye başladı. Düzen partisi tarafından Ocak ve Şubat 1850'de yapılmış bulunan tüm yasalar, köylülere karşı baskı tedbirleri oldu. Köylü Bonapartist idi; çünkü büyük Devrim, ondan sağlamış bulunduğu bütün çıkarlarıyla birlikte, gözlerinde Napoléon'da kişileşiyordu. İkinci İmparatorluk döneminde hızla dağılan bu yanılsama (ve bu yanılsama doğası gereği "köylüler"e düşmandı), geçmişin bu önyargısı, Komünün köylülüğün canlı çıkarlarına ve ivedi gereksinmelerine yönelttiği çağrıya nasıl direnebilirdi?

Taşralar, Komün Paris'i ile taşra illeri arasındaki üç aylık serbest iletişimin, köylülerin genel bir ayaklanmasına yol açacağını biliyorlardı (onların başlıca kaygıları, gerçekte buydu); Paris çevresinde, sanki sığır vebasının yayılmasını önlemek içinmiş gibi, bir polis ablukası kurmakta gösterilen telaşın nedeni de budur.

Öyleyse Komün, Fransız toplumunun tüm sağlıklı öğelerinin gerçek temsilcisi ve dolayısıyla gerçek ulusal hükümet olduğu kadar, aynı zamanda bir işçi hükümeti ve böylece, kurtuluşunun bir savunucusu niteliğiyle, sözcüğün gerçek anlamında uluslararası bir hükümet de idi. İki Fransız eyaletini Almanya'ya ilhak eden Prusya ordusunun gözleri önünde, Komün, tüm dünya emekçilerini Fransa'ya ilhak ediyordu.

İkinci İmparatorluk, kozmopolit dolandırıcılığın büyük panayırı olmuştu; tüm ülkelerin dolandırıcıları, içki alemlerine ve Fransız halkını soyup soğana çevirmesine katılmak için, onun çağrısına koşup gelmişlerdi. Tam da o anda, Thiers'nin sağ kolu Romanyalı rezil eğlence düşkünü Ganesco, sol kolu da Rus casusu Markovski'dir. Komün, tüm yabancılara ölümsüz bir dava için ölme onurunu verdi. Dönekliği yüzünden yitirilen dış savaş ve yabancı saldırganla kışkırtılan iç savaş arasında, burjuvazi, Fransa'da oturan Almanlara karşı polis avları düzenleyerek, yurtseverliğini gösterme zamanı bulmuştu. Komün, bir Alman işçisini çalışma bakanı yaptı. Thiers, burjuvazi, İkinci İmparatorluk, Polonya'yı durmadan aldatmışlardı; oysa gerçekte, onu edepsizce hizmet ettikleri Rusya'ya teslim ediyorlardı. Komün, Polonya'nın kahraman oğullarına, onları Paris savunucularının başına geçirme onurunu verdi. Ve açtığı yeni çağı açıkça belirlemek için, bir yandan galip Prusyalıların, öte yandan da Bonapartist generaller tarafından yönetilen Bonaparte ordusunun gözleri önünde, savaş övüncünün o devasa simgesini, Vendôme sütununu yıktı.[20]

Komünün en büyük sosyal tedbiri, varoluşu ve eylemi oldu. Özel tedbirleri, halk tarafından bir halk hü-

kümeti eğiliminden başka bir şey gösteremezdi. Örneğin, fırın işçileri için gece çalışmasının kaldırılması gibi; patronlar arasında yürürlükte olan, çeşitli bahanelerle işçilerinden cezalar keserek, ücretleri düşürmeye dayanan ve böylece patronun yasama, yargı ve yürütme gücü rollerini kendine ayırdığı, üstelik parayı da cebine indirdiği uygulamanın yasaklanması gibi. Bir başka tedbir de, kapitalistleri ister sıvışıp gitmiş, ister işi durdurmayı yeğlemiş olsunlar, kapatılmış bulunan bütün atölye ve fabrikaların, karşılığı ödenmesi koşuluyla, işçi birliklerine verilmesi oldu.

Komünün, öngörü ve ılımlılıklarıyla dikkati çeken mali önlemleri, kuşatılmış bir kentin durumuna uygun tedbirlerden başkası olamazdı. Haussmann[21] rejimi altında, büyük mali ortaklıklar ve bayındırlık müteahhitleri tarafından, Paris kenti zararına yapılan olağanüstü hırsızlıklar açısından, Komün onların mallarına el koyarsa, Orleans hanedanının mallarına el koyan Louis Napoleon'dan çok daha haklı olurdu. Malların büyük bir bölümünü kilisenin yağmalanmasından sağlamış bulunan Hohenzollernler ile İngiliz oligarkları, Komünün kilisenin laikleştirilmesinden sadece 8,000 frank sağlamasına çok şaşırmışlardı.

Versailles hükümeti, biraz cesaret ve güç toplar toplamaz, Komüne karşı en zorlu araçları kullanırken; tüm Fransa için, büyük kent delegelerinin toplantılarının yasaklanmasına varacak şekilde düşünce özgürlüğünü yok ederken; Versailles ve Fransa'nın geri kalan bölümünü, İkinci İmparatorluğunkini aşan bir casus ağına sokarken; Paris'te basılmış tüm gazeteleri engizisyoncuya dönüştürülmüş jandarmaları tarafından yaktırır ve Paris'ten gelen ve Paris'e giden bütün

mektupları açtırırken; Ulusal Mecliste Paris'ten söz etme girişimleri bile, 1816 yılındaki "*Chambre introuvable*"da [eski millet meclisi] bile görülmemiş bir biçimde, çığlıklarla boğulurken; Versailleliler tarafından Paris dışında yürütülen kanlı savaş ve Paris içinde de komplolar sürdürülürken, Komün, sanki barış içindeymiş gibi, liberalizmin bütün gerek ve görüşlerine uymaya çalışsaydı, görevine ihanet etmiş olmaz mıydı? Komün hükümeti, Bay Thiers hükümetiyle aynı nitelikte olsaydı, Paris'te düzen partisi gazetelerini yasaklamak için, Versailles'da Komün gazetelerini yasaklamaktan daha çok fırsat bulamazdı.

Tam da Fransa'yı kurtarmanın tek yolu olarak kiliseye dönmeyi ileri sürdükleri sırada, dinsiz imansız Komünün Picpus manastırı[22] ile Saint-Laurent kilisesinin gizli faaliyetlerini ortaya çıkarması, "köylüler" için öfke kaynağıydı. Thiers, savaşları yitiren, teslim şartlaşmalarını imzalayan ve Wilhelmshöhe'de[23] sigara sardırmakta becerikli olan Bonapartist generallere övgüler yağdırırken, Komün, görevlerini savsadıkları kuşkusu duyduğu anda, generallerini görevden alıyor ve tutukluyordu. Komüne takma bir adla girmiş ve Lyon'da hilesiz iflâstan altı günlük bir hapis cezasına çarptırılmış bulunan bir üyesinin, Komünün buyruğu üzerine Komünden çıkartılıp tutuklanması, hâlâ Fransa dışişleri bakanı olan, hâlâ Fransa'yı Bismarck'a satmakta bulunan kalpazan Jules Favre'ın yüzüne savrulmuş bir küfür değil miydi? Ama kuşkusuz, Komün, eski tipte bütün hükümetlerin yaptıkları gibi, yanılmazlık savında bulunmuyordu. Tüm davranış ve sözlerini yayımlıyor, halkı bütün eksikliklerinden bilgilendiriyordu.

Her devrimde, onun gerçek temsilcilerinin yanına, bambaşka bir nitelikte adamlar da karışır; bunlardan bazıları, büyük bir saygıyla bağlı bulundukları geçmiş devrimlerin kalıntısıdırlar. Güncel hareketi anlamayan bu adamlar, bilinen dürüstlük ve cesaretleriyle veya sadece gelenek gücüyle, halk üzerinde hâlâ büyük bir etkiye sahiptirler; bazıları da, günün hükümetine karşı yıllardan beri aynı basmakalıp tespih dualarını tekrarlayarak, kendilerini eşi bulunmaz devrimciler olarak göstermiş bulunan basit yaygaracılardır. 18 Mart'tan sonra bile, bu türlü bazı adamların ortaya çıktığı görüldü ve bazı durumlarda, bunlar birinci planda rol oynamasını da başardılar. Güçleri ölçüsünde, bu adamlar işçi sınıfının gerçek eylemini engellediler; tıpkı önceki her devrimin gelişmesini engellemiş bulundukları gibi. Bunlar kaçınılmaz bir kötülüktür; zamanla bunlar bertaraf olurdu ama Komüne bunun için zaman bırakılmadı.

Paris'te Komün tarafından yapılmış bulunan değişiklik, gerçekte ne olağanüstü bir değişiklik idi! İkinci İmparatorluğun bozulmuş Paris'inin en küçük izi bile kalmamıştı. Paris artık Britanyalı büyük toprak sahiplerinin, İrlandalı *absentees*'in,[24] Amerikalı eski köle sahiplerinin ve har vurup harman savuranların, eski Rus toprak sahiplerinin ve Romanya boyarlarının buluşma yeri değildi. Artık cesetler morga taşınmıyor, gece saldırıları, hırsızlıklar olmuyordu; gerçekte, 1848 Şubat günlerinden bu yana ilk kez olarak, Paris sokakları, hem de polis olmaksızın, güvenliydi.

"Artık adam öldürme, hırsızlık, saldırı gibi şeylerden söz edildiğini duymuyoruz" diyordu bir Komün üyesi, "sanki polis bunların topunu, kendisiyle birlikte Versailles'a sürüklemiş!"

Aşüfteler de, ailenin, dinin ve özellikle de mülkiyetin savunucularının peşinden gitmişlerdi. Onların yerine, ortaya, ilkçağ kadınları gibi, kahraman, soylu ve fedakar gerçek Paris kadınları çıktı. Çalışan, düşünen, savaşan, kanayan, yeni bir toplum yaratmakla meşgul, kapılarına dayanmış yamyamları neredeyse unutan, tarihsel girişkenliğinin coşkusu içinde ışıldayan bir Paris!

Paris'teki bu yeni dünyanın karşısında, bir de Versailles'daki eski dünyaya, meclisteki varlıklarıyla köle sahiplerinin ayaklanmasını onaylayan, parlamenter cumhuriyeti ayakta tutmak için hükümetin başına yerleşmiş yaşlı şarlatanın kendini beğenmişliğine güvenen ve geçmişin hayaletleri gibi, *Jeu de Paume*'da[*] toplanarak, 1789'u karikatürleştiren bir tufan-öncesi cumhuriyetçileri gibi, ulusun kanına susamış, lejitimist (kralcı) ve Orleancı vampirler meclisine bakın. Demek ki, Fransa'da ölmüş olan her şeyin temsilcisi, sadece Louis Bonaparte generallerinin kılıçlarının desteğini alan bu meclis idi! Paris, gerçek, Versailles, yalan; ve Thiers'nin ağzından yayılanlar da yalan! Thiers, bir Seine-et-Oise temsilciler kuruluna şöyle diyor: "Sözüme güvenebilirsiniz, hiçbir zaman sözümü tutmazlık etmedim."

Meclise, "Fransa'nın o güne kadar gördüğü en özgürce seçilmiş ve en liberal meclis" olduğunu söylüyor; onun başıbozuk asker takımına "dünyanın hayran olduğu ve Fransa'nın o güne kadar gördüğü en güzel ordu" olduğunu söylüyor; taşra illerine, Paris'i bom-

---

(*) 1789 Ulusal Meclisinin ünlü kararlarını kabul ettiği tenis kortu. [1871 Almanca Baskıya dipnot.]

balamadığını, bunun bir masal olduğunu söylüyor. "Eğer birkaç top atıldıysa, bu Versailles ordusu tarafından değil, kendilerini göstermeye bile cesaret edemeyen fakat dövüştüklerini kanıtlamak isteyen bazı isyancılar tarafından atılmıştır." Taşra illerine, "Versailles topçusu Paris'i bombalamıyor, yalnızca topa tutuyor" da diyor. Paris başpiskoposuna, Versailles birliklerine mal edilen sözüm ona idamların ve misillemelerin(!) yalan olduğunu söylüyor. Paris'e, sadece "onu ezen iğrenç zorbalardan kurtulmak" istediğini, gerçekte "Paris Komününün bir avuç kaçkından başka bir şey olmadığını" söylüyor.

Bay Thiers'nin Paris'i, "aşağılık yığın"ın Paris'i değil, hayali bir Paris; *francs-fileurs*lerin[25] Paris'i. Bulvarlarda gezmeyi seven erkek ve kadınların Paris'i. Uşakları, dolandırıcıları, bohem edebiyatçıları ve aşüfteleriyle şimdi Versailles, Saint-Denis, Rueil ve Saint-Germain'i dolduran, iç savaşı hoş bir perde arası oyunundan başka bir şey olarak görmeyen, yapılmakta olan savaşa cep dürbünüyle bakan, top seslerini sayan ve gösterinin Porte-Saint-Martin tiyatrosunda hiç görmediği kadar iyi sahnelendiğine kendi onuru ve fahişelerinin onuru üzerine yemin eden, zengin, kapitalist, yaldızlı, aylak Paris. Düşen adamlar gerçekten ölüydüler; yaralıların çığlıkları gerçek çığlıklar idi; görüyor musunuz, bütün bunlar ne kadar tarihsel nitelik taşıyor!

Bay Thiers'nin Paris'i, işte bu; tıpkı Coblenz göçmenlerinin, Bay de Calonne'un Fransa'sı gibi.[26]

DİPNOTLAR

(1) Komünist Parti Manifestosu'nun ilk Rusça çevirisi, işçi sınıfı hareketi içinde Marx ve Engels'in en tanınmış muhaliflerinden biri olan ve *Manifesto*'daki büyük devrimci vurguyu gören Bakunin tarafından yapılmıştır. 1869'da Cenevre'de basılan (ve devlet sansürü nedeniyle Rusya'da basılması imkansız olan) Bakunin'in çevirisi tam doğru değildi ve yerini, 1882'de Marx ve Engels'in ikisinin de bir önsöz yazdığı Plekhanov'un çevirisi aldı.

(2) Mart 1881'de İmparator II. Alexander'ın Narodnaya Volya üyeleri tarafından suikasta uğratılmasının ardından Rusya'da meydana gelen olaylara gönderme. Halefi III. Alexander terör korkusuyla Gaçina'da kalıyordu.

(3) Bu önsöz, İkinci Enternasyonal'in Paris Kongresinin (Temmuz 1889) kararı uyarınca pek çok Avrupa ve Amerika ülkesinde kitlesel gösteriler, grevler ve toplantıların yaşandığı 1 Mayıs 1890'da Engels tarafından yazıldı. İşçiler 8 saatlik işgünü talebini ve Kongrede dile getirilen diğer talepleri savunuyorlardı. O günden sonra bütün dünyadaki işçiler mayısın birinci gününü uluslararası proletarya dayanışması günü olarak kutladılar.

(4) İşçi sınıfının baskısıyla 1831'de Britanya Avam Kamarasından geçen ve 1832 Haziran'ında Lordlar Kamarasınca onaylanan seçim reformu hareketine gönderme. Reform toprak ve finans aristokrasisinin tekel yönetimine karşı gerçekleşiyor ve sanayi burjuvazisinin temsilcilerine Par-

lamento yolunu açıyordu. Ne işçilere ne de küçük burjuvalara seçim hakkı verilmiyordu.

(5) Manifesto'nun ünlü son cümlesi "Bütün Ülkelerin İşçileri, Birleşiniz!"in orijinal Almancası: "*Proletarier aller Länder, vereinigt euch!*"dir. Dolayısıyla bu sloganın doğru çevirisi "Bütün Ülkelerin Proleterleri, Birleşiniz!" olmalıdır!"

"Dünyanın İşçileri, Birleşiniz. Zincirlerinizden başka kaybedecek birşeyiniz yok!" son cümlelerin kamuoyunda en benimsenmiş halidir ve herhangi bir resmi çeviride bulunmamaktadır. Bu İngilizce çeviri Engels tarafından onaylandığından, biz orijinal halini koruduk.

(6) Daha sonraki dönemlerde yazılan eserlerinde Marx ve Engels "emek satışı", "emek değeri" ve "emek bedeli"nin yerine "işgücü satışı", "işgücü değeri" ve "işgücü bedeli" kavramlarını kullandılar.

(7) Engels elyazmasında tam burada yarım sayfayı boş bırakmış. "Komünist İnanç Yemini Taslağı" aynı soru için gösterilen cevaptır (12. Soru).

(8) Engels, Haziran taslağında 21. Sorudaki cevaba göndermede bulunarak buraya "değişmedi" ibaresini koymuş.

(9) Benzer şekilde, bu, Haziran taslağında 23. Sorunun cevabıyla ilgilidir.

(10) *Çartistler*, 1830'lardan 1850'lerin ortalarına kadar mevcudiyetlerini koruyan ve tüm işçiler için oy hakkını garanti eden bir dizi şartı ve evrensel imtiyazları talep eden bir Halk Sözleşmesini (Halk Beratı) benimseyen Britanyalı işçilerin siyasi hareketidir. Lenin, Çartizmi "ilk yaygın, gerçekten kitlesel ve siyasi örgütlü proleter devrimci hareket" (Seçme Eserler, İng. Baskı, Progress Publishers, Moskova, 1965, Cilt 29, s. 309) olarak nitelemiştir. Çartist hareket, Britanya sınai ve ticari tekelinin güçlenmesi ve işçi sınıfının üst katmanının ("işçi aristokrasisi") Britanya burjuvazisi tarafından ayartılması sonucunda gerilemiştir. Her iki faktör sendika liderlerinin Çartizmi desteklemeyi reddetmeleriyle bu katmandaki oportünist eğilimlerin güçlenmesine yol açmıştır.

(11) Muhtemelen, 1840'larda George H. Evans tarafından kurulan, merkezi New York City'de bulunan, sloganları "Çiftliğin İçin Oy Ver" olan Ulusal Reform Derneğine bir gönderme.

(12) Burjuva sistemlerinde, yüksek kademedeki memurların çoğu veya bütün alt düzey memurları atadıkları üst-ast atama sistemi.

(13) *Jirondenler* – 18. yüzyıl sonundaki Fransız devrimi sırasında etkin burjuva partisi. (Adları Jironden İlinden türemişti.) Vilayetlerin özerklik ve federasyon haklarını savunma gerekçesiyle, Jakoben hükümetin ve onu destekleyen devrimci kitlelerin muhalifiydiler.

(14) 1841'den sonra Londra'da yayımlanan liberal burjuva eğilimli haftalık güldürü dergisi.

(15) Paris Komünü'nün, tüm borçların üç yıl boyunca taksitler halinde ödenmesini ve onlarla ilgili faizlerin kaldırılmasını öngören 16 Nisan 1871 tarihli kararnamesine gönderme.

(16) 22 Ağustos 1848'de, Seçmen Meclisi, borçların ertelenmiş ödemesini getirmeyi amaçlayan "uzlaşma anlaşmaları" (*concordats á l'amiable*) tasarısını reddetti. Bu tedbirin sonucu olarak, küçük burjuvazinin önemli bir kesimi son tahlilde iflas etti ve tamamen en zengin burjuvazinin alacaklılarına bağımlı hale geldi.

(17) *Fréres Ignorantins* – Cahil Kardeşler, 1680'de Rheims'de kurulmuş, üyeleri kendilerini yoksulların çocuklarını eğitmeye adamış dini bir grubun takma adı. Çocuklar daha çok dini eğitim alıyorlardı.

(18) *Alliance républicaine des Departements* – Fransa'nın çeşitli illerinden gelen, Paris'te yaşayan küçük burjuva temsilcilerinin siyasi derneği; halkı Versailles hükümeti ve monarşist Ulusal Meclise karşı mücadeleye ve Komünü ülkede savunmaya çağırıyordu.

(19) Fransız Devrimi sırasında devletin el koyduğu toprakları için eski göçmenlere tazminat ödenmesine ilişkin 27 Nisan 1825 tarihli kanun.

(20) *Vendôme Anıtı*, Paris'te 1806 ila 1810 arasında Napoleon Fransa'sının zaferleri onuruna dikilmişti; düşman silahla-

rından elde edilen bronzdan yapılmış ve tepesine Napoleon'un heykeli dikilmiştir. 16 Mayıs 1871'de Paris Komünü'nün emriyle Vendôme Anıtı yıkılmıştır.

(21) *Baron Haussmann*, İkinci İmparatorluk sırasında Seine Valisiydi. İşçilerin isyanını bastırmak amacıyla kentin planında birtakım değişiklikler yaptırmıştı.

(22) Rahibelerin Picpus manastırında uzun yıllar hücrelere kapatıldığı biliniyordu ve orada birtakım işkence aletleri bulundu; St. Laurent kilisesinde, burada işlenen cinayetleri kanıtlayan gizli bir mezarlık bulundu. Bu gerçekler 5 Mayıs 1781 günkü Komün gazetesi *Mot d'Ordre*'da ve *Les Crimes des congrégations religieuses* adlı risalede yayınlanmıştı.

(23) (Sedan Savaşından sonra esir düşen) Wilhelmshöhe'deki Fransız savaş mahkumlarının asıl işleri sigara sarmaktı.

(24) Mülklerine pek ayak basmayan, bunun yerine arazilerini kahyalarıyla yönettiren veya yüksek kiralar karşılığında başkalarına kiralayan küçük burjuvaziye kiralayan zengin toprak ağaları.

(25) *Francs-fileurs* – kelimenin tam anlamıyla "özgür kaçaklar", olaylar sırasında kentten kaçan Paris burjuvazisine verilen takma ad olup, Prusya'ya karşı fiilen savaşan Fransız gerillaları olan "*francs-tireurs*" ("özgür keskin nişancılar") sıfatına benzerliğinden dolayı keskin bir tarihsel ironi taşımaktadır.

(26) Almanya'da bir kent; 18. yüzyıl sonundaki Fransız Devrimi sırasında toprak ağası monarşist göçmenlerin devrimci Fransa'ya karşı müdahale hazırlıkları yaptıkları merkezdi. Coblenz, başkanlığını XVI. Louis'in eski bakanı fanatik gerici de Calonne'un göçmen hükümetinin mekanıydı.

İÇİNDEKİLER

Türkçede "İlk Manifest Özeti" 5
Editoryal Giriş 17
1872 Almanca Baskıya Önsöz 21
1882 Rusça Baskıya Önsöz 25
1883 Almanca Baskıya Önsöz 29
1888 İngilizce Baskıya Önsöz 31
1890 Almanca Baskıya Önsöz 39
1892 Lehçe Baskıya Önsöz 45
1893 İtalyanca Baskıya Önsöz 49
Komünist Parti Manifestosu 53
I. Burjuvazi ve Proleterler. 55
II. Proleterler ve Komünistler 73
III. Sosyalist ve Komünist Literatür. 87
1. Gerici Sosyalizm 87
A. Feodal Sosyalizm 87
B. Küçük Burjuva Sosyalizmi 89
C. Alman Sosyalizmi ya da "Gerçek" Sosyalizm 91
2. Tutucu ya da Burjuva Sosyalizmi 95
3. Eleştirel-Ütopik Sosyalizm ve Komünizm 97
IV. Komünistlerin Mevcut Çeşitli Muhalif Partiler Karşısındaki Konumları 103
Engels'in Marx'a yazdığı 24 Kasım 1847 tarihli mektup 107
Komünist İnanç Yemini Taslağı 109
Komünist İnanç Yemini 113
Komünizmin İlkeleri 121
Komünizmin İlkeleri 125
Almanya'da Komünist Partinin Talepleri 155
Almanya'da Komünist Partinin Talepleri 158
Paris Komünü
Uluslararası İşçi Birliği'ne Sesleniş, Mayıs 1871 161
Paris Komünü 163
Dipnotlar 185

Karl Marx ve Friederick Engels'in Komünistler Birliği'nin programı olarak kaleme aldıkları ve ilk kez 21 Şubat 1848 günü yayınlanan Komünist Parti Manifestosu, komünizmin ilk bildirisidir. Birliğin programının yanı sıra amacını da açıklamaktadır.

Giriş bölümünde, komünizmin bütün Avrupa'nın korktuğu bir hayalete benzetilmesi ünlüdür. Fakat saldırganların püskürtülmesi için, komünistlerin de kendi görüşlerini açıklama ve eyleme geçme zamanı gelmiştir.

Komünist Parti Manifestosu, proletarya tarafından, burjuva düzeni ve üretim araçlarının özel mülkiyetinin bir devrimle ortadan kaldırılarak sınıfsız bir toplum düzeninin kurulmasının gerektiğini söyler.

Marx, Komünist Parti Manifestosu'nun özü olan tarihsel materyalizmi şöyle açıklamaktadır:

"Şimdiye kadarki bütün toplumların tarihi, sınıf mücadelesi tarihidir. Köleci ile köle, patrisyen ile pleb, derebeyi ile toprak kölesi, lonca ustası ile kalfa, tek kelimeyle ezenler ve ezilenler, birbirleriyle sürekli çatışmıştır. Kesintisiz, kimi zaman üstü örtülü, kimi zaman açık bir savaş verilmiş; her defasında ya toplumun tümden devrimci bir yeniden kuruluşuyla yahut da çatışan sınıfların birlikte tarih sahnesinden silinmesiyle sonuçlanan bir mücadele sürüp gitmiştir."

ISBN 978-975-7530-79-4
9 789757 530794
www.yaryayinlari.net